

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад "Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Івана Франка" Чернігівської обласної ради

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Науково-методичний збірник

Випуск 10 (17)

Прилуки – 2023

УДК 378.147
ББК 74.00
Т11

*Розглянуто і схвалено на засіданні методичної ради
Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
(протокол №4 від 09 січня 2023 р.)*

Редакційна колегія:

Мельничук Оксана Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора з навчально-методичної роботи Комунального
закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені
Івана Франка» Чернігівської обласної ради;

Кочерга Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, голова
циклової комісії викладачів педагогіки та психології Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана
Франка» Чернігівської обласної ради.

Теорія і практика професійної підготовки сучасного фахівця :
Т 11 науково-методичний збірник. : науково-методичний збірник / відпов.
ред. і упор. О. М. Кочерга. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. –
Випуск 10 (17). – 178 с.

Видання призначене для викладачів педагогічних навчальних
закладів, працівників органів управління освітою, у підпорядкуванні яких
перебувають ці заклади, представників наукових установ, громадських
організацій, науковців, студентів, інших осіб, яких цікавлять питання
діяльності педагогічних коледжів, училищ в Україні на сучасному етапі.

**УДК 378.147
ББК 74.00**

© О. М. Кочерга, головний редактор, 2023
© НДУ ім. М. Гоголя, 2023

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У СУЧАСНИХ КОЛЕДЖАХ, УЧИЛИЩАХ

Войтенко Світлана. Удосконалення культури спілкування учасників освітнього процесу.....	5
Голубов Сергій. Медіаграмотність педагогів у сучасному освітньому процесі.....	11
Дяченко Петро. Формування здорового способу життя студентів в умовах закладу фахової передвищої освіти	16
Заріпов Рінат, Заріпов Артем, Симоненко Максим. Позааудиторна робота як складова вищої освіти	20
Котеленець Віктор. Лідерство як ключовий метод культури педагогічного менеджменту.....	25
Кочерга Ольга. Впровадження технологій розвитку критичного мислення як шлях підготовки майбутніх учителів із додаткової кваліфікації «Асистент учителя початкових класів з інклюзивним навчанням»	29
Нечай Олександр. Організація самостійної роботи студентів з технічного креслення в умовах закладу фахової передвищої освіти	47
Попенко Юлія. Національно-патріотичне виховання студентської молоді в умовах педагогічного коледжу.....	57
Самбор Микола. Мета юридичної складової у формуванні професійних компетентностей у неюридичних навчальних закладах	62
Хуторний Олег. Розвиток ключових компетентностей учнів шляхом використання інтерактивних технологій навчання при викладанні предметів технологічного напрямку	67

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Бойко Ярина. Організація колективно-групової роботи на заняттях з української мови в закладах фахової передвищої освіти.....	74
Дворецька Лариса. Формування нормативності і правильності фахового мовлення на заняттях сучасної української мови	80
Дяченко Світлана. Проблеми фізичного виховання та зміцнення здоров'я особистості у педагогічній спадщині С.Ф.Русової	85

Іваненко Світлана. Сучасне заняття зарубіжної літератури.....	88
Кумейко Галина. Окремі аспекти використання задач прикладного змісту при вивченні математики	93
Лопатнікова Тамара. Впровадження проблемно-евристичних технологій у процесі вивчення культурології в умовах педагогічного коледжу.....	99
Лоха Надія. Вивчення фізики засобами естетичного виховання....	109
Марченко Борис. Педагогічний контроль під час використання гри як елементу рухової діяльності учнів на уроках фізичної культури	115
Тарасенко Ніна. Проєктна діяльність студентів педагогічного коледжу у процесі вивчення зарубіжної літератури	119
Симоненко Максим. Ознайомлення студентів з порядком дій у надзвичайних ситуаціях під час військової агресії	123
Чорновол Ольга. Роль і місце міжпредметних зв'язків у формуванні цілісності історичних знань та уявлень студентів	124
КРАЩИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД У ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	
Білоус Світлана. Дошкільнятам – освіта сталого розвитку	129
Довженко Анатолій. Формування світогляду молодших школярів при опрацюванні перлин української народно-пісенної творчості	138
Іонова Ольга. Упровадження елементів Stem-освіти на уроках математики.....	143
Катренко Мирослава. Освітня робота вихователя з дошкільниками в дистанційному форматі.....	149
Стовпник Любов. Використання технології сторітелінгу в мовленнєвій діяльності дошкільників.....	155
Тарнопольська Людмила. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти в умовах групи продовженого дня.....	162
Труш Юлія. Використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського на уроках зарубіжної літератури в 5-му класі НУШ.....	170
Холод Оксана. Розвиток наскрізних умінь ключових компетентностей учнів НУШ у процесі навчання англійської мови.....	177

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У
СУЧАСНИХ КОЛЕДЖАХ**

**УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Світлана Войтенко,
*викладач вищої категорії,
викладач-методист,*

КЗ КОР «Ржищівський гуманітарний фаховий коледж».

Прагнення підготувати висококваліфікованого фахівця, який володіє здатністю реалізовувати свої знання, уміння і навички в практичній діяльності та різних життєвих ситуаціях, потребує від викладачів передвищої фахової освіти удосконалення системи навчання, впровадження інноваційних технологій, пошуку таких методів і прийомів роботи, які б забезпечували сприятливі умови для розвитку особистості, орієнтували її на творчий підхід до оволодіння знаннями, формували потребу постійно поновлювати їх, забезпечували вироблення низки відповідних компетентностей: соціальної, моральної, інформаційної, полікультурної, комунікативної, творчої, компетентності саморозвитку й самореалізації, навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність. Це і є актуальною проблемою сьогодення.

Нова українська школа повинна формувати таку особистість, яка орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні: турбота про інших, чесність, справедливість, милосердя, толерантність; соціально-політичні: демократія, свобода, шанобливе ставлення до рідної мови та культури свого народу, повага до законів своєї держави, бережливе ставлення до довкілля, почуття відповідальності не тільки за свою державу, свій народ, а за все людство.

Найяскравіше особистість розкривається у спілкуванні. Антуан де Сент Екзюпері так наголошував: «Найбільша розкіш на світі – це розкіш людського спілкування». Культура людського спілкування – це частка загальної моральної культури особистості. Відсутність культури спілкування – свідчення бездуховності людини. Тому наразі українське суспільство має дбати про духовне відродження, стабілізацію демократичних інституцій задля розвитку культурного спілкування передусім у середовищі молодих людей, за якими майбутнє і які (заради настання цього майбутнього) мають повсякчас поглиблювати комунікативний зміст і моральну спрямованість своєї міжособистісної взаємодії.

Людина створила культуру, а культура – людину. Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови. І в той же час, культура – це не тільки все те, що створене руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поводження, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленні один до одного, до праці, до мови.

Сьогодні проблема культури спілкування набуває, як ніколи, великого значення. Адже тільки у культурному середовищі можуть формуватися спеціалісти, здатні вільно і широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство і школа зокрема.

Як відомо, для педагога спілкування – це професійний обов'язок. Нині потрібен фахівець, який би виконував свою роботу професійно, був упевнений у собі, оптимістично сприймав світ, володів уміннями та навичками спілкування в усіх сферах і ситуаціях відповідно до досвіду, інтересів, психологічних особливостей мовців, завжди готовий опановувати нові форми, методи, технології навчання і виховання, що дає йому впевненість у завтрашньому дні. Для нього характерна висока загальна і професійна культура.

Відповідно до Концепції Нової української школи «найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями».

Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця є комунікативна компетентність. Вона сприяє оволодінню ним всіма видами мовленнєвої діяльності й основами культури усного і писемного мовлення, є найважливішим показником мислення, морального і духовного багатства людини, її здатності сприймати життєві явища, висловлювати свої думки про них і давати їм оцінку.

Велика роль у формуванні комунікативної компетентності майбутніх фахівців належить вивченню багатьох навчальних дисциплін у педагогічному закладі. Але найефективніше вдається досягти успіху у цій справі на заняттях предметів української філології: українська мова, методика навчання української мови, українська мова (за професійним спрямуванням), українська література, дитяча література з основами культури і техніки мовлення; а також у процесі виховної роботи та позааудиторному спілкуванні.

Комунікативна компетентність – складна і багатогранна характеристика особистості. Це не лише наявність відповідної суми знань, умінь та навичок, необхідних для спілкування, а й готовність їх використовувати у професійній діяльності, вміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим, здатним невимушено спілкуватися з багатьма і дуже різними людьми. Глибоке знання рідної мови, відповідний рівень культури усного і писемного мовлення, професійний етикет, володіння ораторським мистецтвом є необхідною, обов'язковою ознакою й показником високого інтелекту освіченої людини, громадянина нашої держави.

Як свідчить практика, формування комунікативної компетентності студентів на заняттях української словесності може успішно відбуватися в різних формах навчальної діяльності. Проведення лекційних, семінарських, практичних занять, круглих столів, конференцій, інтегрованих та нестандартних занять, вдало організована самостійна робота студентів, впровадження нових інформаційних технологій створюють найбільш оптимальні умови для живого спілкування між студентами та викладачами.

Під час проведення таких занять студенти розвивають навички спілкування в групі, вміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію, ґрунтовно аналізують та обговорюють новий матеріал з метою його осмислення, засвоєння та закріплення. А викладач із носія інформації готових знань перетворюється в організатора пізнавальної діяльності студентів, направляє їх роботу на різні види самостійної роботи пошукового, дослідницького та творчого характеру.

Саме заняття української словесності сприяють розвитку культури спілкування між усіма учасниками освітнього процесу, коли студенти не просто споглядають, а стають справжніми співавторами занять, самовдосконалюються, поліпшують якість своїх навчальних досягнень, розвивають у собі творчу особистість, активізують різні види мовленнєвої діяльності на вербальному і невербальному рівні спілкування.

Одним із важливих засобів культури спілкування, «інструментом впливу» є слово викладача, завдяки якому досягається взаєморозуміння у різних комунікативних ситуаціях, що виникають під час монологічного чи діалогічного мовлення. Ще мудрий Езоп довів, що наше слово – це і найкраще, що є в розпорядженні людини, і найгірше, чим вона володіє. Досконале знання рідної мови, володіння її нормами у процесі мовленнєвої діяльності визначає культуру мовлення людини. Культура мовлення(спілкування) – це дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Воно має бути правильним, точним, виразним, багатим, змістовним.

Враховуючи усі найважливіші комунікативні якості мовлення, можемо назвати найважливіші прийоми роботи викладачів – словесників щодо удосконалення усного і писемного мовлення студентів:

- створення різних мовленнєвих ситуацій: «Це потрібно знати!», «Цікаве мовознавство» – з історії походження числівників, фразеологізмів, укладання словника імен слов'янського походження власної родини;

- накопичення матеріалу для мовлення в результаті екскурсій (віртуальних), рольових ігор, спостережень тощо: («Суржик як соціальне і мовне явище», засвоєння складних випадків слововживання);

- організація різних видів діяльності, які створюють потребу у спілкуванні(проведення фрагментів уроку на заняттях методики

навчання української мови, моделювання різноманітних педагогічних ситуацій, що можуть трапитися в школі на уроках мови та читання);

- презентація та захист студентських проєктів, *творчих* (представлення власної прози, поезії, *інформаційних* («Псевдоніми І.Я.Франка», «М.Башкирцева – славетна співвітчизниця»), *дослідницьких* «Ржищівські стежки Ліни Костенко», пісні, створені на вірші поетеси, афоризми в творчості Ліни Василівни, «В.Скомаровський – дитячий письменник, наш земляк», «Діалекти моєї місцевості);

- використання інтерактивних форм навчання: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Інформаційне гроно», «Кубування», «Незакінчені речення», «Коло думок», «Акваріум», «Обери позицію», ротаційні трійки, «Карусель», метод проєктів тощо;

- розвиток вміння будувати монологічні та діалогічні висловлювання різного характеру: продовжіть думку, прокоментуйте вислів, випишіть із тексту афоризми, складіть діалог-обмін думками, діалог-розпитування, діалог-спонукання, діалог-дискусія тощо;

- ігрові технології: рольові, інтелектуальні («Де логіка?», «Мовний ревізор», театралізовані ігри, КВК, брейн-ринги («Я люблю і знаю»), вікторини, ігри-квести, тренінги);

- виконання різних тестових завдань.

Таке співнавчання, взаємне навчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, є тим фактором, необхідною умовою для удосконалення комунікативного спілкування учасників освітнього процесу.

Згідно з навчальними планами і програмами фахових дисциплін кожний студент повинен оволодіти процесом наукового пізнання, виконуючи протягом усього періоду навчання завдання, які поступово ускладнюються і поглиблюються, сприяють оволодінню майбутньої спеціальністю, розширенню теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців, удосконаленню мовленнєвої компетентності. Цей вид навчальної діяльності передбачає:

- виконання лабораторних, практичних, семінарських і самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку;

- виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час проходження різних видів практики, індивідуальних завдань;

- підготовку і захист курсових робіт з методики навчання української мови в початкових класах.

Хочеться окремо сказати про такий вид студентської практики, як «Безперервна практика». Завдяки цій практиці студенти усвідомлюють, чи правильно обрали майбутню професію, отримують досвід роботи в школі, незабутні враження, позитивні емоції, вчать знову ж таки педагогічному спілкуванню – умінню взаємодіяти з учнями, їхніми батьками, колегами, досягати взаєморозуміння з ними та вести за собою.

Педагогічне спілкування є необхідною передумовою успішності педагогічної праці. Проблеми педагогічного спілкування вирішувалися,

зокрема, у працях учених радянської доби: О.О.Бодальова, М.І.Дяченка, В.А. Кан-Каліка, Л.А. Кандибович, Я.Л.Коломинського, С.В. Кондратьєвої, Н.В. Кузьміної, О.О.Леонтєєва, В.А. Петровського та ін. У результаті вчені дійшли висновку про необхідність готувати майбутнього вчителя до спілкування з учнями до початку професійної діяльності. Таке спілкування, побудоване як комунікативно-мовленнєва взаємодія між вчителем і учнем, виконує три головні функції:

- комунікативну (обмін інформацією),
- інтерактивну (має на меті взаємодію і взаємовплив його суб'єктів)
- перцептивну (спрямовану на сприймання і розуміння сутності іншої людини).

Отже, змістом взаємодії в системі «вчитель – учні» є обмін інформацією і взаємовплив, а засобом (інструментом) їх реалізації в навчально-виховному процесі виступає професійна комунікативна культура.

Крім здатності до комунікації, що уможливорює обмін інформацією, вчитель – справжній майстер своєї справи – має володіти ще й перцептивними й інтерактивними здібностями. Ці здібності виявляються через такі якості вчителя, як привабливість, охайність, доброзичливість, емпатійність, зібраність, активність, комунікабельність тощо, а також шляхом реалізації вербальних і невербальних (міміка, пантоміміка) засобів взаємодії. Проте зміст поняття культури педагогічного спілкування не вичерпується згаданими комунікативними якостями та здібностями. На думку І.О.Зимньої, це комплексне поняття, що містить передусім особистісну культуру тих, хто спілкується. У ній дуже важливими є такі компоненти:

- високий рівень загальної культури;
- культура мислення;
- культура мовних засобів і способів формування та формулювання думки;
- культура педагогічного впливу, що викликає адекватну реакцію учня у відповідь;
- культура прогнозування реакції партнера зі спілкування у відповідь;
- культура слухання;
- культура підтримання спілкування;
- культура виправлення помилкової дії.

У системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічному навчальному закладі культура спілкування, комунікативна компетентність формується не тільки під час навчальної діяльності, а і в процесі виховної роботи та позааудиторного спілкуванні. Залучаючи студентів до спільної діяльності, спонукаючи бути їх не лише спостерігачами, а й активними учасниками позанавчальної роботи, викладач коледжу готує майбутніх фахівців до життя в суспільстві, розвиває високий рівень володіння мовними засобами, знання законів спілкування в різних ділових і професійних ситуаціях, виховує у своїх вихованців здатність до пізнання світу й самого себе, до творчої праці, до взаємодії з іншими людьми. Постійне проведення позааудиторних заходів у закладах передвищої фахової освіти –

шлях до розвитку практичної комунікативної компетентності студентів, що активізує пізнавальну діяльність, удосконалює мовленнєві уміння та навички, формує мовленнєву культуру, розвиває основи логічного мислення, планування та здатність висловлювати й відстоювати свої погляди.

До найпоширеніших видів позааудиторної роботи з української мови та літератури, яка проходить в коледжі, належать:

- проведення декади викладачів філологічних дисциплін;
- робота мовно-літературних гуртків;
- робота з обдарованою молоддю;
- проведення різних мовно-літературних заходів, приурочених

Дню писемності та мови, Міжнародному дню рідної мови, ювілейним датам від дня народження відомих українських письменників: усний журнал, поетична вітальня, мовна кав'ярня, мовознавчих конкурсів та вікторин «Чи знаєте ви українську мову?», «Мовний ревізор», інсценізація творів, проведення ігор-квестів на різну тематику тощо.

Для студентів коледжу – це ще один крок до оволодіння комунікативно-мовленнєвою компетентністю, шлях для розвитку практичних умінь володіння мовою як засобом спілкування.

- різні види педагогічних практик: «Пробні уроки і заняття з української мови та читання», «Позанавчальна та позашкільна практика», «Перший тиждень дитини в школі», «Безперервна практика»;
- проведення науково-пошукових студентських конференцій, літературних та педагогічних читань;
- робота студентів у громадських організаціях, дитячих та юнацьких спілках, у волонтерському русі.

Хотілося б ще додати, що за умови дистанційного навчання активна роль викладача в освітньому середовищі аж ніяк не зменшується. Він продовжує онлайн-спілкування зі студентами, колегами, батьками, обмінюється інформацією, співпрацює, намагається досягати взаєморозуміння та вести за собою з метою підвищення ефективності та результативності навчального процесу.

Використана література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 367 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87).
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (2016).
4. Коваль А.П. Ділове спілкування : навч. посібник / А.П. Коваль. – К. : Либідь, 1992. – 280
5. Кучерук О. Гендерні особливості спілкування в етикетних мовленнєвих ситуаціях / О. Кучерук // Дивослово. – 2005. – № 8.
6. Нові слова та значення : словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали: Л.В.Туровська, Л.М.Василькова. – К.: Довіра, 2009. – 271 с.
7. Палеха Ю.І. Ділова етика : навч-метод. посіб. / Ю.І. Палеха. 5-те вид. випр. і доп. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2004. – 309 с.
8. Радевич-Вінницький Я. Етикет і культура спілкування / Л.Радевич-Вінницький. – Л., 2001.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сергій Голубов,
викладач соціально-економічних
та мистецьких дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.

Постановка проблеми. У наші дні педагог уже не є головним осередком інформації. Велику її долю молодь черпає із засобів масової інформації, зокрема, з Інтернету.

Сьогодні студенти інколи знають про новітні інформаційні технології більше за своїх викладачів. Саме тому актуальним для педагога є вміння користуватися потенціалом медіапростору.

У деяких державах медіаосвіта є обов'язковим елементом, з одного боку, загальної освіти молоді, з іншого – загальнодоступних інформаційних процесів, таким чином будучи частиною трансформації конкурентоспроможної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 1982 року (Грюнвальдська Декларація з медіаосвіти) виникає становлення понять, ідей, програм з медіаосвіти для населення. У документі, прийнятому конференцією Ради Європи, «Медіаграмотність і права людини» підкреслено важливість розвитку медіаграмотності та медіакомпетентності для підтримання демократії у суспільстві й рекомендовано ввести медіаосвіту у вищих навчальних закладах Європи як обов'язковий компонент [1, с. 89].

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні говориться про потребу опрацювання стереотипів медійної грамотності педагогів, запровадження медіакомпетентності у фахові стандарти підготовки педагогів, врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх програмах, розробка навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки фахівців» [2].

Відповідно до освітньої реформи Нової Української Школи, одна із ключових компетенцій учня є інформаційна і медіаграмотність [3].

Сучасні науковці, такі як Т. Бакка, В. Іванов, О. Волошенко, Д. Дзюба, В. Дубровський, Т. Іванова, В. Левківський, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятинник, Г. Почепцова, Н. Череповська розробили підручники й посібники з медіаосвіти для різних верств населення та рівнів освіти.

Постановка завдань дослідження. Сприйняття та оцінку зовнішнього світу людина одержує із засобів масової інформації, які водночас є вагомими факторами освіти та виховання. Тому актуальним є дослідження необхідності формування у педагога навиків медіаграмотності.

Виклад основного матеріалу. Медіаграмотність – це практичний навик, риса стилю життя. Медіаграмотна людина, якщо бачить сумнівну інформацію, намагається її перевірити. Це людина, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік [4].

Сьогоднішні реалії в Україні вимагають в людини навички критичного мислення та вміння продукувати медіаповідомлення, майстерності перевірки, верифікації інформації, контенту, медіамеседжів. Саме тому громадськими та державними організаціями налагоджено співробітництво із закордонними партнерами; через різні види методичної, проектної роботи, тренінги, вебінари та безкоштовні онлайн-курси.

Таким чином, медіаосвіта – елемент навчального процесу, який планомірно формує в суспільстві медіакультуру, провадить виучку індивіда до безпечної та продуктивної взаємодії із новітнім мас-медіа, беручи до уваги, як звичні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і нові (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа враховуючи розвиток інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Щоб краще зрозуміти потребу в медіаграмотності викладача, простежимо трактування поняття «медіаграмотність» науковцями.

Медіаграмотність – це «сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, розуміти й аналізувати процеси функціонування медіа в суспільстві, та їхній вплив» [5].

Медіаграмотність – це «здатність особистості контролювати споживання медіа» [6].

Медіаграмотність – це «результат медіа-освіти, вивчення медіа. Чим більше людина вивчає медіа (за допомогою медіа), тим більше вона медіаграмотна, тобто медіаграмотність – це здатність експериментувати, інтерпретувати, аналізувати та створювати медіатексти» [7].

Медіаграмотність – це «здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах» [5, с. 10].

Отож, можемо стверджувати, що індивід, який, в першу чергу, спроможний, завдяки наявності відповідних компетенцій, свідомо уловлювати й розглядати, а також вимогливо передавати та продукувати медіатексти; разом з тим вміло та критично перевіряє достовірність інформації і є медіаграмотним.

ЮНЕСКО радить пов'язувати поняття медійної та інформаційної грамотності в одне ціле: «медіа-інформаційна грамотність», що значитиме володіння компетенціями (знаннями, вміннями і ціннісними установками), що дають змогу людям ефективно взаємодіяти з медіа та іншими інформаційними службами, поглиблювати критичне мислення і розвивати звичку вчитися протягом життя для комунікації та здійснення активного громадянського життя [9].

Інформаційно-медійну грамотність необхідно просліджувати як набір мотивів, знань, умінь, здібностей, що допомагають вибрати,

використати, створити, критично проаналізувати, оцінити й передати інформаційні повідомлення, тексти у різних видах і формах [8].

Важливо враховувати, що «завдання медіаграмотності полягає у перетворенні медіаспоживання в ініціативний та критичний процес, допомагаючи людям краще усвідомити потенційну маніпуляцію, а також допомогти зрозуміти роль мас-медіа і ЗМІ у формуванні громадської думки» [12].

Отже, можемо зроби висновок, що медіаграмотність – це навичка аналізувати та критично оцінювати медіа, що дає змогу опиратися медіа-інформаційним впливам та забезпечує майстерність вибору інформації.

Абсолютно очевидно, що сучасні медіа виконують не лише інформаційну функцію, а й виховну, здійснюючи вплив на формування світосприймання та позиції підростаючого покоління, тому вагомої актуальності набуває медіаосвіта педагогічної спільноти.

Таким чином, медіаграмотний освітянин – це педагог, який виділяється хистом до сприйняття, розгляду, розуміння і створення медіаінформації; до оцінки соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа в нинішньому світі та майстерно використовує засоби масової інформації. Ключове його завдання – системне і компетентне виховання молоді, які мають навчитися не лише слухно вживати різні медійні засоби, а й тямити у закономірності їх поведінки, бачити, як впливають медіа на формування особистості. Навчити студентів критично мислити в процесі сприймання медіапродукції, для розвитку особистісного, оцінного ставлення до продукції мас-медіа загалом спираючись на етично-естетичні орієнтири [9, с. 5].

Сучасне інформаційне оточення, у якому співпрацюють викладач та студент, потребує від педагога бути медіаграмотним, адже добротність знань наданих викладачем залежить ще й від особливостей світосприймання підростаючого покоління. Для педагога стає характерним володіння компетенціями, які дають змогу ефективно взаємодіяти з медіа та іншими інформаційними службами, розвивати критичне мислення кожного здобувача освіти.

Вважаємо, що оптимально виховувати медіаграмотність ще з початкової школи через внесення елементів медіаосвіти в навчальний процес. Адже, дітей слід готувати до безпечної та оперативної взаємодії із зовнішнім світом, знання про який одержують із засобів масової інформації. Необхідно зауважити, що в сучасну інформаційну добу «нюс-мейкером» може стати будь хто, якщо в нього є смартфон, інтернет і сторінка в соціальних мережах [10].

Щодо розвитку медіаграмотності в Україні, відповідно до результатів Конференція з медіаосвіти та медіаграмотності, яку організовують міжнародна громадська організація Internews в Україні та Академія української преси схиляються до таких думок:

1) триває поступове впровадження медіаграмотності в освіту, яке полягає у впровадженні Всеукраїнського експерименту з медіаосвіти, в результаті чого у старших класах з'явився предмет «Медіакультура»; у включенні медіаграмотності у стандарт початкової

школи; вивченні розділу «Світ інформації та мас-медіа» у курсі «Громадянська освіта»;

2) Академія української преси є вагомою серед громадських організацій у формуванні медіаграмотності педагогів, так як проводить з ними регулярні тренінги, видає посібники і підручники з медіаосвіти;

3) завдяки проекту «Вивчай та розрізняй» розробляються та впроваджуються навчальні матеріали, що згодом інтегруються в освітні програми, що дасть змогу розвивати критичне мислення й провадити аналіз медіатекстів;

4) активність громадських організацій, спеціалізованих онлайн-ресурсів, волонтерських культурно-освітніх проектів сприяють підвищенню медіаграмотності населення через освітню систему до чого долучаються й інститути підвищення кваліфікації;

5) формується «елітарна медіаграмотність», органів влади, ЗМІ та інтелектуальної спільноти;

6) виникає необхідність у чесній редакційній політиці медіа каналів, як носіях знань про медіаграмотність;

7) спостерігається брак цікавого контенту на запит молодого аудиторії [11].

Таким чином, можна прийти до висновку, що в Україні, на сучасному етапі, недостатнім є рівень медіаграмотності споживачів будь яких матеріалів, які розміщені не тільки на сайтах, а й в телевізійних та радіо передачах, фільмах та комп'ютерних іграх.

Саме тому, важливим є структурування, узагальнення, використання та осмислене продукування власних медіатекстів. Отже, сучасний педагог зобов'язаний поглиблювати критичне мислення, майстерність аналізу та відбору важливої інформації студентів, формувати їх медіа-культуру. Але для цього обов'язковим є формування власної медіа-компетентності.

Дж. Берен визначив основні вміння, які необхідні для медіакомпетентності особистості:

- хист і бажання сприймати, розуміти зміст медіатексту і фільтрувати «шум»;
- розуміння інтенсивності впливу медіатекстів;
- вміння відрізнити емоційну й обґрунтовану реакцію на інформацію, щоб діяти адекватно;
- розвиток компетентнісного сприйняття значення медіатексту;
- знання особливостей жанрів і змога з'ясувати їх поєднання;
- критичне сприйняття медіатексту, незалежно від джерела;
- здатність розуміння специфіки мови різних медіа і їх впливу [11, с. 24].

У сучасному інформаційному суспільстві, інформація є ключовою значущістю, так як її продукують практично усі користувачі медійного простору.

Незліченна кількість контенту зумовила те, що споживачі не встигають його аналізувати. Проте, не завжди інформація є правдива, часто трапляються фейкові новини, маніпуляції та пропаганда. Саме

для того щоб напрактикуватися їх відрізнати необхідно освітянам вивчати медіаграмотність.

Так склалося, що в Україні медіаграмотними вважали здобувачів освіти та педагогі які опанували ІКТ і використовували їх у навчально-пізнавальному та виховному процесах, проте це не так. У Концепції «Нова українська школа» виділяють наступні складові: впевнене та свідоме використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на роботі, в соціальному та приватному спілкуванні; інформаційну й медіаграмотність та культуру; володіння основами програмування, роботи з базами даних; алгоритмічне мислення; навички роботи та безпеки в Інтернеті та кібербезпеки; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [3, с.11].

Так як система післядипломної педагогічної освіти цілеспрямована на підняття фахового рівня викладачів до світових стандартів, вимог часу, індивідуально-особистісних та виробничих потреб; удосконалення наукового та загальнокультурного потенціалу особистості викладача, то на її базі необхідно впроваджувати медіаосвіту педагогів. Саме про це йдеться в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, адже опрацювання шаблонів медіаінформаційної грамотності педагогів, запровадження медіакомпетентності у професійні стандарти підготовки педагогів, належне врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх програмах фахової підготовки, написання навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки дасть змогу викладачу підвищити свій рівень медіакомпетентності та буде допомагати йому у вихованні дітей і молоді, які мають призвичаїтися, в сучасному світі, до критичного аналізу та відбору правдивої інформації.

На нашу думку, більш продуктивному використанню перспектив та ресурсів щодо впровадження медіаграмотності освітян сприяла б координаційна діяльність інститутів післядипломної освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оскільки, медіаосвіта є частиною інформаційної безпеки країни, виконує стратегічну функцію у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності [2], тому, вагомим є підготовка медіа та інформаційно грамотного педагога, який спроможний критично мислити, здійснювати професійну діяльність із застосуванням медіа технологій адекватно сучасним тенденціям розвитку. Саме тому, перспективним напрямом вважаємо дослідження формування інформаційної компетентності слухачів курсів підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної освіти.

Використана література

1. Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. К.: Центр вільної преси, 2012.
2. МОН Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). [Електронний ресурс]. Доступно: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

3. МОН Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Доступно: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
4. Плахта Д., Медіаосвітня вакцинація. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/mediaosvitnya-vakscynaciya>
5. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В.; за наук. ред. В. В. Різуна, Медіаосвіта і медіаграмотність підручник. К., Центр вільної преси, 2012.
6. Голоси медіаграмотності: міжнародні піонери говорять: Джеймс Поттер. Інтерв'ю. Стенограма // Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». К.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018.
7. Worsnop C. Assessing Media Work/ C. Worsnop. – Mississauga: Wright Communication, 1996. – 80 p.
8. Бібліотека масової комунікації та медіаграмотності [Електронний ресурс] Доступно: <http://www.aup.com.ua/category/library>
9. Педагогічні аспекти формування медійної та інформаційної грамотності.
10. Плахта Д. Чому важливо бути медіаграмотним або Як виробляти у собі інформаційну «іммунну систему». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/chomu-vazhlyvo-buty-mediagramotnym>
11. Дорош М. Як розвивається медіаграмотність в Україні: вісім висновків зі щорічної конференції [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/21021/2018-04-23>

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Петро Дяченко,
*Почесний працівник фізичної культури
та спорту України; МС СРСР,
викладач вищої категорії,
керівник кафедри фізичного виховання,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Постановка проблеми... Сучасне українське суспільство прагне бути державою високорозвиненою, правовою, демократичною, авторитетною у світовій спільноті. На разі постає необхідність вирішення поряд з політичними, економічними проблемами проблеми соціальні, серед яких турбота про здоров'я громадян має стати однією з пріоритетних. Адже, як відомо, саме здорова людина спроможна найбільш ефективно створювати значущі духовні та матеріальні цінності, генерувати нові ідеї і творчо їх розв'язувати.

Питання про виховання здорової людини піднімається у цілому ряді державних документів (Конституція України, «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Державна національна програма «Діти України», Закон України «Про освіту»), успішна реалізація яких залежить не тільки від фінансових, матеріальних умов, але

й від сформованості культури здоров'я кожної людини, її готовності вести здоровий спосіб життя.

Науково-технічний прогрес, високі досягнення комп'ютерних технологій стали мимовільною причиною погіршення стану здоров'я людей. Вчені-медики доводять, що сучасне суспільство страждає на безліч різноманітних хвороб, причому кількість хворих людей постійно зростає. Групу особливого ризику становить молодь 15-20 років. Саме ця категорія молодих людей народилася в період та після Чорнобильської катастрофи, яка спричинила збільшення кількості захворювань крові та кровотворних органів, органів дихання, травлення, опорно-рухового апарату, ендокринних та онкологічних захворювань.

Особливу групу серед молоді становлять студенти. В останні десятиліття активізувалась увага до здорового способу життя студентів, що пов'язано із заклопотаністю суспільства з приводу здоров'я фахівців, які випускаються вищою школою, зростанням захворюваності в процесі професійної підготовки та наступним зниженням працездатності. Тому одним із пріоритетних напрямків реформування освіти є забезпечення у кожному закладі освіти відповідних умов для навчання і виховання фізично та психічно здорової особистості.

Практика переконує, що студентська молодь не завжди дотримуються здорового способу життя. Будучи відірваними від батьків, позбавлені систематичного батьківського контролю, не володіючи достатніми можливостями самоконтролю за власним здоров'ям, юнаки і дівчата у період навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти можуть набути різних хвороб та набути шкідливих звичок. Усе це зумовлює необхідність проведення систематичної планомірної роботи щодо формування у них позитивного ставлення до здорового способу життя, вироблення практичних умінь і навичок дбайливого ставлення до свого здоров'я.

Аналіз останніх досліджень... Проблема формування здорового способу життя належить до вічних в історії людства. Так, ряд аспектів здорового способу життя знайшли своє відбиття у працях класиків педагогічної науки: Я. Коменського, Дж.Локка, К. Ушинського, Г. Сковороди, О. Духновича, С.Русової, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

Винятково важливого значення проблемі здоров'я та здорового способу життя приділяв В.Сухомлинський. Концептуальні засади турботливого ставлення до здоров'я учнів та вчителів, зокрема про стан їхньої нервової системи, набуття психічної культури, були викладені педагогом-гуманістом у його роботах «Сто порад учителям», «Павльська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина». Аналізуючи власний досвід, В. Сухомлинський цілісно підійшов до розгляду проблеми суто педагогічних аспектів збереження здоров'я вчителів і учнів у навчально-виховному процесі школи. Для того, щоб зберегти здоров'я учителя, педагог радив «володіти собою», а для цього «треба знати своє здоров'я» [6].

Збереженню здоров'я молоді, прищепленню їй здорових звичок завжди багато уваги приділялося в українській народній педагогіці. Такі негативні якості як пияцтво, нестриманість у харчуванні, ранні та позашлюбні статеві стосунки нещадно засуджувались. Народна педагогіка і сьогодні підкреслює необхідність раннього виховання, розвитку як духовних, так і фізичних здібностей підростаючого покоління, формування у неї культури здоров'я.

Аналіз проблеми дослідження показав, що формуванню культури здоров'я особистості чимало приділяється уваги у сучасній педагогіці. Українські вчені (І.Бех, В.Горащук, Л.Заплатников, І.Зязюн, Г.Максименко, Г.Шевченко та ін.) справедливо вважають, що культура сучасної людини багатогранна, її необхідно опанувати, вивчати і на цій основі вживати заходів щодо збереження і зміцнення свого здоров'я. Вони підкреслюють, що тільки комплексне розуміння культури в усій різноманітності дозволяє усвідомити її вплив на фізичний, психічний і розумовий розвиток людини, на стан здоров'я, і що здоров'я особистості неможливе без біосоціальної гармонії людини з самою собою, з оточуючими людьми, з природою, де вирішальне значення має загальна культура.

Проблемі формування та збереження здоров'я підростаючих поколінь присвятили свої праці такі дослідники, як Г. Апанасенко, Е.Булич, С. Волков, М. Гончаренко, М. Гриньова, В. Грушко, Л.Животовська, С. Кириленко, О.Міхільов, І. Мурашов, Л. Попова, С.Страшко, В. Язловецький та ін. Останнім часом увага науковців (М. Амосов, О. Бондаревська, В. Беспалько, І. Бехтерев, В.Богомоллов, В. Горшкова, Г. Калачов, С. Лебедченко, І. Новосьолов, Г. Селевко, В. Серіков, Л. Татарнікова та ін.) спрямовується на професійну підготовку спеціалістів з урахуванням збереження їхнього фізичного і психофізіологічного здоров'я, спрямування на дотримання здорового способу життя. Це пов'язано з тим, що студентський період життя – не ізольована просторово-часова ніша, а частина цілісного вітального циклу, в межах якого завершується формування фундаменту здоров'я людини й здійснюється процес її професійної освіти [2].

Науковці наголошують на тому, що актуальність проблеми формування культури здоров'я особистості пояснюється низкою суперечностей, головними серед яких є: між потребами суспільства у здорових громадянах і неухильним погіршенням їх здоров'я; між потребами виробництва у майбутніх здорових фахівцях і відсутністю методик їх оздоровлення під час навчання у вищій школі; між природним бажанням людини бути здоровою і її знаннями про здоров'я та вмінням його зберігати і зміцнювати [3].

Формулювання цілей статті.... Метою цієї статті є аналіз основних аспектів системного підходу до здоров'я, формування здорового способу життя у студентів в умовах навчання у закладі фахової передвищої освіти.

Виклад основного матеріалу... Основою ефективною навчальною діяльністю студента є його здоров'я. Проблему здоров'я за рівнем

значущості слід розглядати в контексті загальної концепції охорони здоров'я нації. Нездоровий фахівець не може забезпечити у подальшій професійній діяльності необхідний рівень уваги, індивідуальний підхід, ситуацію успіху, він не в змозі займатись вихованням культури здоров'я власних дітей чи своїх вихованців, оскільки в цій роботі необхідний особистий приклад. Культура здоров'я – це якісне утворення особистості, яке виявляється в єдності духовних, біологічних, психологічних і соціальних факторів, що визначають її спосіб життя і гуманістичний смисл буття. Вона зумовлює подальший розвиток усіх різновидів культур і передбачає формування людини як цілісного індивіда, охоплюючи усі сторони її життя. Культура здоров'я покликана перетворити будь-яку сферу діяльності людей у засіб фізичного й духовного самовдосконалення, самооздоровлення.

Культура здоров'я студента – поняття багатопланове. Воно охоплює принципи здорового способу життя, екологічну грамотність, знання й раціональне використання можливостей свого організму, вміле застосування народних методів оздоровлення, пропаганду медико-валеологічних знань і свідчить про прагнення студента до самовдосконалення.

Дослідженням було встановлено, що ефективність формування культури здоров'я студента забезпечується такими психолого-педагогічними умовами:

1) координацією цілей формування культури здоров'я освіти в цілому;

2) постійним спонуканням студентів до потреби у зміцненні власного здоров'я;

3) організацією самостійної діяльності студентів по самооздоровленню, самоосвіті, саморозвитку й самовихованню;

4) синтезом наукових знань про здоров'я, способи його зміцнення й формування, розроблених в психології, філософії, медицині, екології, фізичному вихованні і, у зв'язку з цим, розробкою інтегрованих курсів;

5) орієнтацією системи виховної роботи у педагогічному коледжі на максимальне наближення практичної діяльності з питань самооздоровлення, на формування у майбутніх спеціалістів "настанови" на здоров'я;

6) формуванням культури здоров'я з урахуванням її початкового рівня у кожного студента (індивідуально-диференційована спрямованість усього комплексу навчально-виховних дій).

Висновки ... Охорона власного здоров'я – це безпосередній обов'язок кожного, він не має права перекладати її на оточуючих. Якою б досконалою не була медицина, вона не може позбавити людство від всіх хвороб. Людина – сама творець свого здоров'я, за яке треба боротися. З раннього віку необхідно вести активний спосіб життя, загартовуватися, займатися фізкультурою і спортом, дотримуватися правил особистої гігієни, – словом, домагатися розумними шляхами справжньої гармонії здоров'я.

Використана література

1. Амосов М. Роздуми про здоров'я / Н.М. Амосов. – К.: Фізкультура і спорт, 1987. – С. 63-70.
2. Кобяков Ю. П. Проектування і реалізація здоров'ярозвиваючої технології фізичного виховання студентів вузів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед..наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. П. Кобяков. – К. : 2006. – 38 с.
3. Кривошеєва Г. Л. Формування культури здоров'я студентів університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед..наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»./ Г.Л. Кривошеєва. – К. : 2003 – 20 с.
4. Кривошеєва Г.Л. Система формування культури здоров'я студентів / Г.Л. Кривошеєва // Рідна школа. – 2000 – №5. – С.66-67.
5. Кривошеєва Г.Л. Культура здоров'я особистості як соціально-педагогічна проблема / Г.Л. Кривошеєва // Шлях освіти – 2001 – №1. – С.35-37.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1983. – 217 с.

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рінат Заріпов,

*викладач фізико-математичних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради;*

Артем Заріпов,

*викладач фізико-математичних дисциплін,
Прилуцький технічний фаховий коледж;*

Максим Симоненко,

*викладач дисциплін технологічний практикум
з ручної обробки металу та БЖД,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Сучасний ринок праці висуває підвищені вимоги не тільки до фахової підготовки, але й до рівня особистісного розвитку молодих фахівців. Тому ВНЗ намагаються приділяти увагу не лише професійному становленню своїх студентів, а й сприяти їх культурному, естетичному вихованню, організувати дозвілля молоді.

У зв'язку з цим все більшої популярності набуває термін «позааудиторна робота». Інколи під нею розуміють всього лише самостійну підготовку студентів до занять [1, 2] або виховну роботу куратора, але насправді це поняття набагато ширше.

Позааудиторна робота студентів – це процес, в якому домінує елемент самореалізації. Вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу,

задоволення тих проблем, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються [3].

Зростання ролі позааудиторної та самостійної роботи є однією з провідних ланок перебудови навчання - виховного процесу в вищій школі. Сучасний педагог повинен розуміти, що така форма роботи не лише засіб зростання інтелектуального потенціалу, професійної культури, а й платформа формування відповідаль засобами самоактуалізації, самовиховання, самоосвіти.

У сучасній педагогічній літературі майже не узагальнено нові підходи до організації самостійної роботи студентів, різноманітних форм та видів позааудиторної роботи. Без самостійної роботи фахівець сформуватися не може.

Дуже важливо, щоб у ВНЗ функціонували гуртки, проводилися додаткові диспути, семінари, консультації. Добре, коли ці процеси мають усталений, організований характер, а студентське самоврядування значною мірою намагається вирішувати організаційно важливі питання.

До основних форм позааудиторної роботи студентів належать: виконання домашніх завдань, науково-дослідна робота, безпосередня участь у конференціях, участь у роботі гуртків, організація диспутів, круглих столів, допомога соціальним службам, тощо.

Реформування вищої освіти висуває нові вимоги до якості підготовки спеціалістів. Цим світовим тенденціям відповідає вдосконалення системи вищої освіти.

Самостійна робота студентів – форма виконання студентами певної пізнавальної задачі. В рамках інтеграції в європейську систему освіти самостійна робота розглядається лише як позааудиторна. Отже, позааудиторна самостійна робота не самоціль, а засіб формування самостійної особистості студента. В цьому вбачається новизна проблеми в рамках сучасних педагогічних практик. При традиційній системі самостійна робота студентів спрямована на засвоєння знань, умінь і навичок. Розвиток самостійності зазвичай ставиться як другорядна мета, а здебільшого така мета не ставиться взагалі.

Відповідно до структури навчального плану виділяють в основному два типи самостійної роботи:

а) обов'язкову – вона проводиться під час навчальних занять і при підготовці до них;

б) додаткову – вона проводиться понад, або за спеціальним індивідуальним планом (графіком) з урахуванням особистих інтересів і нахилів студентів.

У наявній літературі з проблем самостійної роботи студентів відзначається, що ефективність самостійної роботи студентів залежить від організації, змісту і характеру знань, логіки навчального процесу, взаємозв'язку наявних і передбачуваних знань у даному виді самостійної роботи, результатів її виконання тощо.

Дослідження дозволяють стверджувати, що основною причиною скорочення витрат часу на самостійну роботу студентами виступає її характер та традиційність завдань.

Отже, позааудиторна самостійна робота студентів – це форма навчання, яка [4]:

- розв'язує конкретні задачі в конкретній навчальній ситуації;
- виробляє у студента психологічну установку на самостійне поповнення своїх знань і умінь при розв'язанні поставлених задач;
- сприяє формуванню у студента необхідного обсягу знань, умінь і навичок, що є поштовхом до просування вищих рівнів розумової діяльності;
- виступає важливою умовою самоорганізації, самодисципліни студента;
- забезпечує педагогічне керівництво самостійною навчальною і науковою діяльністю студента в процесі навчання.

Такий підхід до самостійної роботи дозволяє зняти суперечність між зовнішньою обумовленістю у навчальному процесі і суттю, яка зумовлює розвиток та оптимальне виявлення в діяльності студента пізнавальної активності та самостійності, розвиток його пізнавальних здібностей.

Виходячи з вищезазначеного, самостійна робота студентів в конкретній ситуації надає можливість розв'язання конкретної задачі з вироблення психологічної установки на подальше самостійне поповнення знань. Вона виступає одним з основних видів пізнавальної діяльності.

Важливим є визначення педагогічних умов організації самостійної роботи студентів [4]:

- досягнення цілей самостійної роботи через розвиток оптимізації планування;
- забезпечення розвитку функціональних обов'язків та прав усіх суб'єктів;
- науковий підхід до складання завдань з позааудиторної самостійної роботи;
- увага до мотивації в ході виконання завдань з позааудиторної самостійної роботи.

Навчально-дослідницькі завдання, які є різновидом індивідуальних завдань в інноваційних технологіях навчання і є базою для виконання позааудиторної самостійної роботи.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання є видом позааудиторної індивідуальної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, що подається у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується складанням підсумкового курсу чи заліку. Мета індивідуального навчально-дослідницького завдання полягає в самостійному вивченні частини програмного матеріалу, систематизації, узагальненні, закріпленні та практичному застосуванні знань з навчального курсу та розвитку навичок з позааудиторної самостійної роботи.

Виділяють такі види індивідуальних навчально-дослідницьких завдань [5]:

- конспект з теми за заданим або самостійно розробленим планом з курсу, що вивчається;
- реферат з теми або проблематики ВНЗ;
- розв'язання та складання практичних завдань і педагогічних ситуацій;
- анотація прочитаної додаткової літератури з теми або курсу, бібліографічний опис;
- розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань з теми;
- аналіз елементів передового педагогічного досвіду;
- курсова, дипломна, магістерська робота.

Важливою умовою в успішному виконанні позааудиторної самостійної роботи є порядок подання та захист індивідуальних навчально-дослідницьких завдань [5]:

- Звіт про виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.
- Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання подаються викладачеві, який читає лекційний курс з даної дисципліни, приймає іспити або залік, не пізніше ніж за 2 тижні до іспиту чи заліку.
- Оцінка виставляється на підсумковому занятті з курсу на підставі попереднього ознайомлення викладача зі змістом індивідуального навчально-дослідницького завдання.

Оцінка є обов'язковим компонентом іспитової оцінки і враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу.

Науково-дослідна робота студентів є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки і професійного виховання фахівців, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності останні досягнення науково-технічного прогресу. Вона виступає одним із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів, формування потреби та здатності особистості до самоосвіти. У цьому напрямі потрібно сприяти участі студентів в науково-дослідній роботі, науково-практичних конференціях, семінарах. Адже широке залучення студентської молоді до науково-дослідної роботи дозволяє використовувати їх творчий і трудовий потенціал для вирішення актуальних проблем країни.

Основними завданнями науково-дослідної роботи студентів є:

- оволодіння студентами науковими методами пізнання, поглиблене і творче засвоєння програмового матеріалу;
- навчання методиці й засобам самостійного вирішення наукових і технічних задач, стилю й навичкам праці в наукових колективах;
- ознайомлення з методами організації їх роботи, сприяння успішному вирішенню актуальних наукових і технічних задач.

Сучасній молодій людині недостатньо бути просто ерудитом – вона повинна творчо використовувати знання для вирішення поставлених завдань.

Тому на перший план виходять методи і прийоми, що потребують активної мисленої діяльності студентів, за допомогою якої формується

уміння аналізувати, порівнювати, формувати гіпотезу, шукати способи розв'язання, коригувати отримані результати, а при необхідності – повторювати пошук. Це і є навчанням творчості.

Найвищий рівень творчості студентів досягається тоді, коли вони самостійно ставлять проблему і знаходять шляхи її розв'язання.

Саме гурткова робота може бути дієвим засобом не тільки розширення і поглиблення знань з певної дисципліни, але й для розвитку творчих здібностей, згуртування колективу, для виховання духовно багатой особистості, людини з активною життєвою позицією, свідомого громадянина, особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку і творчих можливостей.

Будь-яка гурткова робота має на меті:

- розкривати і удосконалювати знання студентів;
- навчати студентів виявляти і не допускати порушень Законів України;
- розвивати здібності студентів до пошукової, дослідницької і творчої роботи;
- виховувати творчий підхід студентів до вивчення і конкретної засвоєння теми.

Перед керівником гуртка стоять певні завдання:

- залучити студентів до пошукової і дослідницької роботи;
- навчити збирати необхідний матеріал, аналізувати його, робити висновки, вносити пропозиції;
- оформляти одержані результати рефератами;
- виступати з одержаними результатами на відкритому засіданні гуртка, конференції.

Для гурткової роботи неприпустимі шаблон, трафарет чи жорстка регламентація.

Звісно, існує орієнтована схема проведення заняття гуртка, яка має певні етапи:

- організаційний момент;
- повідомлення теми;
- обговорення теми;
- підведення підсумків заняття.

Однак, частіше засідання проходять за іншим планом, зокрема ті, що стосуються підготовки до якогось заходу: підсумкового засідання, конференції, конкурсу тощо. Будь-яка робота без результату не має сенсу. Це стосується і гурткової роботи.

Позааудиторна самостійна робота студентів може стати саме тією споруджувальною силою реформування освіти, яке збереже надбання минулої освіти водночас будуючи нові стандарти сучасних педагогічних практик.

Використана література

1. Антонюк М.С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи // Сучасні педагогічні технології у вищій школі: Науково-метод. зб. – К., 1995. – С.111-113.

2. Біляєва Ю.В., Організація самостійної роботи студентів з іноземної мови студентів аграрних вузів // Науковий прогрес на межі тисячоліть: Науково-метод. зб. – Дніпропетровськ, 2007. – С.125-126
3. Онучак Л.В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей: Автореф. дис. канд. пед.наук. – К., 2002. – 18 с.
4. Шашенко, С. В. Соціальне становлення студентської молоді у позааудиторний час у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук [Рукопис] / Шашенко С. В. – К., 2004. – 24 с.
5. Скрипник, Н.С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів : сутність, структура й особливості [Текст] / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566-571.

ЛІДЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕТОД КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

***Віктор Котеленець,**
викладач вищої категорії,
викладач-методист,
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Формування культури педагогічного менеджменту є досить актуальною і важливою проблемою сучасного освітнього простору. Це зумовлено процесами демократизації, гуманізації та гуманітаризації, які здійснюються в сучасній освіті.

З переходом від командної системи економіки система освіти також зазнала значних трансформацій, що передусім відбуваються на рівні керівника освіти: демократизується процес прийняття рішень, школа і ВНЗ набувають більшої самостійності в управлінській діяльності, формуванні якостей лідера, змін у стосунках між керівниками та підлеглими. Усе це актуалізує розробку та дослідження проблеми культури педагогічного менеджменту.

Розглядаючи ці проблеми в теоретико-методологічних аспектах, в багатьох сучасних педагогічних дослідженнях мова йде про зміну змісту освіти та методів побудови стосунків між суб'єктами педагогічного процесу. Частиною педагогічного процесу має стати ефективний блок практичної соціалізації та управлінської культури особистості майбутнього педагога, від якого останнім часом вимагається не тільки високий рівень професіоналізму, а й формування лідерського стилю організації власної діяльності та готовності до самостійних ціннісних рішень. Це явище в соціальній психології отримало назву персонального лідерства.

Сьогодні під словом «лідер» розуміється:

- а) людина, більш успішна в порівнянні з іншими в певній діяльності;
- б) спортивна команда, що перемогла за значною кількістю балів;
- в) корабель, що йде попереду.

Проте поняття «лідер» в означеному вище позиційному розумінні відрізняється від соціально-психологічного уявлення про лідерство. Сьогодні лідерство пов'язується з більш-менш організованою групою людей, об'єднаною спільною метою, цінностями, інтересами і т. д.

Незважаючи на те, що емпіричні дослідження лідерства проводилися протягом усього ХХ століття, до сьогодні не існує однозначного визначення «лідерство», але розрізняються й уявлення про природу і суть цього феномену.

Наприклад, більшість дослідників ототожнюють лідерство і вплив. Так, Н. І. Ільїн, І. Г. Лукманова, А. Н. Немчин визначають «лідерство» як «здатність робити вплив на окремих осіб і групи, спрямовуючи їх зусилля на досягнення цілей».

Б. Басс розглядає лідерство як позитивний вплив. На його думку, у випадку, якщо мета члена групи, назвемо його «А», полягає в тому, щоб змінити поведінку члена «Б», то зусилля «А» - це є спроба лідерства.

У нашому дослідженні лідерство ми розглядаємо як ключовий метод культури педагогічного менеджменту, тому ми намагались дослідити феномен лідерства у двох аспектах: як процес ефективного управління навчально-виховною діяльністю і як інтеграційну якість педагога, яка впливає і забезпечує ефективність цієї діяльності.

Головна мета лідерства в діяльності педагога - це поліпшення системи педагогічної взаємодії, тобто здатність вчителя дивитися не на наслідки, а вміти аналізувати причини. Лідерство сьогодні виступає як протилежність авторитарній владі і примусу й предстає у вигляді уміння переконувати, а не примушувати до певних дій. При цьому замість сили і примусу в концепції лідерства часто виступає переконання і натхнення.

Чому саме лідерство особистості педагога і його вияв у повсякденній педагогічній діяльності є заставою поступального розвитку освіти і переходу від технократичної парадигми до культурологічної? Яка роль педагога-лідера в цих глобальних процесах реформування сучасної освіти?

Хто ж такий Педагог-Лідер і як реалізується лідерський потенціал у сучасній системі педагогічної діяльності?

Свого часу Уоррен Бенніс провів кількісні дослідження шляхом великої групи педагогів-психологів. У результаті досліджень були встановлені наступні характеристики поведінки педагога-лідера:

- уміння бачити суть проблеми навчання і розвитку того, хто навчається;
- розвиненість емоційного інтелекту на противагу логіко-практичному;

- знання самого себе, відвертість і чесність;
- створення атмосфери довіри у взаєминах із колегами та вихованцями;
- шанобливе ставлення до себе і тих, хто тебе оточує;
- готовність узяти на себе відповідальність;
- взаємини із учнями, які спрямовані на результат, у процесі досягнення якого вони дістають можливість проявити свої лідерські якості;
- висока відповідальність, цілеспрямованість, скромність.
- натхнення і мотивація до успіху, гордість за успіхи своїх учнів у навчанні.

І. А Зязюн, аналізуючи проблему формування подібних якостей у сучасного педагога, цілком правомірно порівнює педагогів із військовими командирами: «У педагогіці діє важливий принцип: «якомога більше уваги до особистості», порушення якого завжди призводить до негативних наслідків. Принижені вчителем учні залишаються надовго із глибокими «душевними шрамами», тому нетактовного, несправедливого педагога неможливо допускати до роботи з молоддю. Грубий командир у військовій обстановці ніколи, особливо у важких життєвих ситуаціях, як правило, не одержує підтримки від своїх солдат. Свобода у вигляді анархії повинна обмежуватися моральними засадами, законами і правилами поведінки людини в суспільстві».

Отже, можна з великою вірогідністю істинності стверджувати, що лідер-педагог визначається нами як людина, яка мислить глобальними філософськими і культурологічними категоріями. Він передбачає потенційні можливості кожного учня, створює спільне бачення майбутнього навчально-виховного процесу і розвитку особистості та здібностей учнів. Педагогічний лідер делегує вихованцям повноваження і розвиває в них самостійність, бачить, розуміє і цінує в них відмінності, розвиває командний підхід до роботи і навчання, відчуття партнерства. Він вітає зміни, демонструє знання педагогічних технологій, заохочує творчий і конструктивний виклик, діє відповідно до проголошених культурних цінностей, розвиваючи і збагачуючи їх власною діяльністю. Лідерство, за образним висловом видатного письменника і політолога Уоррена Бенніса, схоже на красу - йому складно дати визначення, але коли ви його бачите, ви точно знаєте, що воно перед вами.

Дж. Каузес і Б. Познер запропонували діяльнісний підхід до педагогічного лідерства. Вони розглядали дії та вчинки лідерів і виділили п'ять ключових моментів, кожний з яких включав такі моделі поведінки:

1. Не керувати, а спонукати людей до спільного бачення.
2. Мотивувати, надихати людей, високо оцінювати досягнення і гідно заохочувати виконавців.
3. Орієнтувати підлеглих на перспективу, заохочувати свою сторону максимум послідовників.

4. Давати можливість іншим проявити себе. Заохочувати співпрацю і допомогу послідовникам в їх індивідуальному розвитку.

5. Захоплювати людей власним прикладом і концентрувати спільні зусилля на послідовних результатах.

I. А. Зязюн додає ще один пункт: «викладач повинен бути і спеціалістом залучення учнів до своєї науки, і науковцем розвитку пошукових навичок у них».

Вищенаведені компоненти діяльності особистості педагога-лідера цілком і повністю відповідають моделі сучасної педагогічної діяльності. Вони ж склали основу педагогічної культури сучасного вчителя, бо тільки при такому управлінні можливо виховати вільну особистість. Розглянемо більш детально деякі з них. Зупиняючись на першому компоненті діяльності педагога: «не керувати, а спонукати людей до спільного бачення», слід зауважити, що влада в нашому розумінні - це не завжди лідерство. Зате зворотне, мабуть, вірно завжди: лідерство породжує владу і у значній мірі забезпечує її. Відмінна особливість лідерства від простої адміністративної влади полягає в тому, що це влада, яка не потребує застосування сили, хоча і має її. Сила стає непотрібною, коли на допомогу лідерству приходять ідеологія. «Сам факт, що у людини є підлеглі, зовсім не робить його лідером. У начальників – підлеглі, у лідерів – послідовники. У цьому завжди полягала і полягає суть лідерства. Насіння лідерства криється у відносинах між лідерами і їх послідовниками. «Людей треба стимулювати. Працівникам нового століття все більше хочеться відчувати емоційний зв'язок зі своєю роботою».

Саме лідер покликаний сформулювати таку ідею або систему ідей, в яку готові повірити ті, хто потребує віри, і яку готові прийняти ті, хто шукає пояснень. Ці положення складають основу особистісно-орієнтованого навчання, в якій особистість учня не є засобом, а є метою і результатом співтворчості.

Здавалося б все це зробити дуже просто, проте саме складна амбівалентність таких якостей, як скромність, толерантність, терпіння, з одного боку, і велика внутрішня сила, цілеспрямованість, віра з іншого, може забезпечити такий формат сучасної взаємодії вчителя учнями.

Лідерський стиль педагогічної діяльності дозволяє збудувати всю систему стосунків у педагогічному процесі, що ґрунтується не на залякуванні, як це було часто-густо в авторитарній педагогічній системі, а на любові, довірі, партнерстві. «У педагогічній дії є два рівнозначні об'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття спокою, рівноваги, благополуччя, щастя».

Підсумовуючи вище викладене, можна стверджувати, що цінності лідера пронизують всю систему навчально-виховного процесу, впливаючи на позитивні зміни в системі освіти, в її культурі. Цей висновок, перш за все, говорить про соціальну відповідальність, яку лідер-педагог бере на себе, усвідомлює це він чи ні. Він реально

впливає на життя багатьох десятків, сотень або навіть тисяч людей тим, що всі вони живуть у цій системі, яка створена ним, у системі, яка знаходить і має сенс тільки завдяки цьому.

Використана література

1. Гончаренко С. [Зязюн Іван Андрійович]// Український педагогічний словник – К., 1997
2. Дудар Т.Г. Основи менеджменту /Т.Г. Дудар.-навч.посібн. для студентів вищих навчальних закладів – Тернопіль.- Економічна думка 2014.
3. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос. Підр. для вузів- Вид. друге – К.: Вища школа, 2012.
4. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії/ І.А. Зязюн: Наук.-метод.посібник – К.: МАУП, 2000.
5. Лозниця В.С. Психологія менеджменту / В.С. Лозниця. Навч.посібник.- К., КНЕО. 2016.
6. Кайлюк Є. М. Психологія управління: навч. посіб. – 2-ге вид., виправл. й доповн. / Є. М. Кайлюк, Г. Г. Фесенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – 2-ге вид. перероб. та доп. – Х. : ХНАМГ, 2012.
7. Осовська Г. В. Менеджмент організацій : підручник. / Г.В.Осовська, О.А.Осовський – К. : Кондор, 2009.
8. Рудська А.І. Психологічні особливості лідерства в умовах реалізації соціальних проектів: автореферат канд. дис. за спец. 19.00.05 – соціальна психологія. – КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2013.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ШЛЯХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІЗ ДОДАТКОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ «АСИСТЕНТ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ»

*Ольга Кочерга,
канд. пед. наук,
викладач-методист,
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Актуальність проблеми дослідження... Незважаючи на труднощі сьогодення, в Україні формується нова філософія освіти, яка базується на переконанні у необхідності зміни освітньої парадигми – об'єднанні загальноосвітньої та спеціальної системи навчання в єдину систему інклюзивної освіти. Її особливістю є те, що вона має ґрунтуватись на принципах гуманного ставлення до особистості учня як найвищої соціальної цінності та створення умов для отримання якісної освіти незалежно від його соціального статусу, стану здоров'я, наявності будь-яких відхилень у ньому і можливостей життєдіяльності. Мова йде про включення у навчальний процес закладу загальної середньої

освіти дітей з обмеженими освітніми потребами, тобто інклюзію. Саме поняття інклюзія розкривається як включення особистості у освітній процес. Звідси і освітній напрямок – інклюзивна освіта.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в спеціально створених умовах закладу загальної середньої освіти. Під спеціальними умовами розуміють таке інклюзивне середовище, яке б відповідало їх потребам і можливостям, незалежно від складності порушення здоров'я та типу навчального закладу [4].

Варто наголосити на тому, що запровадження інклюзивної освіти в Україні лежить у площині забезпечення рівних можливостей в реалізації прав людини з обмеженнями у здоров'ї, закріплених у Стандартних правилах, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН. Формування політики в Україні щодо навчання дітей з порушеннями можливостей життєдіяльності відображаються у законі «Про освіту», де в цілому визначено правові, організаційні та фінансові засади функціонування та розвитку загальної середньої освіти, що сприяє розвитку особистості, а у статті 9 визначаються різні типи шкіл, котрі повинні забезпечити освітній рівень учнів шляхом створення інклюзивних класів для навчання дітей з інвалідністю.

Державна політика щодо запровадження інклюзивної політики розкривається у Законі України «Про освіту», «Концепції розвитку інклюзивного освіти», у яких важливого значення надається переорієнтації системи освіти на розвиток індивідуальних здібностей особистості, на демократизацію та гуманізацію освітнього процесу, висуваються вимоги до розвитку учня як найвищої цінності суспільства, системи підготовки педагогічних кадрів, здійснення професійної підготовки майбутнього вчителя у педагогічних закладах на засадах компетентнісного підходу та підготувати висококомпетентного фахівця, який здатен демонструвати розвинені інтелектуальні професійні та особистісні якості в інноваційному освітньому просторі [5; 7; 8].

Модернізація освіти настільки нова, що до неї не готові ні вищі педагогічні навчальні заклади, які здійснюють професійну підготовку майбутніх вчителів початкової школи, ні педагогічні колективи різних типів навчальних закладів, котрі уже здійснюють навчання таких дітей, тобто виконують професійну роботу в умовах інклюзивного середовища.

Упровадження інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти супроводжується значною кількістю труднощів, до яких належить і кадрове забезпечення. Успішна реалізація інклюзивного навчання значною мірою залежить від наявних знань, творчого потенціалу, професійної майстерності та загальної культури вчителів, професійної компетентності асистентів учителів. Якісні освітні послуги, психолого-педагогічний та корекційний вплив на становлення

особистості дитини з порушеннями психофізичного розвитку є ефективними інструментами вирішення нагальної проблеми в суспільній та державній політиці щодо залучення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір, їхньої соціалізації та успішної інтеграції в суспільство.

Реалії сьогодення такі, що асистентами вчителів працюють особи, які не отримали відповідної фахової підготовки у педагогічному закладі. Значна частина педагогів намагаються самостійно оволодіти новими знаннями, уміннями та навичками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зорієнтуватися в специфіці реалізації професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. Разом з тим, в умовах сьогодення в суспільстві інклюзивне навчання активно поширюється в усіх регіонах України. Кількість дітей з особливими освітніми потребами збільшується, на жаль, щороку, а отже, зростає потреба в збільшенні кількості посад «асистент учителя» в закладах загальної середньої освіти.

Враховуючи актуальність проблеми підготовки педагогів, які мають професійно здійснювати організацію освітнього процесу в умовах інклюзивного освітнього середовища, з одного боку, та нагальну потребу у таких фахівцях, з іншого, у нашому коледжі введено додаткову кваліфікацію – асистент учителя початкових класів з інклюзивним навчанням.

Аналіз проблеми. Питання впровадження інклюзивної освіти в Україні останніми роками стали актуальними для багатьох дослідників. Зокрема, досліджуються такі проблеми: загальні аспекти організації інклюзивного освітнього простору (В. Засенко, А. Колупаєва, Т. Сак, Н. Слободянюк, Н. Софій); дошкільна інклюзія (І. Білецька, Л. Білецька, О. Завальнюк); окремі аспекти підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з учнями з особливими потребами (В. Бондар, Л. Гречко, М. Матвєєва, С. Миронова, Н. Назарова, В. Синьова, Л. Шипіцина); професійна підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти (І. Демченко, Є. Юсупова); організація навчально-виховного і корекційного супроводу в інклюзивному класі (О. Кулик, С. Литовченко, Ю. Найда, І. Супрун, О. Таранченко, В. Шнайдер, Г. Фінько) та ін. Однак детальний аналіз цих праць виявив недостатньо розкриті питання професійної підготовки вчителя до організації освітнього процесу, створення ефективного середовища в інклюзивному класі, формування критичного мислення майбутніх фахівців у сфері організації інклюзивного навчання і т.ін.

Метою статті є аналіз досвіду роботи викладачів психолого-педагогічних дисциплін педагогічного коледжу щодо впровадження у практику підготовки асистента учителя початкових класів з інклюзивним навчанням технологій розвитку критичного мислення.

Виклад основного матеріалу... Насамперед коротко зупинимось на характеристиці посадових обов'язків асистента учителя та його професіограми, так як саме це має бути враховано у процесі проектування та забезпечення його професійної підготовки.

Інклюзивне навчання вимагає від кожного асистента вчителя високого рівня професіоналізму, досягненню якого сприяє формування різних компетентностей та виконання різноманітних функцій таких як: організаційна, навчально-розвивальна, прогностична, консультативна та обов'язків.

У описі посадових обов'язків асистента вчителя зазначається, що він забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом з учителем класу організовує навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині при виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів освітньої діяльності; у складі команди психолого-педагогічного супроводу бере участь у розробці та реалізації індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами [7].

Незаперечним є той факт, що інклюзивна компетентність є однією з найважливіших якостей асистента вчителя, яка дозволить йому вільно та впевнено почуватися в інклюзивному загальноосвітньому просторі, допоможе зробити процес інклюзивного навчання ефективнішим і продуктивнішим.

Інклюзивна компетентність педагога забезпечується сформованістю її складових. Так, у структурі інклюзивної компетентності педагога науковець І. Бойчук виділяє наступні важливі компоненти:

- мотиваційно-ціннісний,
- когнітивно-операційний,
- рефлексивно-оцінний [1].

До особливостей формування готовності майбутнього педагога початкової школи реалізувати індивідуалізоване навчання в інклюзивному просторі відносяться базові якості, притаманні компетентному педагогу, серед яких:

- морально-особистісні якості педагога – це особистісні утворення, що характеризують ставлення людини до суспільства, праці, гуманне ставлення до людей, у тому числі з обмеженими можливостями здоров'я, вимогливість до себе (гуманність, толерантність, альтруїзм, відповідальність, сміливість та ін.);

- особистісно-педагогічні якості, що визначаються природними задатками та розвиваються в процесі соціалізації особистості (любов до дітей, педагогічна інтуїція, доброзичливість, емпатія, комунікабельність та ін.);

- професійно-педагогічні якості, які формуються у процесі професійно-педагогічної діяльності (педагогічний такт, педагогічна спостережливість, педагогічний оптимізм, витримка, професійний ріст і т. п.).

Отже, сутність інклюзивної компетентності педагога, як інтегративно-особистісної якості, вимагає сформованості спеціальних інклюзивних умінь. До таких умінь ми відносимо наступні:

- діагностичні;

- орієнтаційно-прогностичні;
- конструктивно-проектуючі;
- організаційні;
- інформаційно-пояснювальні;
- комунікативні;
- аналітико-корективні;
- дослідницько-творчі.

Виходячи з цього, слід наголосити на тому, що професійна підготовка майбутнього асистента учителя початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти вимагає особливої педагогічної системи організації навчання, яка має бути спрямована на систематичне цілеспрямоване професійне зростання студента, удосконалення його особистісних якостей, формування професійних компетенцій, що вибудовуються на основі усвідомлення і суб'єктивізації професійних завдань, цінностей, норм, а також визнання унікальності особистості та створення умов для реалізації її потенціалу.

Система професійної підготовки асистента вчителя для роботи в умовах інклюзивного навчання передбачає визначення мети і завдань, змісту, форм, засобів, методів та технології навчання в соціокультурному середовищі педагогічного навчального закладу.

Визначення мети та завдань професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів відображаються у навчально-методичному забезпеченні педагогічних дисциплін (навчальних і робочих програмах, методичних матеріалах до виконання практичних, лабораторних занять і самостійної роботи).

Разом з тим, майбутні учителі початкової школи інклюзивного навчання повинні володіти особистісними якостями фахівця, які формують його культуру, фахову поведінку, індивідуальний стиль професійної діяльності. Нами визначено наступні особистісно значущі якості:

- спостережливість і розуміння навчально-виховних явищ, які відбуваються у цілісному педагогічному процесі;
- емпатія, емоційна стійкість, гнучкість прояву емоцій, домінування позитивних емоцій, здатність зближуватися з людьми;
- гуманізм як розуміння почуттів школяра, готовність прийняти учня з його недоліками і прийти на допомогу;
- етичність; відповідальність; саморегуляція і самодисципліна; тактовність;
- толерантність – спроможність розуміти й сприймати унікальність будь-якої особистості;
- рефлексивність – уміння самоусвідомлювати результати власної професійної діяльності.

Професійна підготовка асистента учителя в умовах педагогічного коледжу здійснюється через:

1) проектування змісту підготовки вчителя початкових класів, яке включає введення до навчального плану дисциплін додаткової

кваліфікації, розробка комплексу методичного забезпечення кожної з них;

2) упровадження інноваційних технологій навчання, серед яких важливе місце відводимо технологіям розвитку критичного мислення;

3) залучення студентів до науково-дослідницької роботи, яка передбачає виконання індивідуальних завдань, написання рефератів, творчих робіт, залучення до конференцій та семінарів, участі у роботі проблемних груп;

4) проходження різних видів педагогічних практик в закладі загальної середньої освіти з інклюзивними класами;

5) забезпечення зворотного зв'язку у навчанні, тобто відтворення навчального матеріалу студентом і отримання від викладача інформації про результати та наслідки засвоєних знань, умінь і навичок, а відтак і професійної та методичної компетентності.

Варіативна складова навчального плану підготовки вчителя початкової школи з додатковою кваліфікацією асистент учителя початкової школи з інклюзивним навчанням включає наступні дисципліни:

- Основи інклюзивного навчання (8 кредитів, 240 годин)
- Основи спеціальної психології дітей молодшого шкільного віку(4,5 кредити, 135 годин)
- Основи реабілітології та реабілітаційної технології в інклюзивному навчання (4 кредити, 120 годин)
- Основи жестової мови (1,5 кредити, 60 годин)
- Основи читання шрифту Брайля (1,5 кредити, 60 годин)
- Інклюзивне освітнє середовище (1,5 кредити, 60 годин)
- Розробка індивідуальної програми розвитку дитини з ООП (1,5 кредити, 60 годин)
- Практикум з професійного спілкування асистента вчителя з інклюзивного навчання(2 кредити, 60 годин)
- Позакласна та позашкільна робота (30 годин)
- Пробні уроки та заняття (60 годин).

Викладачами циклової комісії розроблено методичне забезпечення з усіх дисциплін, що включає навчальну та робочу програму дисципліни, лекційний матеріал, практичні, семінарські заняття, завдання для самостійної роботи та інструктивні матеріали до них, систему контролю знань студентів.

Першочерговим завданням професійного становлення студентів, які обрали додаткову кваліфікацію асистент учителя початкових класів з інклюзивним навчанням, є оволодіння знаннями, вміннями та методикою здійснення індивідуалізованого навчання і виховання дітей з особливими потребами. З цією метою для студентів створена можливість опанувати навчальну дисципліну «Основи інклюзивного навчання».

Навчальна дисципліна «Основи інклюзивного навчання» базується на матеріалах сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень з інклюзивного навчання. Її метою є засвоєння теоретико-

методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти.

Вихідними концептуальними положеннями при розробленні курсу стали: основні визначення гуманістичної психології і педагогіки щодо задоволення соціогенних потреб дитини; культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій і положення щодо спільності закономірностей розвитку здорової дитини і дитини з психофізичними порушеннями; концепція опосередкованості розвитку особистості її діяльнісною позицією і середовищем перебування.

Теоретичними засадами навчальної дисципліни є: концепція нормалізації, соціальної інтеграції; концепція компенсації дефекту; концепція розвитку освіти в Україні; концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в Україні, концепція інклюзивної освіти.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- сформувані усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами;
- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами;
- сформувані навички диференційованого викладання та оцінювання;
- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Навчальна стратегія курсу полягає у реалізації завдань по кожному модулю шляхом:

- розгляду навчального матеріалу на лекціях;
- самостійного вивчення студентами навчального матеріалу;
- виконання практичних завдань, спрямованих на набуття студентами вмінь та навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання;
- участі студентів у практично-семінарських заняттях з метою розвитку критичного мислення, рефлексії для використання здобутих знань, вмінь, навичок у професійній діяльності;
- проведення підсумкових занять та екзамену.

Програму укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Запроваджено систему академічних кредитів, що аналогічна ECTS, визначено змістові модулі курсу, сформульовано завдання для самостійної роботи студентів, представлено систему індивідуальних завдань, розроблено шкалу оцінювання навчальних досягнень студентів.

Навчальною програмою дисципліни передбачено 240 годин, з них 154 години аудиторних (лекційних та семінарських) і 86 годин для самостійної роботи.

Враховуючи принципи навчання у закладі фахової передвищої освіти, передбачено поєднання лекцій та семінарів, групових видів

роботи та індивідуальних завдань. Під час вивчення дисципліни пропонується аналіз практичних ситуацій для ілюстрації тем даного курсу. За потреби використовуємо досвід учителів-практиків шкіл міста Прилуки, зокрема ЗЗСО №9.

Мета практично-семінарських занять – поглибити знання майбутніх педагогів з кожної теми шляхом підготовки та презентації доповідей, участі в обговореннях різного формату, а також через використання найкращого педагогічного досвіду.

У Програмі курсу «Основи інклюзивного навчання» враховані сучасні тенденції та передовий міжнародний досвід, використовується сучасна наукова термінологія на позначення особливих психофізичних станів, форм і методів роботи з учнями з особливими потребами, організації навчально-виховного процесу тощо.

Програма курсу «Основи інклюзивного навчання» побудована згідно з нашими думками і переконаннями про існування такої залежності: чим нижчий рівень інтелектуального розвитку дитини, тим вищим має бути рівень освіченості учителя. Реалії сучасної освіти, беззаперечно, демонструють те, що найбільших труднощів у підготовці інклюзивно-компетентного фахівця зазнає саме методична підготовка. На нашу думку, методична підготовка складає основу інклюзивної компетентності. Вона має окреслювати такі напрямки:

- база й знання основ інклюзивної освіти;
- зміст і класифікація порушень психофізичного розвитку, визначення їх причини;
- загальна ознайомлююча характеристика сучасної системи освітньо-корекційних послуг;
- психолого-педагогічний опис дітей з психофізичними порушеннями:
- особливості розвитку дітей певної категорії порушення (залежно від класу, в якому працюватиме педагог);
- зміст реалізації індивідуального підходу до дітей згідно з тим, яка в них категорія порушення та відповідно до індивідуальних особливостей;
- корекційна методика навчання і виховання дітей з психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного навчання;
- корекційна та педагогічна спрямованість сутності методики індивідуалізованого навчання і виховання;
- співпраця з педагогами інклюзивного середовища, які поведуть корекційно-розвивальні заняття;
- відповідний зміст і методи роботи з батьками;
- форми співпраці з відповідними категоріями сімей;
- сутність роботи з сім'ями нормотипових дітей, спрямованої на створення сприятливої атмосфери в інклюзивному класі.

Переконані, така система методичної роботи забезпечить майбутніх вчителів не лише знаннями, а й дозволить їм виробити необхідні професійні вміння, набути інклюзивної компетентності.

Другою начальною дисципліною, яку вивчають студенти, є основи спеціальної психології дітей молодшого шкільного віку. На її вивчення виділено 120 годин, з яких 78 годин аудиторної роботи та 42 години – самостійна робота студентів.

Мета даного курсу – систематизувати та узагальнити знання студентів про психологічні особливості розвитку дітей з особливими потребами і розкрити основні підходи до їх корекції та реабілітації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни майбутній асистент учителя повинен знати: індивідуальні особливості та характеристики дітей з особливостями психофізичного розвитку; найважливіші факти, концепції, принципи і теорії розвитку дитини; застосовувати ці знання для розв'язання типових задач діяльності; обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел; відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку; вміти: інтерпретувати, оцінювати та узагальнювати інформацію і дані про стан розвитку дитини та її психічних процесів; володіти інформаційними технологіями в загальній, спеціальній та інклюзивній освіті; застосовувати основні теоретичні та практичні методи аналізу та оцінки стану психофізичного розвитку осіб, які потребують корекційних і реабілітаційних освітніх послуг; застосовувати знання про охорону здоров'я та формування здорового способу життя людини; взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають особливі освітні потреби; демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

У процесі вивчення основ спеціальної психології студент має оволодіти загальними компетентностями, серед яких: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; уміння виробляти власну стратегію і тактику соціальної поведінки, професійної діяльності з урахуванням інтересів групи (колективу); здатність бути критичним і самокритичним; здатність приймати обґрунтовані рішення; навички міжособистісної взаємодії; здатність працювати в команді та фахові (спеціальні) компетентності (знання провідних законів і теорій формування психічних процесів у дітей з нормальним розвитком та з особливими освітніми потребами; здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань знання про особливості психофізичного розвитку дітей з різними особливими освітніми потребами; здатність використовувати психолого-педагогічні знання і практичні навички з фундаментальних та професійних дисциплін у процесі виховання і навчання дітей з особливими потребами; здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Навчальний курс «Основи реабілітології та реабілітаційної технології в інклюзивному навчанні» має на меті формування у студентів базових системних знань про сучасні реабілітаційні концепції та інтегральні реабілітаційні технології, що забезпечують науковий підхід

до педагогічної діяльності, з метою реалізації корекційно-реабілітаційних програм відповідно до вимог державних стандартів, познайомити майбутніх педагогів з технологіями реабілітаційної роботи щодо забезпечення процесу успішної адаптації дітей з ООП в умовах закладу загальної середньої освіти.

Проблема розвитку інклюзивної компетентності майбутнього вчителя та особливості формування його готовності для здійснення індивідуалізованого навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами вимагає нових модифікацій у площині підготовки педагогів нової генерації як конкурентоспроможних фахівців, здатних реалізувати сучасну філософію інклюзивної освіти. Важливим компонентом у структурі професійної діяльності педагога, в тому числі і асистента вчителя є його вміння критично мислити. Робити це правильно та доцільно. Адже критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень.

Як зазначає Н. Вукіна, люди, які мають навички критичного мислення, чесні самі з собою; перемагають сумніви; ставлять запитання; інтелектуально незалежні; ними практично неможливо маніпулювати [2]. Критичне мислення допомагає набути таких умінь: аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, оцінювати свої думки та сторонні впливи на них, виявляти в них сильні та слабкі аспекти, зважено розглядати різноманітні підходи до проблеми, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо неї; формулювати самостійні судження й будувати переконливу аргументацію; здійснювати рефлексію та коригування власної діяльності. Особливо ці вміння допоможуть розрізнити інформаційні фейки, які наразі надзвичайно заповнили та поширені у інтернет просторах.

Критичне мислення для самого вчителя є базовою компетенцією для розвитку і формування інших компетенцій. Адже саме він є тим основним джерелом як безпосередньо самої інформації, так і обробки її результату. Педагогічна діяльність в умовах насиченого інформаційно-освітнього середовища обов'язково включає в себе навички інтерпретації фактів з різних джерел інформації: знайомство з загальними принципами пошуку інформації, вміння розпізнавати свідомі спотворення інформації, вміння доповнювати інформацію, якої бракує, необхідної для розвитку критичного мислення. Все це, безумовно, має бути серед навичок сучасного вчителя, оскільки без них педагог не зможе формувати критичне мислення своїх учнів.

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;

- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Що дає критичне та логічне мислення майбутньому вчителю? Відповідь проста – це самостійність, міцне підґрунтя для впевненості у собі.

Уміння критично аналізувати власну професійну діяльність, пов'язану з процесом інклюзивного навчання, здатність здійснювати не тільки свідомий контроль над результатами своїх навчальних дій, але й проводити аналіз реальних педагогічних ситуацій, що неминуче виникають у процесі навчання, викликають необхідність впроваджувати на заняттях зі студентами технологію формування критичного мислення.

Не секрет, що до навчального закладу приходять студенти з різним рівнем сформованості здатності критично мислити. У деякого з них навіть найпростіші мислительні операції потребують корекції і удосконалення. Саме тому викладачі глибоко проіняті ідеєю про те, що мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати як, наприклад, тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме роки навчання у коледжі є ідеальним середовищем для цього.

Орієнтація освітнього процесу на розвиток критичного мислення у студентів передбачає те, що знання не видаються в готовому вигляді, інформація, яку вони отримують з різних джерел, не приймається на віру і не може бути незаперечним фактом. Навпаки, кожен студент шукає і формує свою думку в рамках навчального процесу. Головне завдання студента – «конструювати» знання і навички, формувати власне ставлення до теми. Для цього вони за допомогою викладача:

- порівнюють свої очікування з тим, що їм реально пропонують вивчити;
- ставлять запитання щодо нового навчального матеріалу;
- експериментують, пробують застосувати новий матеріал на практиці за допомогою наявних у них уявлень, знань, умінь незалежно від того, чи є вони достатніми;
- аналізують отриманий досвід;
- переглядають свої очікування й висловлюють нові;
- виявляють головне, осмислюють теоретичні ідеї, концепції;
- відстежують хід власних думок;
- роблять висновки щодо змісту матеріалу;
- пов'язують зміст занять з особистим досвідом;
- відпрацьовують уміння і стратегії мислення.

Основною формою викладання більшості навчальних дисциплін у коледжі є лекція. Під час слухання лекції у студентів формується вміння слухати й усвідомлювати побачене та почуте, здійснювати такі важливі розумові операції, як аналіз, синтез, порівняння тощо. Як показує практика, лекція має певні недоліки. Основними серед них є:

- викладач, подаючи інформацію на лекції, активізує, як правило, слухові аналізатори студентів. За такого сприйняття інформація

утримується в короточасній пам'яті, і під кінець лекції з усього обсягу поданої інформації студент може відтворити лише 10-15%;

- у студентів молодших курсів не сформоване сприймання змісту лекції в цілому, техніка ведення записів лекції та конспектування. У них складається враження, що конспект лекції – єдине джерело; лекція привчає студента до пасивного привласнення чужих думок, не стимулює бажання до самостійного навчання.

Враховуючи це, вважаємо, що потрібно використовувати різні методичні прийоми активізації розумової діяльності студентів, здійснювати пошук нових можливостей реалізації принципу наочності, створювати проблемні ситуації, спонукати до роздумів, використовувати аудіовізуальні дидактичні матеріали тощо.

Іншими типовими причинами відсутності у студентів бажання активно працювати на лекції є такі:

- невідповідність рівня складності пропонованого на лекції матеріалу рівню підготовленості студентів до його сприйняття;

- надмірна теоретизація матеріалу або, навпаки, його спрощення, «розжовування» до примітивізму;

- відсутність зв'язку між теоретичним матеріалом і його практичною значущістю;

- відсутність у студентів мотивації до вивчення конкретного предмета у зв'язку з незрозумінням його ролі в майбутній професійній діяльності;

- недостатня психолого-педагогічна та методична підготовка викладача, його невміння цікаво й доступно викладати навчальний матеріал, продумувати кожен фрагмент лекції та зацікавити ним слухачів.

Враховуючи усі ці причини, вважаємо, що необхідно:

- в ході лекцій викликати в студентів сумнів;

- поєднувати теоретичні положення з майбутньою професійною діяльністю;

- провокувати дискусії;

- здійснювати методичну переробку складного теоретичного матеріалу.

Основним типовим недоліком є пасивність студентів під час лекції. Так, за твердженнями окремих дослідників, 70 % студентів, не вникаючи у зміст навчального матеріалу, використовуючи стиль «писаря», записують усе підряд. Таким чином, на нашу думку, студент стає пасивним споживачем інформації, яку викладач просто «начитує», а студент згодом її відтворює на репродуктивному рівні. Саме тому вважаємо за доцільне використовувати різні види лекцій, які можуть активізувати когнітивну компетентність студента: проблемні лекції; лекції-візуалізації; лекції-консультації; бінарні лекції; лекції-бесіди; лекції-дискусії; лекції з заздалегідь запланованими помилками; лекції з аналізом конкретних ситуацій; лекції-конференції; лекції-прес-конференції.

Із метою ефективного сприйняття навчального матеріалу, спрямованого на формування когнітивної компетенції у майбутніх учителів інклюзивного навчання початкової школи, варто використовувати

різні методи вдосконалення лекційного викладу: проблемний, діалогічний, наочний, заплановані помилки, запитання й відповіді та інші. Найпоширенішим лекціями викладання навчальної дисципліни «Основи інклюзивного навчання» та «Основи спеціальної психології» є лекції-візуалізації з використанням проблемного підходу та лекції з використанням схеми заняття. Уважаємо, що лекція-візуалізація з використанням проблемного підходу може активізувати пізнавальну діяльність студентів, адже безпосередня постановка проблеми, яка конкретизується нами, вирішується за допомогою студентів.

Отже, лекційні заняття проводяться викладачами з дотриманням традиційних етапів. Разом з тим, щоб активізувати мислительну діяльність студентів, використовуємо інтерактивні методи навчання (дискусію, діалог з аудиторією, аналіз конкретних ситуацій), які передбачають наближення навчального процесу до умов педагогічної діяльності в інклюзивному класі.

Зрозуміло, що на початкових етапах навчання у коледжі студенти ще не впевнені в собі, бояться вільно висловлювати власну думку, часто відмовляються брати участь у обговоренні тих чи інших питань (адже багато хто з них не робив цього у школі). Щоб підтримати таких студентів, важливо використовувати у роботі з ними прийоми стимулювання, заохочення. Вважаємо, що обов'язковою складовою освітнього процесу майбутніх фахівців повинна бути ситуація успіху. Високе оцінювання : «Найбільш мені сподобалось..», мотивація активності: «Хочеться уже швидше побачити..», персональна винятковість: «Тільки тобі можу доручити..», позбавлення страху: «У тебе обов'язково вийде..». Тому потрібно чітко продумувати підходи, зокрема, до кожного студента індивідуально, та давати можливість висловлювати свою думку і зуміти навчити не критикувати, бо хтось думає інакше, а шукати різні способи вирішення.

Формулювання самостійних суджень як продукт критичного мислення означає, що воно спрямоване на творчу мисленнєву діяльність, а не на репродуктивне мислення, що ґрунтується на жорстких алгоритмах і стереотипах. Творчий підхід є необхідним у ситуаціях порівняння різних суджень і визначення альтернатив на основі врахування пріоритетів, чинників, що обумовлюють істинність та вірогідність інформації загалом і висловлених суджень зокрема.

Цікавою в аспекті розвитку критичного мислення студентів є технологія проведення лекції з використанням стратегії «Бортовий журнал», основа якої запозичена з книги К. Берк «Оцінка якості навчання» [9]. Схема проведення лекції з використанням стратегії «Бортовий журнал» наступна:

1. Ознайомлення студентів з темою майбутньої лекції (5 хв.); студенти висловлюють свої думки про те, які поняття мають бути відображені в лекції, щоб розкрити цю тему, які проблеми можуть виникнути при вивченні і так далі (варіанти роботи: в парах, малих групах, перед усією аудиторією);

2. На підставі обговорення студенти складають список понять (у вигляді невеликого плану), що дають основні орієнтири у вивченні теми; пропозиція вибору студентами теми невеликого твору, який вони напишуть за підсумками роботи над темою; обговорення обраних студентами тем в групах по 3–4 чоловіка (залежно від можливостей аудиторії – до 6 чоловік) та укладання списку тих понять, термінів, які обов'язково мають бути розкриті на лекції, щоб усі змогли написати роботу.

3. Оголошення викладачем плану роботи над лекцією, що складається з двох частин:

А) сприйняття студентами першої частини лекції і доповнення записів новими поняттями (відбувається розвиток дослідницьких умінь, вмінь виділяти головне і відтворювати зміст за ключовими словами);

Б) по закінченню першої частини лекції (через 10–20 хвилин), студенти попрацюють з первинним списком – щось додають, уточнюють, змінюють – а потім діляться результатами своєї роботи з одногрупниками;

4. Ознайомлення студентів з можливими формами графічного відображення матеріалу і пропозиція зобразити пройдений в першій частині матеріал в одній з форм; зображення студентами змісту першої частини лекції у графічній формі, вибіркоче представлення результатів групі з метою оцінювання адекватності використання тих або інших графічних форм викладачем; зіставлення студентами основних моментів лекції з їх життєвим досвідом; співвіднесення студентами ключових термінів лекції, які вони виділили, зі їх пізнавальними запитами (студенти визначають які питання залишилися без відповіді та формулюють їх ще раз);

5. Викладач дає відповідь на частину запитань (на інші студенти отримують відповіді по ходу роботи над другою частиною лекції); удосконалення та доповнення студентами схеми, що ілюструє матеріал, списку термінів і співвіднесення їх з інформацією, що надається; обговорення результатів роботи по закінченню лекції; зіставлення студентами понять, які вони вичленували як ключові, з тим, що вони вже знають про предмет вивчення.

6. На основі зібраних матеріалів студенти пишуть невеликий твір. Час на виконання письмової роботи визначає викладач. Важливим моментом є представлення її результатів. Бажано, щоб виступили усі студенти.

Зрозуміло, що проведення лекції з використанням запропонованої стратегії потребує від викладача ретельної підготовки. Не кожна тема підійде для використання подібної стратегії. Тому «Бортовий журнал» доречно застосовувати для лекцій, присвячених розгляду основних моментів, механізмів або концепцій. Якщо ж матеріал лекції переповнений інформацією «на запам'ятовування» (факти, дати), то краще використати іншу стратегію.

Темп читання таких лекцій не відрізняється від звичайних. Викладач повинен також ґрунтовно продумати інструкції для складання студентами списків термінів-орієнтирів і написання завершальної роботи; можливі відповіді студентів, оцінити складність поставленого перед ними завдання та наскільки цікавим воно для них буде. Бажаним є написання викладачем невеликого твору по цій темі та представлення його студентам. У такий спосіб буде реалізовано ідею співпраці і робота буде дійсно спільною.

У роботу зі студентами впроваджуємо різноманітні методи і прийоми розвитку критичного мислення, серед них:

- Інтерактивні вправи: «Мікрофон», «Знайди правильну позицію», «Мозкова атака», «Асоціативний куш», «Дебати» і т.п.

Так наприклад, з метою формування адекватного ставлення майбутніх спеціалістів до осіб із порушеннями психофізичного розвитку ми пропонуємо студентам висловити власні міркування та оформити їх як «Кредо для підтримки». В якості прикладу, пропонуємо такі теми: «Дивись на мене не як на вихованця, учня, який має особливі освітні потреби. Ти є моїм сусідом»; «Спробуй мене зрозуміти. Тільки так ми зможемо стати друзями»; «Допоможи мені вивчити те, що я сам хочу знати»; «Не приміряй до мене методики, теорії та стратегії»; «Не допомагай мені тоді, коли ти сам вважаєш це за потрібне»; «Будь зі мною. І коли я буду конфліктувати з тобою, поясни це причиною мого самовираження» та ін.

- Метод моделювання, аналіз освітніх ситуацій. Коли студентам змоделювати ситуацію та дати правильний поштовх до її самостійного вирішення, вони обов'язково поринуть у пошук правильного рішення.

- Навчальні ділові ігри. Навчальна ділова гра – це спеціально організоване управління, яке забезпечує інтеграцію професійної діяльності педагога, спрямовану на формування та відпрацювання його професійних умінь і навичок. Так, у процесі навчальних ділових ігор, участь студентів у конкретних проблемних ситуаціях, призводить до того, що у ході гри абстрактність ситуації та реальність професійної діяльності поступово стирається. Імітуючи професійну діяльність педагога інклюзивного класу, початкові ділові ігри стають для студентів не тільки ефективним засобом засвоєння знань і формування вмінь при роботі в інклюзивному освітньому просторі, а й способом формування інклюзивної компетентності.

Під час семінарських та практичних занять впроваджуємо різноманітні інноваційні технології навчання (карусель, круглий стіл, акваріум, ситуаційне навчання, технологію генерування ідей), які безпосередньо спрямовані на розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця, уміння застосовувати набуті знання в стандартних і змінених умовах, здатність бути творчим, ініціативним, гнучким у виборі способів роботи з дітьми з ООП.

Крім того залучаємо студентів до створення презентацій, структурно-логічних схем, ментальних карт, лайфаків, до участі у дидак-

тичних та рольових іграх. Очевидно, що така робота спрямовує майбутнього фахівця на внутрішнє усвідомлення інклюзивної філософії, прийняття тієї чи іншої вади дітей окремих категорій не як хвороби, а як стану, даного від природи, а також вміння адаптувати соціальне середовище до таких дітей, а не навпаки.

Важливого значення у формуванні критичного мислення студентів відводимо організації самостійної роботи. Самостійна робота студентів спрямована на професійну підготовку до роботи в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти. Це спланована пізнавальна, організаційно й методично направлена діяльність, яка відбувається без прямої допомоги викладача; це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час. Вона спрямовується на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час навчання, їх поглиблення, набуття й удосконалення практичних навичок та вмінь щодо відповідної спеціальності та напряму підготовки. Метою самостійної роботи студентів є забезпечення соціально-педагогічної компетентності майбутніх учителів початкової школи для здійснення роботи в інклюзивному середовищі сучасної школи шляхом глибокого оволодіння знаннями. Для цього розробляємо систему завдань для самостійної роботи з інструкціями для керівництва нею.

Керуючи самостійною роботою студентів намагаємось:

- націлювати студентів на розв'язання завдань творчого характеру;

- дотримання різнорівневого підходу до розробки завдань для тестового контролю навчальних досягнень студентів.

Організація СР студентів має важливе значення:

- студенти опановують весь обсяг навчальної та наукової інформації з інклюзивної педагогіки, що особливо важливо під час навчання в умовах кредитно-модільної системи оцінювання їхньої успішності;

- уможливорює індивідуальний підхід до кожного студента;

- розвиває навички творчого мислення студентів, учить досліджувати, пізнавати й узагальнювати інформацію, розчленовувати чи об'єднувати її складники, дозволяє у зручній домашній обстановці й відповідному темпі виконати завдання, перевірити власний рівень опанування матеріалу.

Водночас виконання самостійної роботи передбачає засвоєння не лише теоретичних знань, а й формування відповідних методичних дій. Через те для виконання пропонуємо різні типи вправ (залежно від мети навчання, змісту навчального матеріалу, індивідуальних можливостей студентів) – від репродуктивних до творчих, перевага надається конструктивним, оскільки вони передбачають різний рівень самостійності студентів під час їхнього розв'язання.

Особливу увагу приділяємо формуванню уміння працювати з інтернет-джерелами (цього вимагає сьогодення і нинішня ситуація –

дистанційне навчання). Швидко і правильно знайти інтернет-джерело, творчо його опрацювати, самостійно створити бажаний продукт, поділитись із ним зі своїми одногрупниками і т.п.

Обов'язковим компонентом професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі є педагогічна практика, у ході якої виконуються наступні види навчальної діяльності:

- знайомство з архітектурою школи: перебудовою входу, гардеробу, шкільних коридорів, бібліотеки, їдальні, кабінетів тощо;

- знайомство зі спеціальною навчально-матеріальною базою класу (столи й парти, комп'ютери, дидактичні роздаткові матеріали тощо);

- вивчення системи роботи вчителя інклюзивного навчання: тематичного, поурочного планування, розробки програми розвитку та індивідуальної навчальної програми для учня з особливими освітніми проблемами;

- знайомство з системою роботи команди фахівців: психолога, соціального педагога/працівника, дефектолога та інших;

- спостереження за роботою вчителів початкової школи в інклюзивному класі: проведення уроків, координація з асистентом учителя, батьками та іншими членами команди;

- аналіз уроків учителів інклюзивного навчання початкової школи й учителів початкової школи;

- підготовка й проведення уроків, розробка і впровадження індивідуальної програми розвитку та індивідуальної навчальної програми учням з особливими освітніми потребами;

- проведення індивідуальної роботи з учнями інклюзивного класу та інші.

Вважаємо, що успіх практики студентів багато в чому залежить від розуміння колективом школи її ролі у підготовці майбутнього вчителя, ділового настрою колективу, сприятливої атмосфери для студентів і чіткої організації спільної діяльності вчителя й практиканта. Зрозуміло, що у процесі реалізації визначених у завданнях практики видів діяльності студенти повинні проходити практику в умовах, максимально наближених до майбутньої професії, тобто в інклюзивному класі. Адже майбутні фахівці мають можливість проводити уроки в такому класі, адаптуючись до майбутньої поліфункціональної діяльності. Вони мають реальну можливість навчитися працювати з Державним стандартом початкової школи і Державним стандартом спеціальної освіти, спостерігати за розробкою індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами, грамотно оформляти навчальну документацію, допускати менше помилок. У зв'язку з тими умовами, які склались у даний період, намагаємось моделювати таке освітнє середовище, а якщо є можливість – водити студентів на практику у школу з інклюзивними класами. Моделюючи заняття з учнями, проводячи уроки, студенти імітують діяльність учителя, перевітлюючись у його образ, що спонукає розвиток у них

здатності планувати, передбачати, прогнозувати, робити висновки, рефлексувати, що є показниками критичного мислення.

Ще одним напрямком роботи зі студентами є організація їх навчально-дослідної та науково-пошукової роботи: робота в проєктах, участь у роботі проблемних груп, студентських конференціях.

Висновки. Критичне мислення – це результат, це момент у мисленні, коли критичний підхід стає природним шляхом взаємодії з ідеями та інформацією, це активний процес, який або стимулюється, або трапляється спонтанно і надає студентові можливість контролювати інформацію, ставити її під сумнів, об'єднувати, переробляти, адаптувати або відкидати.

Таким чином, розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових тенденцій, змін, ситуацій або інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. У цьому сенсі очевидною є життєва необхідність формування критичного мислення не лише для студентів, а й для освітньої системи загалом. Тільки таким шляхом можна стверджувати розвиток відповідно до вимог світового інформаційного суспільства та просуватися далі у напрямі толерантності, логічності, доброти, власної креативної думки, та критичного мислення.

Сьогодні залишається актуальним твердження видатного американського мислителя минулого століття Джона Дьюї, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в наданні інформації учням, а у тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення, навички мислення, котрі дають змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які у них криються.

Використана література

1. Бойчук І. Д. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі / І.Д.Бойчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту: [зб. наук. праць]. – С.18-22.
2. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення: як цьому навчати: Науково-методичний посібник / За наук. ред. О.І.Пометун. / Н.В.Вукіна. – Харків: Наука, 2007. – 190 с.
3. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти : структура та діагностика: навч.-метод. посібн. / І.І.Демченко. – Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2014. – 160 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream>.
4. Інклюзивне навчання : організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально- методичний посібник / [кол. авторів за заг. ред. С.П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 236 с.
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ МОН від 01.10.2010. – №912. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
6. Кучерук О. С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання / О.С.Кучерук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi>

7. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх закладах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011>
8. Постанова Кабінету міністрів України від 15 серпня 2011 р. №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
9. Стратегія «Бортовий журнал». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://thlicey.ru/thl/index.php?option>
10. Супрун І.В. Інклюзивне навчання – шлях до рівного доступу до якісної освіти / І.В.Супрун // Матеріали педагогічних читань. – Донецьк, 2011. С. 41-43.
11. Удич З.І. Модель фахової підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного класу: зб.наук. пр. / упоряд.: Н. Ничкало, О. Боровік ; НАПН України; Інститут пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. К.: А.М. Богданова, 2016. – С. 416-417.
12. Хорошайло О.С. Використання інноваційних технологій і прийомів для організації самостійної роботи студентів О.С. Хорошайло / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/osdys/2011/1/11kossrs.pdf>.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ТЕХНІЧНОГО КРЕСЛЕННЯ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Олександр Нечай,
*викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Самостійна робота – це робота студентів, яка планується та виконується по завданню і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студентів необхідна не тільки для оволодіння певною дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи взагалі, в учбовій, науковій, професійній діяльності, здібності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації і т.д.

Незалежно від спеціалізації і характеру роботи, будь-який починаючий спеціаліст повинен мати фундаментальні знання, професійні вміння і навички діяльності свого профілю, досвід творчої і досвідної діяльності по рішення нових проблем, досвідом соціально-оціночної діяльності. Дві останні складові освіти формуються якраз в процесі самостійної роботи студентів.

Вища школа відрізняється від середньої спеціалізацією, але головним чином – методологією учбової роботи і ступенем самостійності навчання. Викладач лише організовує пізнавальну діяльність студентів. Студент сам здійснює пізнання.

Самостійна робота вирішує задачі всіх видів учбової роботи. Ніякі знання, якщо вони не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини. Крім того, самостійна робота має виховне значення: вона формує самостійність не тільки як сукупність вмінь та навичок, але й як рису характеру, яка грає суттєву роль у структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації.

У закладі фахової передвищої освіти існують різні види індивідуальної самостійної роботи – підготовка до лекцій, семінарів, лабораторних робіт, заліків, іспитів, виконання рефератів, завдань, курсових робіт і проектів.

Самостійна пізнавальна діяльність студентів здійснюється за будь-яких організаційних форм навчальних занять. Мета самостійної пізнавальної діяльності досягається спільними зусиллями студента і викладача. В цій взаємодії викладач організовує самостійну діяльність, направляє, коректує, перевіряє її результати, а студент займається самоорганізацією, виконанням завдань, запропонованих робочою програмою студента, планує власну пізнавальну діяльність.

Самостійна діяльність студентів відбувається в аудиторних та позааудиторних умовах. Головну роль в її керівництві, організації відіграє викладач. Основою для самостійної роботи служить науково-теоретичний курс, комплекс отриманих студентами знань. При розподілі завдань студенти отримують інструкції по їх виконанню, методичні вказівки, посібники, перелік необхідної літератури. Самостійна робота студентів повинна систематично контролюватися викладачем.

Досягти нових результатів у підготовці конкурентоспроможних фахівців у вищій школі неможливо без упровадження педагогічних інновацій і нових технологій навчання. Однією з найсучасніших та найперспективніших технологій є модульно-рейтингова та кредитно-модульна технології навчання. Це форми організації навчального процесу, які ґрунтуються на поєднанні модульних технологій та використанні залікових одиниць – залікових кредитів.

Модульна технологія навчання – одна з сучасних педагогічних технологій, яка дозволяє творчо підійти до організації начального процесу, реалізації завдань професійної підготовки фахівців. Мета впровадження модульної технології – організація найбільш раціонального й ефективного засвоєння знань і вмінь, активізація пізнавального процесу, стимулювання студентів до систематичної самостійної навчальної діяльності, організація ефективного регулярного контролю. У модульно-рейтинговій технології увага акцентується на активній та індивідуальній діяльності студента; оперативному проміжному контролі та своєчасному коректуванню рівня засвоєння знань.

При застосуванні кредитно-модульної технології значна частина навчального матеріалу виноситься на самостійне опрацювання студентами. Саме самостійна робота формує у студентів навички та вміння самостійно здобувати знання, що важливо для здійснення неперервної освіти протягом усієї подальшої трудової діяльності.

Т. Картель відмічає, що уміння самостійно працювати, думати, осмислювати навчальний матеріал, засвоювати його та вміти застосовувати свої знання стає основною передумовою ефективного формування у студентів професійної самостійності, а також успішного навчання. Але, на жаль, більшість студентів сьогодні не спроможні самостійно визначити мету, виділити головне та відокремити від нього другорядне, провести аналіз фактів, здійснити самоконтроль при самостійному вивченні матеріалу. Це пов'язано, у першу чергу, з недостатньою підготовкою до самостійної роботи зі школи. Студенти першого курсу визнають, що однією з проблем у навчанні є невміння самостійно опрацьовувати навчальний матеріал. Крім того, студенти, особливо молодших курсів, не вміють раціонально планувати свою навчальну діяльність, займатись самоосвітою; у них часто відсутня мотивація до неї.

Якісне засвоєння студентом навчального матеріалу неможливе, якщо у нього відсутні мотиви до здобування цих знань. Тому навчальний процес необхідно переорієнтувати на формування у студентів бажання та вміння самостійно оволодівати знаннями, опрацьовуючи літературу та інші джерела інформації, оскільки жоден вищий навчальний заклад не спроможний надати ідеальну освіту на все життя. Результативність навчального процесу, у першу чергу, залежить від сформованості мотивації. Тому викладач повинен сформувати у студента мотивацію до самостійного вивчення навчального матеріалу, після чого сформувати мету та визначити завдання для самостійного виконання студентами. Завдання повинні відповідати змісту дисципліни, включати різні види пізнавальної діяльності студентів.

Самостійну роботу студентів можна поділити на дві складові: обов'язкова (підготовка до поточних аудиторних занять: опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарів, практичних та лабораторних занять тощо) і спеціальна (поглиблення та закріплення знань студентів, розвиток творчих здібностей у ході написання рефератів, творчих робіт, виконання розрахункових робіт, індивідуальних домашніх завдань, курсових робіт і проектів, участь у науково-дослідній роботі).

Характер самостійної роботи студентів поступово змінюється під час навчання у закладі фахової передвищої освіти. На молодших курсах вона здебільшого спрямована на поглиблення вивчення окремих навчальних дисциплін, а на старших – набуває науково-дослідного та творчого характеру.

Наш досвід дає можливість зробити висновки, що успішне виконання самостійної роботи студентами забезпечують:

- позитивна мотивація самостійної навчальної діяльності;
- чітке визначення завдань самостійної роботи;
- зрозумілий студенту алгоритм виконання завдання, знання студентом способів і методів його виконання;
- чітке визначення викладачем термінів виконання та форм звітності;

- організація консультаційної допомоги;
- систематичний контроль за виконанням завдання; методичне забезпечення самостійної роботи.

Таким чином, в умовах модульно-рейтингової технології навчання основним завданням викладача стає не просто передача набору готових знань і фактів, а організація активної самостійної роботи студентів. Відповідно ефективна організація самостійної роботи студентів дозволяє: розвинути творчу активність, логічне мислення, навчитися самостійно працювати, постійно самовдосконалюватись в обраній професії.

Однією з важливих форм самостійної роботи студентів є підготовка до семінарських занять та їхньої активної участі в обговоренні поставлених проблем. Цій ланці роботи викладач має приділяти особливу увагу, вчити студентів планувати свою діяльність, теоретично правильно і логічно будувати свої думки, узагальнювати факти, самостійно й обмірковано викладати вивчений матеріал, формувати навички наукової дискусії. Така робота сприяє вихованню самостійності суджень, розвитку інтересу до оволодіння знаннями, які необхідні майбутньому фахівцеві, формуванню його активної життєвої позиції.

Основними дидактичними цілями проведення семінарських занять є:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійне опрацювання;
- спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти;
- оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються, та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Існує багато видів семінарських занять, які відрізняються як за змістом, так і за формою організації роботи.

У процесі проходження практики викладання технічного креслення та методики викладання доцільно використовувати такі види семінарських занять, як:

семінари-бесіди – форма семінару, побудована на основі евристичної бесіди (студенти дають відповіді на запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення, як-от:

семінар-дискусія (від лат. розгляд, дослідження) є вищим рівнем евристичної бесіди; найбільш поширеними і ефективними є: «круглий стіл», форум, дебати, симпозіум (базуються на обміні думками між усіма учасниками, що привчає студентів самостійно мислити, сприяє розвитку аналітичних навичок, розвиває здатність до виваженої аргументації, обстоювання власної точки зору, адекватно оцінювати себе та поважати думки інших); може проводитися шляхом розгляду питань

у вигляді невеликих доповідей студентів та подальшого обговорення учасниками семінару;

наукові семінари характеризуються високим рівнем узагальнення знань, умінь, навичок; дидактичні цілі і завдання цього заняття реалізуються шляхом заслуховування і широкого аналізу звітів студентів про проведену науково-пошукову роботу; проводяться у формі наукових конференцій; на них студенти виступають з доповідями, у яких висвітлюють результати виконаної ними науково-пошукової роботи, підготовки до студентських наукових конференцій тощо.

– з використанням ігрових ситуацій – проводяться у формі пізнавальної гри за типом телевізійних ігор (наприклад: «Що, де, коли?», «Брейн-ринг», «КВК» та ін.).

Найчастіше проводяться класичні семінари з методики викладання креслення. Це семінар-комплекс, методика проведення якого припускає:

- керовану викладачем навчально-пізнавальну діяльність студентів групи: формування в студентів умінь і навичок розумових операцій (узагальнення, аналізу, порівняння, класифікації і т.д.); подальший розвиток умінь користуватися першоджерелами, складати стислі конспекти робіт класиків педагогіки і сучасних наукових статей, аналізувати періодичні педагогічні видання; формування вмій розв'язувати проблемні завдання і задавати один одному проблемні запитання;

- семінар-комплекс – це активна діяльність обох сторін педагогічного процесу: викладача і студентів. Під час такої роботи студенти фіксують письмово деякі висновки, складають разом з викладачем опорні схеми-малюнки, таблиці, узагальнюючи вивчений матеріал, зупиняючись на основних базових поняттях і правилах;

- семінар-комплекс – це виступ студентів з міні-рефератами з проблем досліджуваного курсу (розділу, теми), що припускають творчий підхід до даного виду завдань, тісний зв'язок з психологією, історією, іншими предметами.

Важливе місце у вирішенні завдань підготовки творчого фахівця, який вміє працювати самостійно, посідають практичні заняття. Активізація навчальної діяльності студентів забезпечується систематичним застосуванням графічних завдань на всіх етапах кожного заняття з креслення та з урахуванням індивідуальних можливостей кожного студента до опанування змісту курсу креслення.

Розробка комплексу графічних завдань повинна ґрунтуватися на таких умовах:

- 1) врахування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців;
- 2) умова завдання не повинна містити готового графічного зображення (перекреслювання), а вимагати самостійної побудови;
- 3) зміст завдання повинен передбачати процес послідовної побудови, починаючи від окремих графічних елементів до комплексного креслення;
- 4) забезпечення самостійності студентів у виборі графічних побудов.

Результативність активізації навчальної діяльності зростає, якщо студенти на заняттях з креслення систематично самостійно виконують графічні завдання.

Отже, самостійна робота студентів повинна розглядатися як невід'ємна складова їхньої навчальної діяльності на заняттях з креслення, оскільки студенти безпосередньо самі з'ясовують сутність різноманітних графічних дій і взаємозв'язки між графічними знаннями та уміннями.

У ході навчальної діяльності студенти залучаються до виконання 5 типів конструктивно-технічних задач, які мають вирішуватись ними в процесі виконання практичних робіт з технічного креслення. Кожна з них має свої відмінні специфічні особливості, які впливають на активізацію мислительної діяльності і найбільш придатні для здійснення розвитку технічного мислення. А саме:

- Задачі на моделювання предметів (абстрактне, аналогове, фізичне).

- Задачі на «комбінаторику» (конструювання і переконструювання: конструювання деталей з використанням наочних зображень простих елементів; конструювання за технічними умовами, за технічною характеристикою і кресленнями окремих деталей; удосконалення конструкцій на основі аналізу прототипу).

- Технологічні задачі (аналіз і контроль форми, розмірів деталей, узагальнення і систематизація технічного матеріалу).

- Інформаційно-пошукові задачі (робота з довідниковою літературою та науково-інформаційними даними).

- Творчі задачі.

Варто наголосити на тому, що задача – це проблема, яка задається або формулюється самостійно і вимагає від суб'єкта навчання певних дій при пошуку відповіді на те чи інше питання, що міститься в умові. Задача включає в себе вимогу (мету), умову (відоме) та шукане (невідоме), що формулюється у вигляді певного завдання. Між названими елементами існують відповідні зв'язки та залежності, за рахунок яких здійснюється пошук та визначення невідомих елементів через відомі.

Процес розв'язування задачі являє собою постійну взаємодію суб'єкта з об'єктом, в якій суб'єкт через аналіз і синтез розкриває об'єктивні відношення між даним і шуканим, визначає шукане, виявляючи його відношення до даного. Це стає свідченням включення в процес розв'язування задачі мислення. Відповідно до зазначеного, графічними прийнято називати задачі, в яких з аналізу графічних зображень, наведених в умові, одержують необхідні дані для розв'язання або такі, що вимагають відображення результату розв'язання незалежно від форми вираження умови.

Отже, навчальна задача – це завдання, сформульоване у вигляді навчальної проблеми, вирішення якої передбачає активну розумову діяльність, що спирається на наявні в учня знання та уміння застосовувати їх на практиці.

До специфічних особливостей графічних задач можуть бути віднесені: представлені умови задачі у вигляді графічних зображень або їх частин чи елементів; процес розв'язання графічної задачі супроводжується виконанням певних графічних дій та побудов; результатом розв'язання графічної задачі виступає графічна робота у вигляді ескізу, креслення, схеми. Із врахуванням цього, графічну задачу доцільно визначити як навчальну проблему, яка передбачає відображення просторових властивостей предмета за допомогою розумових і практичних дій, в основі яких лежать знання про правила виконання та оформлення креслень і уміння застосовувати їх на практиці.

Розв'язування графічної задачі може здійснюватися трьома способами: словесно-описовим, графічним та предметно-маніпуляційним.

Словесно-описовий спосіб застосовується для розв'язання практичних завдань, не пов'язаних з виконанням графічних побудов, але таких, що передбачають їх обов'язкове використання у вже готовому вигляді (порівняння зображень, читання креслень, аналіз графічної форми предмета за зображенням, аналіз графічного складу зображень і т.д.).

Графічний спосіб передбачає відображення результату розв'язання у графічній формі (ескіз, креслення, рисунок тощо). Умова при цьому може бути виражена у словесній, графічній формі, у вигляді натурального об'єкту чи комбінованим способом.

Предметно-маніпуляційний спосіб розв'язання передбачає виконання окремих графічних операцій, включених у інші види діяльності (моделювання, конструювання, складання виробу за кресленням або схемою тощо).

Процес розв'язування графічної задачі, на відміну від фізичних, математичних та інших задач, вимагає від студентів крім аналітико-синтетичної діяльності і здійснення логічних операцій (порівняння, абстрагування, узагальнення), виконання специфічних операцій (графічні побудови, створення образу, оперування ним, практичних і розумових дій). Існує дві групи задач.

До першої групи відносяться завдання спрямовані, в основному, на формування графічних умінь (відобразити лінії, нанести розміри, побудувати контури плоских зображень та ін.). До другої – завдання, спрямовані на розвиток розумових дій і формування графічних умінь (порівняння зображень, читання креслень, побудова зображень, уявні перетворення зображень тощо). Часткові, нескладні (відобразити лінії, нанести умовні зображення та ін.) можна віднести до графічних вправ, а більш складні (побудова зображень, їх реконструкція, деталювання складальних креслень та ін.) – до графічних задач.

Графічні задачі першої групи сприяють більш міцному засвоєнню знань, вони є засобом формування графічних умінь, контролю знань, умінь та навичок. Графічні задачі другої групи, крім цього, мають великі можливості для розумового розвитку школярів.

Розв'язання задач другої групи передбачає не механічне застосування засвоєних правил, а самостійне знаходження шляхів рішення деяких проблем – вибір головного вигляду, кількості зображень, застосування необхідних умовних зображень, позначень тощо. Процес розв'язання таких задач є важливим засобом розвитку мислення. В учнів розвивається вміння аналізувати вихідні дані під різним кутом зору, виділяти основне, узагальнювати, виконувати різноманітні уявні перетворення зображень, формується творча спрямованість мислення.

Розв'язування графічних задач, що містять відомості та вимагають знань з різних галузей техніки, дозволяє на конкретних прикладах навчити учнів узагальнювати відображення найбільш розповсюджених конструктивних елементів деталей, самих деталей та їх з'єднань. Сприяє цьому також робота з довідковими матеріалами, розрахунки, застосування у ході рішення задачі знань, набутих при вивченні інших навчальних предметів, особистого досвіду.

Отже, графічна діяльність здобувачів освіти у процесі розв'язання задач на перетворення зображень сприяє загальному розвитку мислення і його творчої спрямованості, вдосконаленню вміння аналізувати вихідні дані з різних точок зору, переосмислювати їх у відповідності до умови задачі, створювати образи і маніпулювати ними, формує готовність до управління явищами, що не піддаються безпосередньому спостереженню.

Кожне графічне завдання повинно бути перевірено викладачем.

Практичні роботи оформляються студентами у спеціальних папках, які систематично перевіряються викладачем, а облік їх виконання фіксується у студентських журналах. Кожен студент зобов'язаний виконати практичне заняття, передбачене робочою програмою і захистити його перед викладачем.

Особливу увагу вже з перших днів перебування студентів у педагогічному коледжі важливо приділяти методам роботи з літературою. Оволодіння навичками самостійної роботи з літературою передбачає два взаємопов'язані елементи: вміння швидко і усвідомлено читати та вміння вести записи прочитаного. Грамотна, вдумлива робота з книжкою, особливо коли мова йде про наукову літературу, передбачає дотримання певних правил, оволодінню якими потрібно наполегливо вчитися. З цими правилами важливо знайомити першокурсників уже в перші дні їх навчання у коледжі. Ось окремі з них.

1. Працюючи з науковою літературою, варто пам'ятати, що це серйозна і відповідальна праця, яка потребує не механічного заучування, не простого накопичення цитат, виписок, а свідомого засвоєння прочитаного, осмислення цього, прагнення дійти до суті.

Дотримання під час роботи з книжкою певної послідовності: спочатку необхідно познайомитися із заголовком, змістом передмови чи вступної частини (це дає загальну орієнтацію, уявлення про структуру і питання, що розглядаються в праці); далі - читання праці від початку до кінця, щоб отримати цілісне уявлення про неї; пізніше

повторне читання, осмислене, детальне, глибоке, в ході якого необхідно виділяти основні ідеї, системи аргументів, найяскравіші приклади.

Важливо з'ясувати незнайомі слова, терміни, невідомі імена, назви (для цього необхідно звертатися до довідникової літератури, словників тощо).

Звичайно, така робота з науково-методичною літературою передбачає також ведення запису прочитаного. Практика показує, що абітурієнти, які приходять до педагогічного коледжу і стають його студентами, не вміють конспектувати. Для них конспектування – один із найскладніших етапів самостійної роботи. Досвід переконує, що якихось єдиних, пригодних для кожного студента методів і прийомів конспектування не існує. Проте це не виключає можливості дотримання деяких виправданих загальних правил, з якими викладач має познайомити студентів.

2. Головне в конспекті не його обсяг, а його зміст. В ньому повинні дістати відображення основні принципів положення джерела, те нове, що вніс автор, основні методологічні положення роботи. Уміння викладати думки автора стисло, лаконічно і власними словами приходять з досвідом і знаннями. Але їх накопичення допомагає дотримуватись єдиного важливого правила – не спішити записувати при першому прочитуванні, заносити до конспекту лише те, що стало зрозумілим.

3. Форма ведення конспекту може бути різноманітною, вона може змінюватись, удосконалюватись. Але починатись конспект завжди повинен з вказівок повної назви роботи, прізвища автора, року і місяця видання; цитати беруться в лапки, в дужках поруч посилання на номер джерела та сторінки.

4. Конспект не повинен бути "сліпим", безликим, складатися із одного тексту. Особливо важливі місця, яскраві приклади виділяються кольоровим підкресленням, беруться в рамочку, робляться окремі позначки на полях спеціальними знаками, щоб знайти якомога швидше потрібне положення. Додаткові матеріали із інших джерел можна давати на полях, де записуються власні судження, думки, які з'явилися уже пізніше, після складання конспекту.

Важливого значення слід приділяти консультаціям, які бувають різними як за формою (групові та індивідуальні), за видами (перед лекцією, перед семінаром, заліком, екзаменом, конференцією, диспутом, захистом курсової роботи тощо) та за змістом (інформаційні, проблемні, оглядові, цільові, дискусійні, "експрес-консультації" та ін.). Окрім планових консультацій доцільно проводити екстренні (позачергові) консультації.

Останнім часом у практику роботи зі студентами ввійшла така форма позааудиторної роботи як індивідуальні співбесіди із студентами. Така форма є принципово новим методом спілкування викладача і студента: їх взаємини будуються на основі спільних інтересів і співробітництва.

Важливість застосування даного методу полягає у наступному:

1) зміст кожної теми дуже об'ємний, тому все неможливо розкрити під час лекцій, семінарів, практичних робіт;

2) доцільною є індивідуальна перевірка рівня засвоєння окремими студентами змісту навчальної теми, що розглядалася в ході лекції;

3) не завжди можна перевірити знання студентів в ході семінару, так як групи багаточисельні (20-25 студентів). До того ж в кожній групі є "активні" і "пасивні" студенти. Досить часто серед "пасивних" студентів зустрічаються здібні, обдаровані особистості. Але одні просто не хочуть, а інші – не можуть проявити себе перед однокурсниками;

4) існує багато цікавих проблем, які не охоплені програмою. Студенти їх задають і шукають відповіді на них. Ці пошуки слід направляти і в певній мірі контролювати;

5) останні десятиліття друкуються цікаві дискусійні матеріали. Вони не повинні залишатися поза увагою студентів.

Викладач практикує різноманітні види індивідуальних співбесід. Наприклад, проводяться співбесіди для обов'язкового опрацювання студентами тих тем семінарських занять, з яких вони не виступали і не були оцінені. Це можуть бути так звані "семінари-заліки".

Під час співбесід викладач має здійснювати контроль за самостійною підготовкою студентів з окремих питань чи всієї теми семінарського заняття.

Модна присвячувати співбесіди обговоренню дискусійних питань, що не ввійшли до змісту лекції, не розглядалися у ході семінарського заняття, а були запропоновані студентам для самостійного опрацювання; співбесіди можна присвячувати і таким проблемам, які виходять за межі програми. Такі співбесіди люблять студенти, бо вони дають можливість врахувати інтереси і здібності кожного студента, вчать їх розбиратись в нестандартних ситуаціях, стимулюючи цим самим активне самостійне мислення. Звичайно, такі співбесіди вимагають значно більше часу на підготовку як студента, так і викладача.

Індивідуальні бесіди – особливий вид спілкування викладача і студента. Таке спілкування викладач будує на основі таких принципів:

- рівність (ніяке взаєморозуміння не можна уявити без спілкування на рівних);
- співробітництва і співпраці (викладач і студент разом шукають вихід із ситуації, шляхи вирішення проблеми);
 - свобода вибору;
 - відповідальності (створення умов, у яких студент навчиться відповідати за свої слова і діло);
 - реальної значимості (пізнавальна праця не повинна бути беззмістовною, перед студентом повинні формулюватись життєві проблеми);
- допомоги (студенту потрібно допомагати в раціональній організації інтелектуальної праці, у виборі літератури та ін.).

Зрозуміло, що індивідуальні бесіди вимагають сил і часу викладача. Проте вони дають хороший результат: підвищують культуру теоретичного мислення студентів, їх уміння самостійно формулювати

і шукати шляхи вирішення актуальних проблем, привчають до системної праці.

Для того, щоб навчання студентів було цікавим, корисним, результативним, викладач не повинен зупинятись на досягнутому. Він має шукати нові форми і методи активізації творчої діяльності студента, ділитися досвідом з колегами, переймати кращі зразки передового досвіду і впроваджувати його в реальний педагогічний процес.

Використана література

1. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К.: Вересень, 1996. – 129с.
2. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.
3. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ / Журавська Л. М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.
4. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема / В.А. Козаков. - К. : НМК ВО, 1990. – 62 с.
3. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. № 48). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=5192>.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

***Юлія Попенко,**
заступник директора з виховної роботи,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. У період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність посилити увагу на національно-патріотичне виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. В умовах сьогоднішніх реалій, коли наша держава ціною життя та зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним

вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави, як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, супротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни російської федерації проти України.

Разом із тим, національно-патріотичне виховання не повинно формувати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури.

На жаль, до сьогодні ми не мали переконливої і позитивної україноцентричної традиції щодо виховання патріотизму. Цілі покоління українців були виховані в душі відчуження від рідної землі та національного самозречення. В нас формували почуття національної меншовартості, покривдженості, комплексу неповноцінності, навіювали переконання в перевазі «старшого брата». Навмисне поширення російськомовної літературної та музично-пісенної продукції, висвітлення неправдивої історії, висміювання українського характеру і традицій формувало явище етноциду. Наш народ намагалися позбавити усіх ознак культурної та духовної самостійності.

Сьогодні єдиний шлях повернення державності – громадянсько-патріотичне виховання молоді. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму місті, в моєму навчальному закладі, країні мене стосується, залежить від мене. Я – творець свого майбутнього.

Патріотизм – це одна із якостей людського характеру. Він, подібно до любові, керує людською свідомістю, заставляючи робити великі і малі вчинки в ім'я своєї Батьківщини. Патріотизм – величний вияв нескінченної любові до рідного краю. Він, як і честь виховує великих, сильних людей, які не рахуються з ціною свого життя й здатні пожертвувати ним заради рідної землі. Він породжує впевненість у

собі, волю в перемогу, віру в свою націю, свій народ, перетворює звичайну людину в безстрашну машину, яка не відчуває страху і болю, йдучи впевнено та безстрашно до своєї мети. Тоді мета патріота стає метою усього народу. Патріот живе в єдності зі своїм народом, він живе своїм народом, адже життя народу стає його життям.

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини.

Таке виховання включає розвиток любові до своєї країни, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальності за природу; потребу зробити свій внесок у долю Батьківщини; інтерес до міжнародного спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

- участь у громадсько-політичному житті країни;

- повага до прав людини;

- верховенство права;

- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;

- рівність усіх перед законом;

- готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України.

Патріотичне виховання у нашому навчальному закладі здійснюється під час проведення навчальних занять, через систему виховних заходів, гурткову роботу, науково-практичні конференції, проведення екскурсій до краєзнавчого музею імені Василя Івановича Маслова та до історичних місць області та України. Куратори груп у своїй роботі керуються Конституцією України, Концепцією Національно-патріотичного виховання в системі освіти України, нормативними документами, наказами, розпорядженнями Президента України, Міністерства освіти і науки, обласного та міського управління освіти.

Провідна роль у вихованні молоді належить українській мові як духовному стержню нації. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Розуміння студентами процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму. Студентська молодь має усвідомити, що без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним громадянином своєї держави, патріотом

України та й просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом будь-якої галузі господарства.

У коледжі велика увага приділяється збереженню і примноженню духовних цінностей, культурних національних традицій, шанобливому ставленню до української мови. Свідченням цього є такі щорічні заходи, як тематичні вечори вшанування видатних українців, «Дні української писемності та мови», «Дні рідної мови», літературно-музичні композиції до дня народження Т.Г. Шевченка. Також наші студенти щороку беруть участь в Міжнародному конкурсі знавців рідної мови імені Петра Яцика, мовно-літературному конкурсі учнівської і студентської молоді імені Тараса Шевченка, на яких займають призові місця. У цьому році була проведена науково-практична конференція «Українська мова в історико-культурному контексті: від минулого до сьогодні.»

Великий виховний потенціал мають такі дисципліни як історія України, культурологія, захист України. Стрижневим моментом системи формування патріотичних якостей повинні стати історичні традиції перемог українського воїнства, самопожертва в ім'я захисту Батьківщини. Знання і дотримання традицій народу не можливе без хорошого знання історії своєї країни, а саме: доби Київської Русі, доби Козаччини, Другої світової війни. Небайдужими також залишають молодь історичні приклади прояву патріотизму однолітків (бій під Крутами, національний молодіжний рух в західній Україні, «живий ланцюг» на підтримку незалежності України у 1990 році, участь студентства в подіях Майдану та російсько-українській війні).

Живим прикладом мужності і героїзму є захисники України, що боронили країну в минулому і зараз обороняють нашу державу від російської агресії. Тому щорічно у нашому навчальному закладі проводяться спортивні змагання присвячені пам'яті загиблих випускників коледжу.

У коледжі панує національний дух, усі урочисті заходи проводяться з використанням національної і державної символіки, українського одягу. Куратори груп на виховних годинах відкривають перед молоддю яскраві сторінки історії української держави, вчать студентів розумінню і необхідності дотримання норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. У цьому році були проведені виховні заходи присвячені річниці визволенню нашого міста від фашистських загарбників «Перемога знову прийде!», читання поезії до Міжнародного дня миру, онлайн-естафета єдності до Дня Українського козацтва та Дня захисників і захисниць України «Ми – нащадки козацької слави», виховні години «Сучасні козаки – нова історія», «Козацькому роду – нема переводу», «Покрова. День захисника України», «Українська державність: віхи історії», «Ми українці: честь і слава незламним!», «Символіка України: минуле і сучасне», підготовлений відеоролик до Міжнародного дня запобігання експлуатації довкілля під час війни та збройних конфліктів, захід «Мова – серце

нації» з нагоди Дня української писемності та мови, майстер-клас із написання есе «Україна рятує Європу. Від Сагайдачного до сьогодні», до Дня гідності та свободи «Ми - одна родина Україна», до Дня пам'яті жертв Голодоморів «Пам'ятай заради майбутнього», «Сила нескорених», акція «Запали свічку пам'яті», виховна година «Роль української музики в розвитку країни», флешмоб до Дня української хустки.

Викладачі, співробітники та студенти коледжу активно долучаються до волонтерських акцій: виготовляють окопні свічки, плетуть шкарпетки, проводять акції по збору коштів для наших захисників та захисниць, передають смаколики та необхідні речі для Збройних Сил України.

Уже традиційними у коледжі стали тижні правових знань. Вони забезпечують формування у студентів норм правової культури, поваги до Конституції, законодавства України та законів. У цьому навчальному році були проведені такі виховні заходи «Закон-єдиний для всіх», «Закон і право», «Право в нашому житті», «Кримінальна відповідальність неповнолітніх», «Роль Конституції в нашому житті», «Підліткова злочинність: джерела, характер і особливості».

Студенти, які відвідують гурток «Бітрейд» готують відеоролики до державних свят, це і «Україна – центр Європи», «Ми за Мир!», «Голодомор 1932-1933 Пам'ятаємо», відео до Дня збройних сил України, до Дня Гідності та Свободи, до Дня матері, до Дня захисників та захисниць України та інші.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти нашої країни у бібліотеці коледжу постійно діє «Полічка безпеки», яка містить інформацію що допоможе зберегти життя і здоров'я користувачів. Постійно проводяться виставки - це й: інформаційний дайджест «З Божою ласкою та допомогою ЗСУ» в якому переплелися три свята: День козацтва, День захисників і захисниць України та Покрова, «Уклонімося пам'яті загиблих героїв» до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Є в історії України події, які не повинні канути в небыття, не мають права замовчуватися. Обов'язок бібліотеки донести до юнацтва правду. З цією метою в книгозбірні були організовані виставки-реквієм: «Найстрашніша сторінка нашої історії» присвячена голодоморам в Україні, «Смертельний шлях» присвячена Дню пам'яті трагедії Бабиного Яру.

Також співробітники бібліотеки постійно беруть участь у онлайн-семінарах «Впровадження ефективних моделей національно-патріотичного виховання студентської молоді», «Організація роботи з бібліотечним фондом в сучасних умовах: запитання-відповіді», «Бібліотека – центр національно-патріотичного виховання студентів. Бібліотека і війна» та ін.

Педагогічний колектив спрямовує свої зусилля на виховання студентів у дусі патріотичного обов'язку. Патріотизм складає найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства і

виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних соціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя суспільства. Тому мета навчального закладу на сучасному етапі – виховати молодь гуманною, творчою, відповідальною, з активною життєвою позицією, яка могла б реалізувати себе. Без пробудження таких моральних феноменів, як патріотизм, обов'язок, совість, почуття власної гідності, працелюбність навряд чи можна розраховувати на поліпшення ситуації в нашій країні.

Використана література

1. Березін А.М. Психологічні чинники формування національної свідомості / А.М. Березін. – К. : Практична психологія та соціальна робота, 2007. – 56 с.
2. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна. – Л.: Світ виховання, 2009. – 335 с.
3. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадянської діяльності вищого навчального закладу // Витоки педагогічної майстерності. 2015. Випуск 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream>
4. Ігнатенко С.А. Виховання громадянськості студентської молоді: метод. посібник / С.А. Ігнатенко. – Х.: Айлант, 2008. – 103 с.
5. Щербакова А.П. Національно-патріотичне виховання студентів у закладах вищої освіти // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 21. Історико-педагогічні студії . Випуск 15-16. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38546>

МЕТА ЮРИДИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У НЕЮРИДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Микола Самбор,

кандидат юридичних наук, член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України, начальник сектора моніторингу Прилуцького районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернігівській області, депутат Прилуцької районної ради, лауреат НАН України.

Освіта – складне соціальне та природниче явище, що консолідує у собі знання про світ навколо людини, а також особливості передачі цих знань від покоління до покоління. У освіті немає неважливого, лише за певних умов та обставин пріоритети можуть змінюватися, однак розбалансування цього соціального явища негативно позначиться на

всіх аспектах людського буття. Освіта, наука, зазвичай, сприймаються як певні соціогуманітарні знання, що, на наш погляд, становить збідніле уявлення про це явище. Звісно, історичні умови впливали на уявлення людства про освіту, а етапи розвитку соціуму змінювали підходи до сприйняття освіти, її важливості та всеохоплюваності. Цей шлях водночас і становлення і розвитку освіти триває.

З перетворенням України на самостійну державу освіта стала власною справою українського народу. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається. Існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи [1]. Аксиоматично слід стверджувати, що освіта – це та сфера, а водночас і напрямок, реалізації завдань і функцій держави, які забезпечують поступальний прогресивний розвиток державності та інститутів громадянського суспільства, у тому числі й шляхом формування нового змісту цінностей, зумовлених їх темпоральним та темпорально-правовим наповненням.

Україна проголошена як демократична, правова, соціальна незалежна держава, єдиним джерелом влади у якій є її народ. Однак, останній, як джерело влади, і як найбільша цінність будь-якої держави потребує певних позитивних зобов'язань держави у напрямку забезпечення інтересів цього народу. Одним із таких засобів, що задовольняє неабиякий попит населення держави є освіта. Водночас, слід усвідомлювати, що освіта надто поліструктурне соціальне явище, якому властиві особливості, зумовлені фундаментальністю знань та змісту мети, яку переслідує освіта. Водночас, маємо заважити, що незалежно від особливостей освітнього процесу, запитів народу, освітній процес, як стрижень освіти, потребує чогось сталого, необхідного, того, що забезпечує єдність протилежностей, а головним чином систему тих знань, можливостей їх реалізації у відповідних соціальних відносинах, які необхідні для усвідомлення систем регулятивного впливу на освіту та її процеси.

Суспільство формує власні потреби. Громадянське суспільство поряд із запитами у потребі забезпечення фахівців певної сфери,

потребує вдосконалення правової культури та правової свідомості його членів. Очевидно, що задовольнити такі запити може виключно юридична освіта. Тоді як юридична освіта, як специфічний напрямок освіти має долі розгалужену інституційну, організаційну та ресурсну структури, то правова освіта фахівців у різних сферах в Україні має фрагментарний характер. Саме юридичній освіті неюрислів приділяється надзвичайно мало уваги, хоча таким фахівцям доведеться бути учасниками суспільних відносин, що є об'єктом регулювання права за допомогою, перш за все правових засобів.

В умовах постійної зміни соціуму реально захищеною у соціальному аспекті може бути лише людина, яка має фундаментальні знання та інші компетентності, що дають змогу адаптуватися до вимог ринку праці [6, с. 26]. Відтак, затребуваність фахівця та його конкурентоспроможність на ринку праці багато у чому залежить від наявності поряд із професійною майстерністю, умінь та навичок реалізації своїх інтересів у суспільних відносинах. Останнє, глибоко переконані, неможливо реалізувати без знань та умінь, щодо особливостей формування змісту суспільних відносин, особливостей їх регулювання за допомогою норм позитивного права, які формує виключно правова (юридична) освіта.

Мета юридичної освіти – формування компетентностей, необхідних для розуміння природи і функцій права, змісту теоретичних засад (доктрин), принципів і основних юридичних інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин. Здобувачі юридичної освіти повинні бути готові до захисту прав людини та основоположних свобод, утвердження верховенства права, будучи відданими принципам людської та професійної гідності, справедливості, рівності, неупередженості, незалежності, співпереживання та дотримання високих етичних стандартів [2]. Переконані у тому, що незалежно від спеціальності чи спеціалізації, фахівців у яких готує навчальний заклад, останні не набувають повноцінної готовності до їх реалізації у обраній професії за відсутності не лише уявлень, а свідомого розуміння механізмів реалізації таких компетентностей. Власне компетентність є прерогативою вузького профілю підготовки спеціаліста, однак мало хто задається питанням про методи, способи, засоби, зрештою механізми чи алгоритми їх втілення у реальних, особливо суспільних (оскільки мова може йти про технічні чи природничі) відносинах.

Переконані, що саме на питання, як втілити набуті знання, може надати відповідь юридична наука у стінах відповідного профільного навчального закладу.

У ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту» визначені фундаментальні принципи державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності, до яких належать перш за все людиноцентризм; верховенство права; а вже потім забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності

тощо. Бачимо, що нормотворча основа реалізації освіти спирається на фундаментальні загальносуспільні принципи право-вого регулювання у демократичній державі, де людина, її права і свободи, честь та гідність визнаються найвищою соціальною цінністю, що визначає зміст і спрямованість діяльності держави, у тому числі в особі відповідних її державних чи навіть недержавних установ, якими є заклади освіти. Окрім цього, на другому місті стоїть саме принцип верховенства права, який, вбачається у сфері освіти перш за все у існуванні права і свободи особи на освіту, обов'язку держави гарантувати умови доступності та якості освіти, що забезпечить майбутнього фахівця необхідними фундаментальними теоретичними та прикладними знаннями, створивши конкурентоспроможну особистість на ринку праці.

Звідси і викладацька діяльність, як діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти [3], має розглядатися під призвою правового регулювання відносин зі здобуття освіти, де суб'єкти освітнього процесу, а саме суспільних відносин з отримання освіти мають відповідні права і обов'язки, які, до речі, з використанням у тому числі й імперативного методу правового регулювання згаданих відносин, є подекуди абсолютно визначеними, такими, що не дають дискреції для сторін відносин.

Можемо констатувати, що питанню правової освіти, а відтак і формування правової культури та правової свідомості під час підготовки фахівців як гуманітарних, так і технічних спеціальностей приділяється надзвичайно мало уваги.

За обмежений навчальним планом обсяг часу викладачі правових дисциплін не мають змоги більш конкретно заглибитися у важливі аспекти питань, що ставляться для вивчення і в яких в даний час є нагальна потреба. Така ситуація унеможливорює намагання викладачів правових дисциплін виховати і закріпити у студентів повагу до права як загальнолюдської цінності та зосередити їх увагу на важливих та вкрай необхідних майбутнім фахівцям конкретних знань законодавства [4, с. 168]. Водночас, з впливом правового регулятора на суспільні відносини нам доводиться зустрічатися щодня. Інше питання, що більшість із учасників таких правовідносин не замислюється над тим, до яких відносин вони вступають, які мають права і обов'язки, а звідси і вислів про те, що «ми бідні, бо такі, і такі бо бідні», набув не лише поширення, а й визнання у населення. Наприклад, кожен із нас чи не щодня користується громадським транспортом, а чи багато з нас замислювалося над тим, а чи всі учасники таких відносин з надання послуг перевезення населення виконує свої обов'язки, і які у наслідок невиконання обов'язків перевізником порушені права пасажира. Які права і обов'язки має суб'єкт, який розміщує на сторінці у соціальній мережі відповідний допис чи фотозображення колеги, товариша тощо. Чому ні за яких обставин не можна застосовувати насильство до учасників процесу, яке було традицією у навчальних закладах XVII-XIX ст. і т.д. Більшість

відповідей на вка-зані питання пересічним громадянам слід самостійно шукати і намагатися розібратися у сплетінні правових норм самостійно, що породжує буденне розуміння і, на жаль, таке ж тлумачення, яке може мати кардинально протилежне розуміння з офіційним тлумаченням, що у свою чергу може призводити до зневіри у правоохоронній функції держави. Як наслідок, свого часу у практику громадянського суспільства увійшло поняття *street law*.

Street Law увійшло в мову юридичних і педагогічних кіл США кілька десятиліть тому й використовувалося для позначення освітніх програм практичного застосування права. Англійське словосполучення *street law* (вуличне право) відзеркалює ідею надання певним категоріям населення (передусім школярам) знань про правові проблеми, з якими вони стикаються в своєму повсякденному житті. Походження цього терміну частково пов'язане з американським висловом «*to be street smart*», що дослівно означає «бути розумним по-вуличному», тобто володіти способом мислення, заснованим на практичних знаннях, а не лише здобутих із книг. Відтак основна ідея полягає в тому, що абстрактні правові принципи не зможуть допомогти людям так, як їхня практична поінформованість щодо способів діяльності в певній ситуації та знання конкретних шляхів розв'язання власної правової проблеми [5]. Згадана діяльність набула певного поширення у великих міста України, де розміщені та проводять свою діяльність потужні юридичні навчальні заклади країни, а саме заснування при таких навчальних закладах юридичних клінік. Однак, поза такими містами, громади позбавлені можливості отримувати необхідні правові знання.

Думається, що саме та академічна свобода має можливість навчальним закладам вводити до своїх освітніх програм необхідну та достатню кількість годин, спрямованих на засвоєння студентством правових знань, необхідних не лише для участі у звичних повсякденних відносинах, а й для правильного використання своїх професійних прав та виконання професійних обов'язків у майбутній професії. Саме фахівці у галузі права забезпечать суб'єктів освітнього процесу потрібними відповідно до майбутнього фаху методологічно важливими знаннями, що гарантуватимуть формування стійких умінь поведінки учасників відповідних суспільних відносин у соціальних процесах з опорою на універсальний їх регулятор – право. Переконані у тому, що для втілення таких освітніх програм доречно залучати практикуючих юристів, які здатні та уміють поєднувати академічну теоретичну юридичну науку з юридичною практикою, та можуть не лише надати «сухі» теоретичні знання, як базис для реалізації професійних компетентностей, а й відтворювати зміст відповідних суспільних відносин з професійної діяльності для якісного наповнення таких відносин їх змістом, перш за все, у виді прав, свобод та обов'язків.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що в умовах розбудови демократичної, правової і соціальної України, розвиненого україн-

ського громадянського суспільства правові знання відіграють надзвичайно важливу місію, спрямовану на формування високоосвіченого, соціально активного та свідомого громадянина. Саме на це мають бути спрямовані зусилля з трансформації існуючих інституцій та організаційних й освітніх практик щодо забезпечення правової культури українців, формування цілісної системи компетентностей будь-якого фахівця, що забезпечуватиме його не лише вузькопрофільними знаннями, а й уміннями необхідними для правомірної правової поведінки у соціумі.

Використана література:

1. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»): постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.02.2022).
2. Концепція розвитку юридичної освіти. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2019/08/06/20190806143601-83.pdf> (дата звернення: 07.02.2022).
3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення: 07.02.2022).
4. Ляпунова Н.М. Викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах неюридичного напрямку: проблеми і перспективи // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. 2007. № 5 (46). Частина 1. С. 167-169.
5. Ремех Т.О. Практико-орієнтовальне навчання учнів правознавства в Україні – від освітньої програми «Street law» до предмета «Правознавство. Практичний курс». URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz5/40.pdf> (дата звернення: 07.02.2022).
6. Комаров В., Тацій Я. Вища юридична освіта України: нові виміри. Право України. 2017. № 10. С. 20-37.

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ

***Олег Хуторний,**
викладач вищої категорії,
старший викладач*

КЗ КОР «Ржищівський гуманітарний фаховий коледж».

На сучасному етапі історичного розвитку суспільства виникла нагальна потреба в підготовці професійно-компетентної молоді, яка духовно, інтелектуально та психологічно підготовлена до самостійного життя. Суспільному виробництву потрібні особистості, які вміють швидко адаптуватися до стрімких змін, здатні до самостійного вибору сфер діяльності та орієнтовані на успіх.

Посилення глобалізаційних процесів у світовій економіці, удосконалення технологій, збільшення конкуренції на ринку праці і спонукають підприємців спрямувати інвестиції в розвиток людських

ресурсів. Майбутній спеціаліст повинен володіти навичками вільного застосування новітніх технологій, уміннями здійснювати вибір, ефективно використовувати обмежені ресурси, ефективно налагоджувати взаємини, працювати в команді, вести перемовини, ухвалювати виважені рішення.

Зазначені зміни зумовили пошук нових освітніх концепцій, створили підґрунтя для вдосконалення технологій навчання. Відтепер освіта здебільшого орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, які утворюють баланс між соціальними й індивідуальними потребами та запускають механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіти), готуючи особистість до реалізації власної індивідуальності у суспільстві.

Пріоритетами, що лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, є підготовка компетентної особистості, здатної знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Згідно з цими вимогами майбутні випускники повинні володіти не тільки ґрунтовними знаннями із предметів, а й мати високий рівень розвитку різних типів компетентностей. Тому пріоритетним напрямом розвитку сучасної освіти є перенесення акцентів із знань і вмінь на формування в учнів системи компетентностей.

Актуальним стає компетентнісний підхід в освіті, який зорієнтований на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення взаємин, що зумовлюють принципові зміни в організації навчання, яке має спрямування на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та вмінь учнів. Компетентнісна освіта є особливо продуктивною для розроблення сучасних систем технологічної підготовки школярів. Вона потребує перетворення моделі освіти з тієї, яка об'єктивно існує для всіх учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, які можна оцінити. Тобто акцентує увагу на результатах освіти, які розглядають не обсяг опанованої дитиною інформації, а здатність школяра діяти у різних проблемних ситуаціях [3]. Одним із напрямів реалізації компетентнісного підходу в навчанні є спрямування освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Концепція компетентнісно орієнтованої освіти є популярною в сучасній європейській педагогіці. Її розробляють відомі міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Комісія з питань культурної співпраці при Раді Європи. Поняття «компетентнісна освіта» вперше виникло у США наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст., як результат вимог бізнесу і підприємництва щодо випускників вищих навчальних закладів стосовно їх невпевненості і браку досвіду при застосуванні знань у процесі

прийняття рішень у конкретних ситуаціях. Саме в цей період академік О.Савченко зазначав, що тривалі наукові дискусії дали змогу вченим виокремити чотири базові характеристики поняття «компетентність», після чого розпочався відбір ключових компетентностей.

У 1996 році у доповіді ЮНЕСКО щодо освіти для XXI століття було сформульовано чотири основні напрями розвитку освіти, які стали, по суті, глобальними компетентностями: вміння людей жити разом, вміння вчитися, вміння діяти, вміння бути. Вже наприкінці 90-х років Рада Європи запропонувала освітянам перелік з п'яти груп ключових компетентностей, де вміння вчитися визначалося як базис для навчання у професійному і соціальному контекстах. Пізніше для середньої школи було визначено сім груп ключових компетентностей: грамотність, загальні навички, особистісні компетентності, ІКТ-компетентності, володіння іноземними мовами та соціальні компетентності [6].

У 2005 році Європейським Союзом було визначено довідкову систему ключових компетентностей: спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математична компетентність та базові компетентності з науки і технології; цифрова компетентність; уміння вчитися; міжособистісна, міжкультурна і соціальна; громадянська компетентність; культурна виразність [4]. У 2018 році затверджено нові Рекомендації Ради Європи щодо ключових компетентностей, відповідно до яких вони розвиваються у процесі навчання впродовж життя, починаючи з раннього дитинства, через формальне, неформальне та інформальне навчання.

В українському порядку денному розвитку освіти компетентнісний підхід з'явився ще на початку століття. Результатом міждисциплінарних досліджень українських і зарубіжних учених на теоретико-методологічному рівні компетентнісного підходу освіти є наукові доробки з питань реалізації компетентнісного підходу в освітніх системах (Е. Абель, К. Абромс, Дж. Думас, А. Зольні, С. Клепко та ін.), розробки поняттєво-термінологічного апарату компетентнісної освіти (В. Гриньова, І. Зязюн, О. Ковальова, С. Куликовський, В. Луговийта ін.), обґрунтування її психолого-педагогічних засад (І. Бех, Н. Бібік, С. Бондар, О.Овчарук, О. Пометун та ін.), аналізу окремих аспектів впровадження компетентнісного підходу в національну школу (Е. Воронцова, С. Кириленко, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін.).

Завдання реалізації компетентнісного підходу відображено у нормативних документах про освіту: Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (затверджені 14.01.2004 р., 23.11.2011 р.), «Концепції Нової української школи» (затверджена 27.10.2016 р.), Законі України «Про освіту» (затверджений 05.09.2017 р.), Державному стандарті початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р.), Державному стандарті базової середньої освіти (затверджений 30.09.2020 р.). Зокрема, у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти пропонується таке визначення ключової компетентності – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй

ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів [1]. Це визначення окреслено з урахуванням компетентнісного підходу, в основі якого лежать Рекомендації Ради ЄС від 22.05.2018 року щодо ключових компетентностей для ціложиттєвої освіти (освіти впродовж життя).

Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений 2011 року, передбачав перелік з 10 ключових компетентностей учнів, аналогічний перелік ключових компетентностей зазначений в Концепції Нової української школи. У 2020 році в новому Державному стандарті базової середньої освіти вже визначено 11 ключових компетентностей, що значною мірою корелюють з оновленим переліком, рекомендованим Європейським Союзом. У новітній перелік додано нову компетентність – інноваційність, що передбачає здатність учня реагувати на зміни та долати труднощі; відкритість до нових ідей; ініціювання змін у класі, закладі освіти, родині, громаді тощо; спроможність визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб навчатися і досягати успіхів. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти до ключових компетентностей належать:

- 1) вільне володіння державною мовою;
- 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- 3) математична компетентність;
- 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- 5) інноваційність;
- 6) екологічна компетентність;
- 7) інформаційно-комунікаційна компетентність;
- 8) навчання впродовж життя;
- 9) громадянські та соціальні компетентності;
- 10) культурна компетентність;
- 11) підприємливість та фінансова грамотність [2].

Слід зазначити, що всі вище зазначені компетентності пов'язані між собою: елементи, притаманні одній компетентності, можуть формувати й іншу. Кожна з них однаково важлива та може бути застосована в різних ситуаціях і в різних поєднаннях. Ключові компетентності за характером і ступенем застосування є універсальними та формуються в межах кожного навчального предмета, тобто по суті, вони є надпредметними й розвиваються за допомогою предметних і міжпредметних засобів.

Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей. Ключові компетенції формуються в процесі реалізації цілісного змісту освіти, а предметні – передбачені змістом конкретного предмета. Формування ключових компетенцій реалізується в освітніх галузях і навчальних предметах, при цьому кожний предмет забезпечує реалізацію тих складових змісту ключових компетенцій для формування яких має необхідні умови.

Шкільні дисципліни, що відносять до технологічної освітньої галузі, можуть стати дієвим засобом формування в дитини ключових компетентностей. Для їх формування необхідно вибудовувати освітнє середовище у такий спосіб, щоб дитина опинялася в сприятливій навчальній ситуації. Зважаючи на те, що компетентності пов'язані між собою, опановуючи будь-який спосіб діяльності, учень здобуває досвід інтеграції, формування мети освітньої діяльності та її результатів. Добір і використання методів навчання в цьому процесі слід підпорядкувати змісту і меті навчального предмета, враховуючи при цьому вікові особливості учнів, їх можливості і здібності.

Осмисленням методичних засад компетентнісного підходу з позиції визначення сутності, формування класифікації та характеристики ключових компетентностей займалися відомі педагоги А.Хуторський, Л.Бутрин, І.Аршава, Н.Голуб, Р.Девлетов, І.Єрмаков та ін. Досить доступний та зручний для реалізації перелік ключових компетентностей подано у роботах Андрія Вікторовича Хуторського та Лесі Василівни Бутрин. Зокрема, Андрій Хуторський пропонує перелік із 7 ключових компетентностей: ціннісно-сміслова, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, Перед початком процесу формування ключових компетентностей у здобувачів освіти слід звернути увагу на те, що компетентностей можна досягти тільки активною та продуктивною діяльністю (не лише навчальною), творчістю, пізнанням особистого досвіду, через соціальний, шляхом його критичного осмислення. Тобто, компетентнісно орієнтоване навчання вимагає застосування методів, які передбачають активну діяльність учнів. Одними із найефективнішими, з цієї позиції, є методи інтерактивного навчання, які відповідають вимогам компетентнісно орієнтованого навчання. Оскільки організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, які сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

До основних завдання реалізації інтерактивних технологій з позиції компетентнісно орієнтованого навчання відносять:

- урахування глибинних психологічних закономірностей розвитку творчої особистості;
- розвиток здатності дитини до відшукування нових знань, що допомагають здійснити інтелектуальний прорив, формують активну життєву позицію;
- формування навичок критичного мислення, ухвалення рішень, розв'язання проблем;
- навчання продуктивному спілкуванню, постановці запитань, представленні різних точок зору, умінні компетентно вести діалог;
- заохочення до співпраці;
- сприяння переосмисленню уявлень про образ свого «я» та свої емоції, осягненню та засвоєнню дітьми духовних цінностей;
- підвищенню самооцінки здобувачів освіти;

– усвідомлення стартових можливостей особистості, оцінюванню шансів і перспектив на майбутнє;

– формування у молоді навичок соціальної взаємодії, здатності до конструктивного розв'язання проблем, спілкування за умов інтеграційних процесів у полікультурному середовищі [3].

Інтерактивні методи сприяють розвитку здібностей кожної особистості, дають можливість кожній дитині продемонструвати свої навчальні досягнення в конкретних ситуаціях, порівнювати свій рівень розвитку з іншими учасниками освітнього процесу. Найбільш цінними, з точки зору компетентнісного підходу, є індивідуальна навчальна діяльність, робота в парах, групах.

Під час, заняття із застосуванням інтерактивних технологій, відбувається активна взаємодія учасників освітнього процесу, що перетворюється у співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці) у якому вчитель та учні є суб'єктами навчання. Саме тому, для ефективного формування ключових компетентностей, педагог повинен спроектувати урок у такий спосіб, щоб основну роботу виконували учні, а вчитель тільки виступав у ролі організатора процесу навчання, фасилітатора (ведучого, головуючого), лідера групи учнів, провідника та спостерігача, який створює таке освітнє середовище в якому учні застосовують набуті навички для побудови нових знань [3]. Це вимагає певного підвищення професійної майстерності вчителя, доозброєння його новими знаннями, сучасними компетенціями, методами і технологіями, які б дозволили йому перебудувати освітній процес відповідно до вимог Концепції Нової української школи.

Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі реалізується завдяки формуванню комплексу предметних та ключових компетентностей. Ключові компетентності – це комплекс якостей особистості, які необхідні для її реалізації, розвитку, соціальної адаптації та працевлаштування. Основою розвитку життєвих компетентностей мають стати такі технології навчання, які б сприяли активізації розумової діяльності учнів, забезпечували їх пізнавальну активність і самостійність, сприяли формуванню навичок застосування опанованих знань на практиці. Саме впровадження інтерактивних технологій, як однієї із актуальних педагогічних технологій, дозволяє усвідомлювати процес управління власною діяльністю і сприяє набуттю здобувачами освіти компетентностей «для життя».

Методи інтерактивного навчання є універсальними, активізують розумову діяльність учнів, стимулюють прагнення до самовдосконалення, пошуку та засвоєння нового. Їх використання дозволить реалізувати змістову складову інтегрованого курсу «Технології 5-6 класи», стане платформою для формування та розвитку ключових компетентностей, дієвим засобом всебічного розвитку особистості та основою формування успішного і здатного до самореалізації здобувача освіти.

Використана література

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 року № 1392. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>.
2. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/UGS9H2J>.
3. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос, С.В. Бекетова. – Х.: ВГ «Основа», 2018. – 119 с.
4. Компетентісний підхід до формування змісту середньої освіти: досвід зарубіжних країн. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 111 с.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola compressed.pdf>.
6. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – С.4-8.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

**ОРГАНІЗАЦІЯ КОЛЕКТИВНО-ГРУПОВОЇ РОБОТИ
НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ярина Бойко,
*викладач вищої категорії,
викладач філологічних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Одним із завдань вивчення української мови в закладах фахової передвищої освіти є формування комунікативної, мовної, мовленнєвої, предметної, прагматичної, соціокультурної компетентностей здобувачів освіти на основі свідомого опанування мовної й мовленнєвої теорії [6, с. 3].

Метою наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» є стимулювання молодого покоління українців до виявлення лідерських ініціатив, прагнення успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі [6, с.5].

Компетентнісний підхід в освіті спрямовує освітній процес на формування в студентів десяти ключових компетентностей. Серед них інформаційно-комунікаційна – здатність (готовність) розуміти навколишнє інформаційне середовище, самостійно шукати, добирати й критично аналізувати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її й діяти відповідно до своїх цілей і прийнятої в суспільстві комунікаційної етики [6, с.6].

Щоб сформувати в здобувачів фахової передвищої освіти згадані компетентності, навчити їх комунікувати, виявляти лідерські ініціативи та працювати в колективі, викладач повинен на своїх заняттях використовувати різні форми та методи колективно-групової роботи.

Мета статті – розкрити особливості організації колективно-групової роботи на заняттях з української мови та довести її ефективність у розв'язанні широкого кола завдань.

Актуальність поставленого питання зумовлена необхідністю підтримки у студентів інтересу до вивчення української мови взагалі і до навчального матеріалу кожного заняття, активізації їхньої діяльності під час практичних занять, розвитку мислення, усного та писемного мовлення.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення групової навчальної діяльності. Дослідженню цього питання у різні роки приділили увагу такі вчені: О. Пометун, Л. Пироженко, В. Котов, Х. Ліймейс, В. Римаренко, Е. Федорчук, С. Вітвицька.

Групова форма навчання – це така форма організації навчального процесу, коли учні, працюючи в малих (2-7 осіб) групах, об'єднані спільною навчальною метою і колективно-розподіленою діяльністю, а вчитель керує роботою кожного з них опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність малих груп [5].

Колективно-групова робота – один з популярних інтерактивних методів, який дає можливість усім учасникам навчального процесу брати участь у роботі, виконувати поставлені завдання, практикувати навички співробітництва та міжособистісного спілкування.

Технологія організації групової навчальної діяльності є доволі продуктивною на заняттях з української мови. У такій формі викладач контролює хід роботи в групах, консультує, відповідає на запитання, координує діяльність, у разі необхідності допомагає окремому студенту чи групі в цілому.

У груповій навчальній діяльності студенти показують високу результативність засвоєння знань і формування вмінь. Це пояснюється тим, що в цій роботі так звані «слабкі студенти» виконують за обсягом будь-яких вправ на 20-30 % більше, ніж у фронтальній роботі. Важливу роль групова діяльність відіграє у досягненні виховної функції навчання, формуючи колективізм, моральні та гуманні якості особистості. Важливу роль у формуванні цих якостей відіграють особливості організації групової роботи: розподіл функцій і обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємна вимогливість і допомога, взаємоконтроль і самооцінка.

Крім того, групова навчальна діяльність виконує організаційну функцію, яка полягає в тому, що студенти вчаться самостійно розподіляти обов'язки, розвивають уміння продуктивного спілкування, розв'язують конфлікти, що виникають у спільній діяльності [1, с.1].

Також групова форма навчальної діяльності порівняно з іншими організаційними формами має низку переваг:

- значно більший обсяг виконаної роботи за той самий проміжок часу;
- висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;
- формується вміння співпрацювати;
- формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між здобувачами освіти;
- розвиваються вміння планування, самоконтролю та взаємоконтролю навчальної діяльності [1, с.2].

Структура групового заняття може включати підготовку до групової роботи (інструктування студентів щодо послідовності роботи, роздавання карток із завданнями, створення проблемної ситуації, постановку проблеми); ознайомлення із завданнями, обговорення й складання плану виконання завдання; звіт про виконану роботу. Під час групової навчальної діяльності викладач повинен бути готовим вчасно почути, помітити, виправити, підтримати кожного студента, організувати співпрацю між учасниками групи, роблячи це ненав'язливо, природно.

Залежно від змісту та мети кожного заняття можливі різні варіанти організації групової роботи з української мови. Пропоную виділити такі її етапи:

- I. Підготовка до виконання групового завдання.
- II. Власне групова робота.
- III. Оцінювання результатів роботи груп.

На етапі підготовки до групової роботи викладач повинен об'єднати студентів у групи. Залежно від теми заняття можна утворити від 2 до 5 груп по 3-6 студентів. Виділимо такі способи поділу:

1. Випадковий. Студенти навмання обирають фішку певного кольору. Таким чином можна поділити студентів на 2 групи (чорні й білі), на 3-4 (червоні, жовті, зелені, сині) тощо. У такому разі лідера кожна група обирає самостійно.

2. Вибір лідера. Спочатку викладач обирає лідерів груп і ставить перед ними певні завдання, а решта студентів приєднується до групи якогось із лідерів, теж виконуючи певні завдання, або лідер сам набирає собі групу.

Приклади завдань для лідерів:

1) Тема «Лексикологія». Визначити лексичне значення слова, яке пропонує викладач. Хто перший дасть правильну відповідь, той стає літером. Наприклад: *потойбічний* – неземний, загробний; *хвастати* – вихвалити себе, свої вчинки, речі; *герб* – символічний знак держави, роду тощо. Перші 5 студентів, які дали правильні відповіді, стають лідерами груп, решта студентів, відповідаючи правильно, приєднуються до когось із лідерів за бажанням (а викладач регулює кількість учасників у групах).

2) Тема «Правопис слів іншомовного походження». Відгадати слова іншомовного походження. Наприклад: певний режим харчування (*дієта*); керівник хору, оркестру (*диригент*); місце, де навчаються студенти (*аудиторія*). Перші 3 студенти, які дали правильні відповіді, стають лідерами груп. Потім кожен лідер по черзі, по одному, набирає собі групу з решти студентів.

3) Тема «Вживання великої літери». Викладач називає правило написання великої букви, а студенти повинні навести приклад. Наприклад: з великої літери пишуться назви історичних подій, епох, війн, революцій, повстань, знаменних дат, релігійних свят і постів (*епоха Відродження, Великдень, Друга світова війна*). Таким чином обираються 4 лідери. Решта студентів повинні заробити собі місце в якійсь із груп. Для цього вони беруть участь в «аукціоні». Викладач пропонує власні назви, а студенти повинні назвати правила, за якими вони пишуться.

Сформованим групам-командам можна дати назви залежно від їх кількості та теми заняття:

- 2 – Чорні і Білі («Написання складних слів»);
- 3 – А, В, С («Правопис слів іншомовного походження»);
- 4 – *Президент України, Червона Шапочка, «Океан Ельзи», Тіна Кароль* («Вживання великої літери») тощо.

Після поділу на групи розпочинається робота студентів над завданнями практичного заняття. Залежно від теми їх може бути від 3 до 6.

Щоб студенти встигли виконати всі завдання, важливо правильно розподілити час. Умовно, на виконання кожного завдання слід відвести 5-10 хвилин. Перевіряти виконані письмові вправи викладач може одразу після їх виконання або тоді, коли групи виконують наступне завдання. Також між групами можна влаштовувати змагання на швидкість виконання якогось із завдань.

Вправи для роботи в групах можна поділити на кілька видів.

1. Вправи на добір за завданням або «Хто більше?».

- 1) Тема «Лексикологія». Кожна група навмання обирає одну родову назву (*назви дерев, квітів, професій, українських національних страв, предметів одягу, меблів, диких звірів, країн світу, птахів, видів спорту*). Завдання: за 3 хв. пригадати і записати якомога більше слів цієї групи.
- 2) Тема «Фразеологія». За 3 хв. згадати і записати якомога більше фразеологізмів з одним із вибраних компонентів (*голова, серце, рука (руки), ніс, око (очі), нога (ноги), язик*).
- 3) Тема «Написання слів зі знаком м'якшення, апострофом». Кожна група навмання обирає букву алфавіту. За 5 хв. повинна пригадати і записати якомога більше слів з м'яким знаком на цю букву.
- 4) Тема «Написання складних слів». Кожна група навмання обирає одну з частинок АВІА-, АВТО-, ЄВРО-, КІНО-, ФОТО-, ТЕЛЕ-, КОСМО- і добирає якомога більше слів.
- 5) Тема «Правопис часток НЕ, НІ». Кожній групі пропонуються три незакінчені ряди слів і словосполучень з частками **не** і **ні**. Завдання: дописати кожен логічний ряд трьома словами або словосполученнями, спираючись на правила написання.

2. Вправи на вибір і впорядкування.

- 1) Тема «Лексикологія». Кожній групі пропонується 20 слів на окремому аркуші. Завдання: знайти три ряди синонімів (по 4 слова) і виписати їх.
- 2) Тема «Вживання великої літери». Кожна група обирає конверт з 12 записаними великими буквами власними назвами, які починаються на одну букву (Б, П, В, Д). Завдання: правильно записати ці назви на окремому аркуші й підкреслити 3 назви, у яких усі компоненти пишуться з великої букви.
- 3) Тема «Написання складних слів». Група обирає картку *разом* або *через дефіс*; на дошці спроектовані складні слова; одній групі потрібно виписати в стовпчик лише ті слова, що пишуться разом, другій – з дефісом; з перших літер записаних слів має вийти слово, правопис якого учасники повинні пояснити.
- 4) Тема «Правопис слів іншомовного походження». Кожна група отримує 30 слів іншомовного походження з пропущеними буквами та знаками. Завдання 1: переписати слова, вставивши потрібні букви або знаки. Завдання 2: розподілити записані слова

на 6 груп: 5 груп по 5 слів, які стосуються правил правопису слів іншомовного походження (на ті букви і знаки, які були або не були вставлені); 1 група (5 слів) – слова на інші правила.

- 5) Тема «Правопис часток НЕ, НІ». Кожна група отримує 20 слів і словосполучень із частками **не** і **ні**: 15 на одне правило і 5 на різні правила. Завдання: знайти 5 слів на ті правила, які не повторюються, і розподілити їх за вказаними правилами. З кожного записаного слова виписати в окремий стовпчик букву під указаним номером. Таким чином із виписаних букв вийде слово-код.
3. Вправи на розподіл.
 - 1) Тема «Лексикологія». Кожній групі пропонується 10 пар слів. Завдання: розподілити їх по 2 пари багатозначних слів, синонімів, антонімів, паронімів, омонімів. Пояснити значення омонімів (увести в речення).
 - 2) Тема «Фразеологія». Розподілити фразеологізми на антонімічні пари (кожна група повинна знайти якомога більше антонімічних пар серед запропонованих фразеологізмів).
 - 3) Тема «Фразеологія». Кожна група отримує три значення: *ні до чого, померти, насміхатися*. Завдання: якомога швидше розподілити запропоновані фразеологічні синоніми відповідно до значення.
 4. Вправи на встановлення відповідностей.
 - 1) Тема «Лексикологія». Кожна група отримує 5 слів-паронімів із значеннями. Завдання: якнайшвидше установити відповідність між словами-паронімами і їх значеннями.
 - 2) Тема «Написання слів зі знаком м'якшення, апострофом». Кожній групі по черзі пропонується певна кількість слів (залежно від кількості студентів у групі). Завдання: назвати правило, якому відповідає кожне слово. Учасники кожної групи повинні дати 1 відповідь.
 - 3) Тема «Вживання великої літери». Кожна група отримує 2 стовпчики власних назв по 7 слів на різні правила їх написання. Завдання: установити відповідність між власними назва за правилом написання.
 5. Вправи на конструювання.
 - 1) Тема «Написання складних слів». Кожна група обирає картку *разом* або *з дефісом*; у таблиці подані частини складних іменників; одній групі потрібно утворити й записати 6 складних іменників, які пишуться разом, другій – 6 складних іменників, які пишуться з дефісом.
 - 2) Тема «Написання складних слів». Кожна група отримує картку із другою частиною складних слів. Завдання: дібрати першу частину кожного слова і правильно записати ці слова.
 - 3) Тема «Написання складних слів». Учасники груп по черзі виходять до дошки, навмання беруть картку із словосполученням, утворюють складний прикметник і записують його на дошці.

6. Тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді. Кожній групі пропонуються тести, які вони виконують разом, перевіряючи одне одного.

7. Творчі вправи.

- 1) Тема «Лексикологія». Кожна група навмання обирає ситуацію (у супермаркеті, у театрі (на концерті), у бібліотеці, в аудиторії (на занятті), на подвір'ї восени, у спортзалі, на кухні тощо). Завдання: написати мінітвір (4-7 речень), у якому використати 3 пари антонімів різних частин мови. Пари антонімів виписати окремо.
- 2) Тема «Вживання великої літери». Кожна група повинна скласти розповідь у довільній формі (приблизно 5-7 речень) про свою команду (*Президент України, Червона Шапочка, «Океан Ельзи», Тіна Кароль* тощо), використавши в ній 3-5 власних назв на різні правила.
- 3) Тема «Фразеологія». Група обирає три картки з фразеологізмами і вводить їх у різні речення, в яких має бути не менше 7 слів.

Оцінювати роботу малих груп теж можна по-різному. Я пропоную умовно поділити 12 балів на кількість завдань. Таким чином, за кожне виконане завдання групи можуть отримати від 1 до 4 балів. У кінці заняття всі отримані бали сумуються. Також завдання слід продумувати так, щоб не всі вони виконувалися гуртом. Деякі завдання повинні бути для кожного учасника групи окремо. Це потрібно для того, щоб кожен студент не лише сподівався на результати роботи всієї групи, а й розумів власну відповідальність перед групою та намагався заробити якомога більше балів для себе та своєї команди.

Як показує досвід, робота в групах на заняттях з української мови дуже подобається студентам. Вони захоплені такою формою навчання, яка допомагає досягати спільної мети, стимулює зацікавленість навчальним предметом, спонукає до співпраці, а також покращує навчальні досягнення всіх студентів. Грамотне поєднання різних форм групової роботи на заняттях з української мови забезпечує його інноваційність, особистісну спрямованість навчання і сприяє розвитку таких особистісних якостей, як комунікабельність, співробітництво, вміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси, прислухатися один до одного, допомагати іншим.

Інтерактивна й комунікативна сфери соціальної активності студентів прямо пов'язані з рівнем їхньої мовленнєвої компетентності, підвищення якого є основною метою навчальної діяльності на заняттях з української мови. Добре сформовані інтерактивні вміння та комунікативні навички, разом із розвиненим світоглядом, здатністю працювати в команді, самостійно приймати рішення та відповідати за них, створюють міцний фундамент для подальшої продуктивної життєдіяльності та успішної соціальної активності майбутніх фахівців.

Використана література

1. Борідка М.В. Використання колективно-групової роботи на уроках української мови. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-kolektivno-grupovoi-roboti-na-urokah-ukrainskoi-movi-58909.html>
2. Орлянська О. А. Використання на уроках української мови і літератури інтерактивних технологій колективно-групового навчання для підвищення рівня комунікативних компетенцій учнів. Режим доступу: <http://blolena.blogspot.com/2014/12/11-11-2014.html>
3. Приходько Н.О. Групові методи та форми роботи на уроках української літератури. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/grupovi-metodi-ta-formi-roboti-na-urokah-ukrainskoi-literaturi-385352.html>
4. Сутність групової форми навчання // Основи педагогіки і виховання. Режим доступу: http://ippo.dn.ua/assets/Uploads/NSOD/NSD2_2010/kaz.pdf
5. Українська мова. Навчальна програма для закладів фахової передвищої освіти, що здійснюють підготовку фахових молодших бакалаврів на основі базової середньої освіти. Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/navchal-ni-prohramy/>

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОСТІ І ПРАВИЛЬНОСТІ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Лариса Дворецька**
викладач вищої категорії,
викладач філологічних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

В умовах гуманізації освіти особливої уваги потребує розробка таких форм і методів мовної роботи, які сприяють становленню висококваліфікованих спеціалістів, зокрема майбутніх педагогів та редакторів. Особливе місце у вирішенні цього завдання належить роботі з формування лінгвістичної компетентності, культури фахового мовлення.

Тільки освічена в лінгвістичному плані особистість здатна вирішити основні завдання мовленнєвого розвитку. Робота над вправами та завданнями на заняттях сучасної української мови допоможе:

- удосконалити вміння використовувати правила орфографії сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні;
- засвоїти правила щодо вживання граматичних категорій самостійних та службових частин мови в професійному спілкуванні;
- навчитися доречно добирати граматичні форми повнозначних частин мови в усному та писемному професійному мовленні;

- правильно записувати цифрову інформацію;
- умотивовано щодо морфологічних норм використовувати дієслівні та прийменникові конструкції в професійних текстах;
- граматично правильно будувати синтаксичні конструкції при складанні професійних текстів.

Вправа 1. Зі словника термінів вашого фаху виписати слова з дублетним наголосом і слова, наголос в яких є смислорозрізняльним, поясніть значення цих слів. Наприклад, алфáвіт – алфаві́т.

Вправа 2. Вимовити наведені слова з правильним наголосом. Якщо можливі два наголоси, пояснити їх функції.

Навчання, запитання, видання, прощу, вершковий, років, каталог, орган, типовий, хаос, індустрія, опріч, порядковий, позначка, черговий, який-небудь, корисний, живемо, перепустка, абияк, ознака, вимога, обіцянка, зовсім, сум'яття, витрати, підтвердити, кавовий.

Вправа 3. Пояснити значення слів, позначити наголос.
Феномен, генеза, експерт, компроміс, форзац, догмат, факсиміле, симетрія, моніторинг.

Вправа 4. З'ясувати відмінність у значенні слів, скласти з ними речення.

Вігода – вигóда, те'рен – терén.

Вправа 5. Переписати слова, вставляючи, де потрібно, апостроф і м'який знак.

Св...ято, кур...єр, кур...йоз, дзв...якнути, кр...якати, без...ядерний, дит...ясла, роз...юшити, дез...інформація, торф...яний, багац...ко, людс...кіс...т..., волин...с...кий, Уман...щина, Мін...юст, транс...європейський, пів...яблука, т...охкати, в...язкий, пів...яйця, сором...язливий, Лук...янович, матриц..., пів...юрти, пост...ядерний, возз...єднати, Натал...чин, Гал...чин, дон...чин, мен...ший, Сибір..., різ...б...яр.

Вправа 6. Від поданих слів утворити прикметники за допомогою суфікса –ськ–.

Прага, Черкаси, Камчатка, гігант, турист, Одеса, університет, Кривий Ріг, Золотоноша, Мекка, Кавказ, Гамбург, місто, Полісся, Волинь, Галичина, Нью-Йорк, Киргизія, Рига, Париж, Санкт-Петербург, студент, Сиваш, юнак, чех, солдат, турок, парламент.

Вправа 7. Від поданих іменників – назв імен – утворити імена по батькові для чоловіків і жінок. Обґрунтувати особливості написання суфіксів у новотворах.

Кузьма, Хома, Олег, Ігор, Сава, Лук'ян, Лука, Архип, Євген, Євгеній, Георгій, Вадим, Тодось, Орест, Ананій, Фока.

Вправа 8. Утворити форму кличного відмінка від поданих іменників. Увести в речення 3 іменники, дібравши для них з попередньої вправи ім'я по батькові.

Катерина, Ольга, Марія, Софія, Лев, Богдан, Вікторія, Ігор, Данило, Кирило, Микита, Христина, директор, викладач, учень, студент, декан, професор, колега, завуч, пан, панна, батько, працівник, бібліотекар.

Вправа 9. Від поданих іменників утворити абрєвіатури. Пояснити особливості їх написання.

Станція юних техніків, Центр творчості дітей та юнацтва, Київський державний університет, Київський національний університет культури і мистецтв, вищий учбовий заклад, міський відділ освіти, науково-методичний центр, загальноосвітня школа, міський виконавчий комітет, Міністерство освіти і науки, Міністерство юстиції, обласна державна адміністрація, житлово-експлуатаційна контора, районні електричні мережі, Український промисловий банк.

Вправа 10. Записати подані іменники у родовому відмінку однини. Обґрунтувати вибір закінчення відповідними правилами. Правильно написати подані прислівники.

Буряк, соняшник, гурт, двір, борт, лист, стид, центр, звук, полк, апарат, сектор, бал, термін, елемент, вагон, фейлетон, Поділ, радіус, Іран, курс, кандидат, округ, блок, факультет, куш, мир, комітет, лауреат, вапняк, колектив, ювілей, план, аналіз, пошук, маршрут, ступінь, сторож, Волгоград, Сахалін.

Без/угаву, уві/сні, мимо/волі, чим/дуж, до/дому, у/вечері, на/двоє, в/бік, сам/на/сам, хоч/не/хоч, з/давніх/давен, рано/вранці, з/боку/на/бік, честь/честю.

Вправа 11. Відредагувати подані речення, пояснивши помилки у вживанні граматичних форм іменників.

1. Передноворічна виставка-продажа проходить за адресом: вул. Тарасівська, 60. 2. Сьогодні олімпійському чемпіону з боксу, чемпіону світу, заслуженому майстру спорту, кавалеру ордену «Знак пошани» Віктору Іваненко виповнюється 50 років. 3. По її очам можна було зрозуміти всю біль, всю гіркоту розчарування. 4. Слово надається депутату Зозуля. 5. У кам'янець-подільську школу № 1 з паризького штаба-квартири ЮНЕСКО надійшло дуже важливе повідомлення. 6. Лікар одразу ж видала пацієнтові довідку. 7. Прошу вас, Олександр Петрович, ще попрацювати над цим тезисом.

Вправа 12. Записати подані слова, знявши ризик. Обґрунтувати написання відповідними правилами.

Напів/сон, пів/Києва, пів/яблука, полу/мисок, пів/дині, пів/куля, пів/аркуша, гори/цвіт, перекоти/поле, земле/трус, лісо/степ, прем'єр/міністр, экс/президент, экс/чемпіон, міні/пальто, мати/й/мачуха, євшан/зілля, кіловат/година, Нечуй/Левицький, Нижньо/гірське, дівчина/красуня, Дніпро/ріка, льон/довгунець, учитель-хімік.

Вправа 13. Перекласти подані прізвища українською мовою. Белинский, Афанасьев, Алексеева, Мергольц, Смоктуновский, Михалков, Медведев, Бестужев, Ершов, Ёлкин, Селиванов, Плахтеева, Недельская, Пантелеймонов, Чёрный, Сыроежкин.

Вправа 14.

а) узгодити слова, залежні від найменування посади чи звання, із цим найменуванням:

бухгалтер фірми (виявити), старший інспектор комісії (записати), висококваліфікований кухар ресторану (перемогти);

б) поставити подані іменники у формі кл. відмінка:

знавець, колега, товариш, директор, завідувач, голова, професор, лаборант, перекладач, секретар, батько, сестра, Ігор, Олег, Юрій, Марія, Наталя, Ілліч, Сорока, Іллівна;

в) виправити помилки у вживанні іменника, дотримуючись унормованих форм числа:

придбали нову шкіряну мебель,
зробили позначки різними чорнилами,
похорони призначили на ...;

г) поставити у потрібному відмінку іменник – об'єкт:

інструкція не гарантує (безпека),
делегати не можуть висловити (свої погляди),
не варто починати (оранка),
ми не припинимо (боротьба),
(відповідь) на це не знаходили півроку;

д) утворити ступені порівняння від якісних прикметників:
працьовитий, великий, вдалий, розумний, довгий.

е) відредагувати словосполучення:

дякую вас, пробачте мене, на котру годину призначили...,
скільки годин?, властивий для нього, характерний йому, вибачте
його, кепкувати над ним, окремі учасники, телефонував до нього, їхнє
обладнання.

Вправа 15.

1. *Провідміняти числівники:* обидва, кілька, чотири треті, півтора, півтори, одна ціла одна друга площі, трійко, півтори гривні.

2. *Поставте наголос у поданих числівникових сполученнях.*

Один до одного, одне до одного, одна до одної, одна одній, один до одних, один за одним, один за одного, один по одному, один з одним, один з другим.

Вправа 16. Прочитати текст. Виписати із нього словами числівники разом з іменниками (де це можливо). Пояснити вимову та написання числівників, узгодження їх з іменниками.

Україна не моноетнічна, а багатонаціональна держава. У ній проживають представники близько 110 національностей. Основу населення становлять українці. За переписом 2001 року (див. Національний склад населення України.-К.: Міністерство статистики, 2001) у складі населення України – 47,7 млн. чол. – українці становлять 77,8%. Найбільшу діаспору мають росіяни – 17,3%. Склад інших національностей розподіляється так: білоруси – 400 тис.; молдаване – 300 тис.; болгары – 250 тис.; поляки – 250 тис.; татари – 88 тис.; вірмени – 54 тис.; цигани – 48 тис.; кримські татари – 47 тис.; німці – 43,8 тис.; азербайджанці – 37 тис.; гагаузи – 32 тис.; узбеки – 20,3 тис.; чуваші – 20 тис.

Вправа 17. Відредагувати речення. Пояснити характер помилок.

1. Двадцять двоє учнів отримали на випускному іспиті з математики четвірки. 2. Вітаємо Вас, шановний Андрію Миколайовичу, з

семидесятиріччям. 3. Двомстам студентів інституту виплачується підвищена стипендія. 4. Четверо таксі стояло на зупинці. 5. Двоє приятельок гаряче обговорювали останню серію телефільму. 6. Леонардо да Вінчі народився у тисячу чотириста п'ятдесят другому році. 7. На день народження братові подарували троє годинників. 8. Півтора відер я вилив під грушу, а обидва горіхи ще не встиг полити. 9. Криниця розташована в півтора метрів від хати.

Вправа 18.

1. Дібрати безприйменниково-відмінкові синоніми до поданих прийменниково-відмінкових форм:

пливти по Дніпру -
не спати по ночах -
ходити по стежці -
читати по складах -
їздити по місту -
бігати по коридору -

2. Перекласти конструкції з прийменником по українською мовою, визначити основні відношення, які виражає цей прийменник:

по вині подчиненого, по указанню декана, по спеціальности, по просьбе колеги, по пригласенню, по делам служби, по болезни, комитет по борьбе с коррупцией, отпуск по уходу за ребёнком, по отношению к делу, по окончании института, по истечении срока, поговорить по душам, по почте, по телефону, по вторникам, схема по обслуживанию, план по продаже, при этих условиях, при мне, при подписке газеты.

3. Відредагуйте подані словосполучення:

декларуючи про передачу землі -...; майте про це на увазі -...; вага досягає до 60 кг -...; немає сумнівів про те, що -...; повніться від щастя -...; скупий словами -...; хворий грипом -...; уболівання нашою долею -

Вправа 19.

а) Скласти речення із такими однорідними членами речення:

виготовлення і складання електропобутової техніки і товарів народного вжитку; виготовлення і переробка хімічної продукції; оптова і роздрібна торгівля; банківська і страхова діяльність; становлення та розвиток; продовольчі та непродовольчі товари; міжнародне розуміння та організоване співробітництво; як у сфері виробництва, так і в сфері споживання (можна використати слова а саме, наприклад, тобто, як-от);

б) побудуйте правильно словосполучення:

грошовий перевод
звернутись по адресу
міроприємства для поліпшення

в) перекласти російські прийменникові структури:

по всякому поводу -...; работать по совместительству -...; по натуре -...; по нашим подсчетам -...; по всем правилам -...; по заказу

телезрителів -...; рассуждение по теме -...; по направлению к городу -...;

осталось по наследству -...; списать по негодности -...; план по созданию -...; меры по усилению борьбы -...; по возвращении -...; план по продаже -...; в адрес -...; в защиту -...; в знак уважения -...; в следующих вопросах -...; в одни сутки (уложился) -...; в пример (поставить) -...; в конце недели -... .

Організована в такий спосіб робота сприяє поглибленню мовного чуття студентів, допомагає набути їм певного лінгвістичного досвіду, досягти позитивних результатів у навчальній діяльності, що дозволяє реалізувати основну мету – формування культури фахового мовлення майбутніх спеціалістів.

Використана література

1. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / за ред. Н.Д.Бабич. – Чернівці: Книги XXI, 2005. – 572 с.
2. Мацько Л.І. Кравець Л.В. Культура українського фахового мовлення: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
3. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. - К.: Вища шк., 2007. – 823 с.
4. Ющук І.П. Українська мова. - К.: Либідь, 2004. – 640 с.

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ С.Ф.РУСОВОЇ

*Світлана Дяченко,
Майстер спорту України,
інструктор вищої категорії з Айкидо,
чорний пояс 5 дан,
керівник гуртка Айкидо ЦТДЮ.*

Однією з головних проблем освіти в Україні є створення умов для своєчасного повноцінного психічного, фізичного та духовного розвитку дітей дошкільного та шкільного віку, покращення їх розумової і фізичної працездатності. Саме у перші шість років життя фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини. У цей період закладаються основи здоров'я, повноцінного фізичного розвитку та виховуються основні риси особистості людини.

Актуальними сьогодні є погляди С. Русової на проблеми фізичного виховання дітей. Серед наукових праць, у яких розкриваються окремі аспекти науково-педагогічної концепції С.Русової, заслуговують на увагу дослідження Н. Калініченко, Є. Коваленко, Г. Мазур, Н.Мельниченко, Д.Чередниченко, І.Зайченко, І. Пінчук та ін.

У педагогічній системі С. Русової можна знайти надзвичайно багато цінних для нашого сьогодення думок, положень і висновків з проблем морального, естетичного, фізичного, трудового виховання

тощо. Вона всю свою творчу діяльність присвятила проблемам української національної системи виховання і освіти, надавала важливого значення всебічному розвитку дітей, органічною частиною якого є питання фізичного виховання.

Під фізичним розвитком С. Русова розуміла ті якісні зміни, що відбуваються у становленні, зміцненні і удосконаленні фізичних задатків, сил і можливостей людини, а також її здоров'я під впливом спеціально організованого виховання [2]. Фізичне виховання, на думку вченої, покликане сприяти фізичному розвиткові дитини, збуджувати інтерес і потребу до занять фізичною культурою і спортом, сприяти глибокому осмисленню психофізіологічних основ фізичного розвитку і зміцнення здоров'я дитини.

У своїх працях С. Русова зазначала, що головними завданнями нової української школи у галузі фізичного виховання є: формування і вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок на основі розвитку природних видів руху і накопичення відповідних знань; розвиток основних фізичних якостей – сили, швидкості, витривалості, спритності на основі використання таких факторів, як фізична праця, гра, фізичні вправи; і формування звички та стійкого інтересу до систематичних занять фізичними вправами, сприяння розвитку задатків та нахилів до різних видів спорту; виховання гігієнічних навичок на основі засвоєння знань в галузі гігієни, фізичних вправ і загартування; зміцнення здоров'я і загартування школярів [2].

Головними засобами для розвитку в дитини духу і тіла народна просвітителька вважала природні умови: свіже повітря, воду і сонце; спеціально організовані заняття фізкультурою у навчально-виховних закладах; організацію правильного режиму харчування, праці, відпочинку; позакласну роботу з фізичного виховання; гімнастику [2].

С. Русова наголошувала на тому, що змалку дитину треба привчати по можливості більше бувати на свіжому повітрі за будь-якої погоди. Виходячи на прогулянку, не слід надто тепло закутуватися. Влітку варто займатися різноманітними іграми, зокрема з м'ячем, плаванням, ходити в походи; взимку – кататись на ковзанах, лижах, санчатах. Вона зазначала, що сон є надзвичайно важливим елементом режиму дня дитини. На думку дослідниці, дитина повинна завжди лягати спати у чітко визначений для неї час, мати зручне ліжко, спати на свіжому повітрі з відчиненими вікнами і ніколи не треба без необхідної потреби будити дитину.

Чистота є одним з важливих чинників збереження здоров'я дітей. С. Русова вважала за необхідне в кожній школі мати ванну і душ. Вона вказувала також і на те, що в кожній дитячій установі повинен бути лікар, який би систематично здійснював огляд дітей, профілактичні заходи з метою профілактики хвороб [4].

С. Русова надавала важливого значення використанню наявних природних умов для зміцнення здоров'я і фізичних сил дитини. «Усяка добре організована екскурсія – це спроба в справі здатності дітей до практичного життя. Вона не тільки дає нові знання й

закріплює придбані в класі, вона ще підіймає настрій учнів, відкриває їм широкі горизонти, збуджує в учнях громадянське почуття» [5].

Педагог підтримувала думку П. Лесгафта про доцільність поєднання фізичного розвитку дитини і праці. Добре продумана і організована праця, яка передбачає фізичне навантаження відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дитини, стимулює розвиток м'язів, підвищує рухливу активність, розвиває органи дихання, кровообігу, поліпшує обмін речовин в організмі. У великій мірі ці ж функції виконує й гімнастика, яку С. Русова радила проводити «на свіжому повітрі й влітку, й взимку – якнайбільше, виробляючи усякі посилені рухи [3]. Враховуючи всі ці факти, вона вимагала: «Руханки (гімнастичні вправи та ігри) повинні бути обов'язково заведені в школі, бо вони мають велике значення для виховання громадського почуття, для розвитку енергії, сміливості» [2].

Заслуговує на увагу положення С. Русової про те, що фізичний розвиток і здоров'я дитини великою мірою залежить від умов життя дитини в сім'ї. Вона вважала, що школа і сім'я у питаннях фізичного виховання дітей, як і в інших питаннях виховання, повинні мати тісний взаємозв'язок, взаєморозуміння і взаємодопомогу.

Необхідною умовою для нормального розвитку та зміцнення здоров'я дитини, на думку С. Русової, є раціональне харчування. Саме тому вона надавала великого значення їжі, її впливу на фізичний і розумовий розвиток дітей. «Треба дуже уважно ставитися до правильного обміну речовин в організмі, особливо тих, що мають значення для нервової системи» [2].

У своїх працях дослідниця закликала школу, учительство, усі дитячі організації йти назустріч рухові і реформам, які спрямовані на збереження здоров'я і духовних сил дітей. У цьому зв'язку вона вказувала на необхідність серйозного вивчення і врахування в процесі навчально-виховної діяльності природних впливів на дитину. «Наукою доведено, – писала вчена-педагог, – що у різні місяці року діти ростуть неоднаково, виявляючи різний приріст у вазі, зрості. Значний розвиток м'язів спостерігається з жовтня по січень, зменшення розвитку – з січня по березень, нове збільшення – з квітня по червень і послаблення – з липня по вересень. Розумова діяльність буває більш інтенсивна і продуктивна з жовтня по січень і спадає в січні-березні. Пам'ять і увага більш концентровані в осінні місяці [4].

С. Русова, за результатами своїх спостережень виявила, що кожен учень не в змозі високопродуктивно працювати протягом усіх п'яти годин шкільного навчання, а лише не більше трьох. Тому кожен учитель, на її думку, повинен враховувати всі ці особливості у освітньому процесі. З цією метою вихователю, за її твердженням, належить добре знати особливості фізичного розвитку дітей, знати і розуміти фізичну і духовну організацію дитини, адже кожна дитина – це індивідуальність, яка «уся виткана з особистих і фізичних, і духовних рис...» [4].

Погляди С. Русової на фізичне виховання і зміцнення здоров'я підростаючих поколінь є актуальними і у наш час. Враховуючи поради педагога, маємо робити все для того, аби діти росли сильними, фізично загартованими, здоровими, а це – умова їх успішного навчання і розвитку.

Використана література

1. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Ф. Русової: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів / І.В. Зайченко / Передмова М.Д. Ярмаченка. 3-е вид. доп. і переробл. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2006. – 232 с.
2. Русова С. Нова школа / С. Русова // Світло. – 1914. – Кн.7-8. – С. 3-16.
3. Русова С. П. Лесгафт і його педагогічні ідеї / С. Русова // Світло. – 1912. – Кн.9. – С.16-25.
4. Русова С.Ф. Націоналізація школи / С.Ф. Русова // Русова С. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
5. Русова С. Шкільні екскурсії та їх значення / С. Русова // Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / за ред. Є.І. Коваленко; упоряд., перед., прим. Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. – К. : Либідь, 1997. – Кн.1 – С.117-125.

СУЧАСНЕ ЗАНЯТТЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Світлана Іваненко,
*викладач вищої категорії,
викладач-методист
КЗ КОР "Ржищівський гуманітарний
фаховий коледж"
«Однією з найсерйозніших хиб
нашої шкільної практики є те,
що, навчаючи дітей,
працює переважно вчитель»
В. Сухомлинський.*

У сучасному світі зі стрімким розвитком інформаційних технологій особливо актуально постає проблема створення умов для формування активної, життєтворчої, мобільної та самостійної особистості. Сьогодні суспільству необхідно мати людину компетентну, ініціативну, креативну, здатну працювати в команді, прогнозувати й досягати своєї мети. Оновленому суспільству потрібні фахівці, які можуть самостійно мислити, самореалізовуватись на основі об'єктивної самооцінки. Тож сучасний викладач повинен іти в ногу з часом, застосовуючи найефективніші технології навчання.

Сучасне заняття літератури дає всі можливості для формування такої особистості. Метою сучасного заняття стає вже не нагромадження знань, а пошукова діяльність, спрямована на формування умінь та навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі. Надзвичайно важливо вчити студентів думати самостійно та критично

мислити. Студенти повинні не тільки засвоювати конкретні знання і навички, а й оволодівати способами дій, навчатися конструювати і керувати своєю діяльністю. Засвоєння нових знань відбувається як самостійне відкриття їх студентами за допомогою викладача. Викладач актуалізує, стимулює глибоко заховану тенденцію до особистісного зростання, створює умови для вдосконалення студентів, для самостійного виявлення, постановки пізнавальних проблем і завдань. Критичне мислення дозволяє обмірковувати власні думки та причини виникнення тієї чи іншої точки зору. Це означає, що ми обдумуємо те, яким чином приходимо до наших власних рішень або розв'язуємо завдання, проблеми. Це означає також, що наші думки свідомо спрямовані на певну мету. Такі міркування та ідеї ґрунтуються не на наших упередженнях чи забобонах, а на логіці, надійній і достовірній інформації, яка збирається з багатьох джерел. На викладача покладаються організаторські функції: скерувати роботу у потрібне русло, спрямувати думки, необхідні для розуміння твору. У зв'язку з цим частина програмового матеріалу опрацьовується студентами самостійно. Викладач додає низку запитань відтворювального і творчого характеру. Час від часу студент може звертатися до викладача за консультаціями і порадами, виробляючи власну позицію щодо запропонованого йому матеріалу. Викладач не займатиме домінуюче становище, його голос є рівноправним. Він не є тією людиною, що дає готові формули і розв'язки, а лише тим, хто може допомогти знайти власну правду. Тож якщо викладач прагне, щоб його студенти думали і висловлювали власні позиції на занятті літератури, а не лише запам'ятовували усталені істини, він має досконало володіти технологіями розвитку критичного мислення здобувачів освіти. Це є важливою ознакою сучасного заняття.

Спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету - створити комфортні умови для навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, є інтерактивна модель навчання. Термін «інтерактивний» ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Елементи такого навчання можемо знайти в працях В.Сухомлинського, в творчості вчителів-новаторів (Ш.Амонашвілі, С.Ільїна, С.Лисенкової, В.Шаталова). Теоретичні та практичні аспекти в Україні розроблені д.пед.н., проф. Оленою Пометун.

Отже, інтерактивне навчання – це співнавчання, взаємонавчання (парне, групове, колективне, навчання у співпраці), де викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Під час інтерактивного навчання студент відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку (це особливо важливо). Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності, зростає цікавість до процесу навчання. Інтерактивні методи є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу. Студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з товаришами, критично мислити, поважати

думку інших, приймати рішення. Звідси, можна визначити принципи такого навчання:

- навчаючи інших, навчаюся сам;
- тісна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу;
- однакова участь всіх учасників;
- позитивна взаємодія;
- індивідуальна відповідальність.

Звичайно, в результаті розширюються пізнавальні можливості студентів, вони мають високий рівень засвоєння знань, який викладач без зусиль може проконтролювати, викладач сам має змогу розкритися як організатор, також формується партнерство між викладачем і студентами.

Отже, цей тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність тих, хто навчається. Тут уже студент вступає в діалог з викладачем, виконує певні творчі завдання і виступає "суб'єктом" навчання. Основні методи навчання - це різноманітні творчі та проблемні завдання, проблемні ситуації, самостійна робота, запитання від викладача до студента і навпаки. Тож, якщо йдеться про інноваційні інтерактивні технології навчання та методика їх використання, необхідно пам'ятати, що студенти вчаться ефективно, якщо є мотивація до навчання, якщо використовуються методи, які відповідають різним стилям і способам навчання, якщо створено приязне комфортне середовище, якщо є можливість застосувати їхні знання і вміння, якщо володіють відчуттям контролю над процесом навчання, якщо досягають успіхів, якщо є можливість випробовувати нові знання на практиці і використати набуті знання, якщо повністю залучаються у процес навчання, якщо мають достатньо часу на засвоєння нових знань і вмінь, якщо можуть побачити використання набутих знань та вмінь на практиці.

Ще однією ознакою сучасного заняття літератури є особистісно-зорієнтоване навчання. У концепції формування світогляду громадянина України говориться, що «розбудова сучасної національної системи виховання вимагає оновлення педагогічного мислення, творчого розв'язання проблем формування особистості». В Україні триває педагогічний пошук, спрямований на подолання традиційної авторитарної методика і утворення особистісно зорієнтованого спілкування.

Що таке особистісно зорієнтована методика стосовно викладання зарубіжної літератури? Ще декілька років тому це була швидше перспектива, а сьогодні можна з певністю сказати, що особистісно зорієнтована методика стала реальністю в практиці багатьох викладачів, на чийх заняттях студенти відчувають себе співтворцями, коли з допомогою викладача шукають істину.

В теперішніх умовах гуманізації навчання особистісно-зорієнтований підхід до навчання та виховання трансформується у компетентнісний. Компетентність – специфічна здатність, яка дає змогу активно розв'язувати проблеми, що виникають в реальних ситуаціях

життя. Компетентнісний підхід у навчанні – це формування здатності діяти в ситуації невизначеності при рішенні актуальних для студентів проблем. Він передбачає не засвоєння студентом окремих один від одного знань і вмінь, а оволодіння ними в комплексі, адже мета розвитку компетенцій – допомогти дитині адаптуватися в соціальному світі. Навчальна програма із зарубіжної літератури спрямовує роботу викладача на розвиток ключових компетентностей (уміння вчитися, спілкуватися рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, загальнокультурної), а також на формування предметної літературної компетентності, складниками якої є комунікативна, емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна, компаративна та інші компетенції особистості.

Хочеться окремо звернути увагу на формування життєвої компетентності, яка дозволяє визначити готовність особистості до життя, його подальший особистісний розвиток і здатність до активної участі в житті суспільства. Життєва компетентність – це складна здатність особистості, яка через ефективне розв'язання життєвих проблем забезпечує її продуктивне життєве самовизначення, оптимальну організацію життєвого шляху.

Основними видами компетентностей, яких потребує життя, є:

- полікультурна (сприяє виробленню практичних навичок міжкультурної комунікації з представниками інших культур, дозволяє вивчити традиції представників інших культур та максимізувати співробітництво і взаєморозуміння);

- соціальна (здатність установлювати соціальні контакти та здійснювати взаємодію у великих і малих соціальних групах, брати на себе відповідальність, брати участь у вирішенні проблем, проявляти етичне ставлення до інших людей, вміння робити вибір і уміння приймати рішення, безконфліктно співіснувати; вміння оцінювати себе і оточуючих);

- комунікативна (одне з головних завдань формування адаптованої до сучасних умов людини - це здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Ця компетенція формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування);

- інформаційна (пов'язана з роботою з інформацією у всіх її формах і представленнях, уміння ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності);

- творчої діяльності (це знання, уміння, навички, ставлення, необхідні для успішної творчої діяльності та можливість використати їх у житті та на практиці. Це здатність людини генерувати ідеї, висувати гіпотези; фантазувати; це асоціативність мислення; здібність

бачити протиріччя; здібність переносити знання та вміння у нові ситуації);

- саморозвитку та самоосвіти.

Структура життєвої компетентності пов'язана з її функціями, а саме:

- захисна – розвинена життєва компетентність захищає від життєвих ризиків і невдач, дає змогу адаптуватися до соціального середовища, складної ситуації життя;

- життєпізнання і самопізнання – життєва компетентність дає особистості змогу активно формувати уявлення про своє життя, адекватно сприймати життєві події, застосовувати пізнане;

- життєвого самовизначення – розвинена життєва компетентність забезпечує оптимальні умови самовизначення, визначення особистістю власного життєвого шляху, життєвих цілей, завдань, конкретних шляхів і засобів їх досягнення;

- самореалізації – життєва компетентність створює необхідну психологічну умову повноти самореалізації особистості;

- організації і вдосконалення життєдіяльності – життєва компетентність сприяє організації особистістю власного життя та його ресурсів відповідно до вимог життєвого проекту, об'єктивних вимог середовища до людини.

Забезпечення формування життєвих компетенцій реалізують заняття літератури, зокрема зарубіжної. Беззаперечно, література виконує головну роль у формуванні світогляду, характеру, особистісних якостей, естетичних смаків. Високе мистецтво слова допомагає пізнати великий і складний світ, себе в ньому, знаходити шлях до істини.

Також важливою ознакою сучасного заняття літератури є проблемність. Технологія проблемного навчання має обов'язково знаходитися в педагогічній скарбничці викладача-словесника. Головна особливість даної технології – пошукова, дослідна діяльність учнів. При цьому знання не даються в готовому вигляді, а ставиться проблема для самостійного вирішення. В проблемному навчанні виділяють навчальну проблему, проблемні ситуації, задачу і запитання. Така методика заснована на творчому співробітництві студента та викладача, на розвитку в студентів аналітичного й творчого підходів до будь-якого матеріалу. Вона орієнтується не на запам'ятовування матеріалу, а на постановку проблеми і пошук її розв'язку. Створення проблемних ситуацій спонукає студентів до міркувань,

Застосування технології проблемного навчання дозволяє навчити студентів мислити логічно, науково, діалектично, творчо; сприяє переходу знань у переконання; викликає у них глибокі інтелектуальні почуття, в тому числі почуття впевненості в своїх можливостях і силах; формує інтерес до наукового знання. Встановлено, що самостійно "відкриті" істини, закономірності не так легко забуваються, а в разі забування, їх швидше можна відновити.

І, звичайно, одним із важливих шляхів вивчення зарубіжної літератури та урізноманітнення форм навчання є використання сучасних інформаційних технологій, які дають змогу інтенсифікувати процес навчання, надати йому динамізму, гнучкості, посилити його прикладну спрямованість. Завдяки застосуванню мультимедійних технологій викладач активізує пізнавальну діяльність студентів, розвиває творче мислення, формує вміння працювати з різними джерелами інформації. Надвичайно ефективними та цікавими є такі форми роботи як проектування, тестування, створення презентацій, проведення віртуальних екскурсій, використання на заняттях електронних посібників, навчальних фільмів. Нині вже важко уявити сучасне заняття без залучення потужних можливостей Інтернет-ресурсів, використання яких сприяє формуванню сучасного читача та стимулює мотивацію до вивчення літератури.

Тож основою сучасного заняття зарубіжної літератури є не нагромадження знань, а пошукова діяльність, спрямована на формування умінь і навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі.

Використана література

1. Богосвятська А. І. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури. Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 7-8.
2. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, Г.М.Несен – К.: Богдана, 2003. – 520 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАДАЧ ПРИКЛАДНОГО ЗМІСТУ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ

*Галина Кумейко,
викладач вищої категорії,
викладач-методист,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Однією з основних особливостей розвитку суспільства є змінність процесів, що в ньому відбуваються, незмінною ж залишається потреба у висококваліфікованих фахівцях, здібності яких відповідатимуть запитам цього суспільства. Сучасній людині для успішної професійної діяльності необхідна серйозна підготовка, яка обов'язково включає в себе знання з математики. Такий рівень математичної підготовки досягається в процесі навчання, що орієнтоване на широке застосування математики в оточуючому світі і сучасному виробництві. При цьому важливу роль відіграє прикладна спрямованість навчання математики, орієнтація змісту і методів навчання на застосування математики в інших науках.

Сучасні потреби розвитку України вимагають переходу на нову, більш гнучку, ніж існуюча, стратегію математичної освіти. Проблеми сучасної освіти в Україні полягають у тому, що знання, вміння й навички, які формуються у школярів, не передбачають подальше їх застосування в різних сферах суспільного життя. У зв'язку з цим, пріоритетне значення надається сьогодні освіті, яка забезпечує відповідність особистості випускника сучасним вимогам суспільства.

Для успішної участі у сучасному суспільному житті особистість повинна володіти певними прийомами природничо-математичної діяльності та навичками їх застосувань до розв'язання практичних задач. Одним з головних завдань є забезпечення умов для досягнення кожним учнем практичної компетентності, яка є важливим показником природничої підготовки молоді. Вона певною мірою свідчить про готовність молодої людини до повсякденного життя, до найважливіших видів суспільної діяльності, до оволодіння професійною освітою. Зокрема, акцентується увага на новому змісті освіти, у якому максимально має бути врахована прикладна спрямованість освітнього процесу.

Психологи та методисти одностайно вважають, що учнів необхідно спеціально навчати вмінню поєднувати теоретичні знання з практичними діями. При цьому включення у процес навчання питань і задач прикладного та практичного змісту є необхідною умовою навчання. Упродовж вивчення курсу математики неможливо обійтись без задач прикладного змісту.

У методичній літературі подано різні означення прикладної задачі: деякі вчені прикладною називають задачу, яка потребує перекладу на математичну мову; інші вважають, що прикладна задача за формулюванням і методом розв'язування повинна бути близькою до задач, що виникають на практиці. Прикладні задачі – це задачі, зміст яких розкриває застосування математики у суміжних дисциплінах, знайомить з її використанням в організації, технології та економіці сучасного виробництва, у побуті та сфері обслуговування, при виконанні трудових операцій. У цих задачах задаються реальні умови та розглядаються реальні ситуації, що відбуваються на практиці. Прикладними задачами в математиці називають ті, умови яких містять нематематичні поняття.

Задачі, які виникли поза математикою, але розв'язуються математичними методами, називаються прикладними. Як розв'язувати прикладну задачу?

- ознайомитися з повною умовою задачі;
- створити математичну модель до неї, тобто здійснити переклад з природної мови на математичну;
- провести розрахунки;
- сформулювати відповідь;
- порівняти отримані результати з нормою.

В.Г. Болтянський писав, що «задачі прикладного характеру мають у загальноосвітній школі важливе значення перш за все для виховання в учнів інтересу до математики. На прикладі добре складених задач прикладного змісту учні будуть переконуватись у значенні математики для різноманітних сфер людської діяльності, в її користі і необхідності для практичної роботи, побачать широту можливих застосувань математики, зрозуміють її роль в сучасній культурі» [1, 27].

Розв'язування задач практичного змісту сприяє підвищенню ефективності навчання математики. Звернення до прикладів із життя і навколишньої дійсності полегшує педагогу організацію цілеспрямованої навчальної діяльності учнів. Основним завданням прикладних задач є завдання пов'язати реальне життя з математикою.

Прикладна спрямованість навчання математики формує в учнів розуміння математики, як методу пізнання та перетворення оточуючого світу, який має розглядатися не тільки областю застосувань математики, а й невичерпним джерелом нових математичних ідей. Навчання математичного моделювання, застосування математичних знань до розв'язування задач прикладного змісту, що виникають поза межами математики і розв'язуються математичними методами, сприяє зміцненню мотивації навчання, системності, дієвості, гнучкості знань, стимулює пізнавальні інтереси студентів.

Практична спрямованість навчання математики передбачає орієнтацію його змісту і методів на вивчення математичної теорії в процесі вирішення завдань, на формування міцних навичок самостійної діяльності, пов'язаних, зокрема, з виконанням тотожних перетворень, обчислень, вимірювань, графічних робіт, використанням довідникової літератури, на виховання стійкого інтересу до предмета, прищеплення універсально трудових навичок планування та раціоналізації своєї діяльності. Прикладна та практична спрямованість нерозривні, переплітаються в реальному навчально-виховному процесі.

Кожна прикладна задача виконує різні функції, що за певних умов виступають явно або приховано. Деякі задачі ілюструють зазначений у природі принцип оптимізації трудової діяльності (дістати найбільший ефект з найменшими затратами), інші – розвивають здібності до технічної творчості (геометричні задачі на побудову тощо). Розв'язування прикладних задач сприяє ознайомленню з роботою підприємств і галузей народного господарства, що є умовою орієнтації інтересу учнів до певних професій. Використання прикладних задач дозволяє вдало створювати проблемну ситуацію на занятті. Такі задачі стимулюють до здобуття нових знань, збагачення теоретичними знаннями з інших дисциплін.

Серед завдань зовнішнього незалежного оцінювання з математики, яке складають учні 11 класів та студенти коледжів, містяться задачі практичного змісту та прикладні завдання, які потребують системної практичної підготовки до них на заняттях з більшості навчальних тем.

У щорічних офіційних звітах про проведення ЗНО зазначається наступне: «подальше вдосконалення сертифікаційної роботи вбачаємо в збільшенні частки завдань, зміст яких пов'язаний з життєвими ситуаціями, уключенні стереометричних і планіметричних задач з практичним змістом» [2].

Аналітичні наукові статті щодо змісту завдань ЗНО свідчать, що в сертифікаційних роботах частка завдань практичного змісту становить 15–18 % від загальної кількості завдань ЗНО з математики. Близько 65% таких завдань виявилися складними і не були розв'язані. Відсоток прикладних завдань в ЗНО має тенденцію до зростання. Але в наших підручниках та дидактичних посібниках майже відсутні задачі практичного змісту. Допомога майбутнім абітурієнтам в сенсі практичного спрямування математики лягає на плечі кожного вчителя.

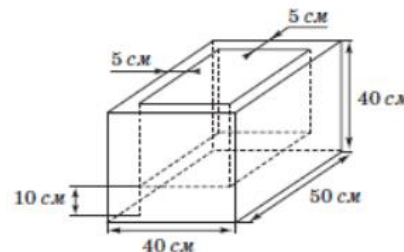
Задля покращення ситуації з рівнем математичної компетентності наших вихованців потрібно планувати заняття таким чином, щоб завдання практичного змісту розглядались і залучались до освітнього процесу. Щоб навчити учнів і студентів будувати математичні моделі якоїсь життєвої, виробничої або бізнесової ситуації, потрібно при вивченні нових тем практикувати проблемний, евристичний підхід, розвивати, перш за все, продуктивне, або креативне мислення. Як результат оволодіння темою, пропонувати учням грати в ділові ігри, готувати для обговорення однокласниками або шкільним загалом власні проекти, у тому числі з використанням комп'ютерних технологій.

За роки проведення зовнішнього незалежного оцінювання пропонувалось чимало задач виробничого, будівельного характеру.

Розглянемо деякі з геометричних задач, які пропонувались на ЗНО.

ЗНО. 2014 рік № 19.

На площі міста встановили однакові бетонні ємності для квітів, виготовлені у формі прямокутних паралелепіпедів, виміри яких дорівнюють 40 см, 40 см і 50 см (див рисунок). Товщина кожної з чотирьох бічних стінок становить 5 см, а товщина днища – 10 см. Який об'єм бетону (у м^3) було використано для виготовлення 10 таких ємностей? Утратою бетону під час виготовлення знехтуйте.

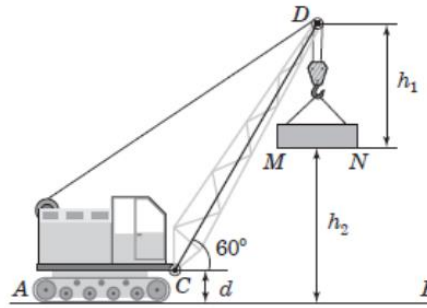

А	Б	В	Г	Д
0,32 м^3	0,33 м^3	0,36 м^3	0,44 м^3	0,8 м^3

Відповідь: Г. 0,44 м^3

ЗНО. 2020 рік. № 20.

Стріла CD автокрана нахилена до горизонтальної поверхні АВ під кутом 60° , $CD = 20$ м (див. рисунок). Основа С стріли розташована на відстані $d = 2$ м від АВ. Відстань h_1 від кінця D стріли до нижньої основи MN вантажу становить 6 м. Укажіть проміжок, якому належить відстань h_2 (у м) від MN до АВ. Уважайте, що $MN \parallel AB$.

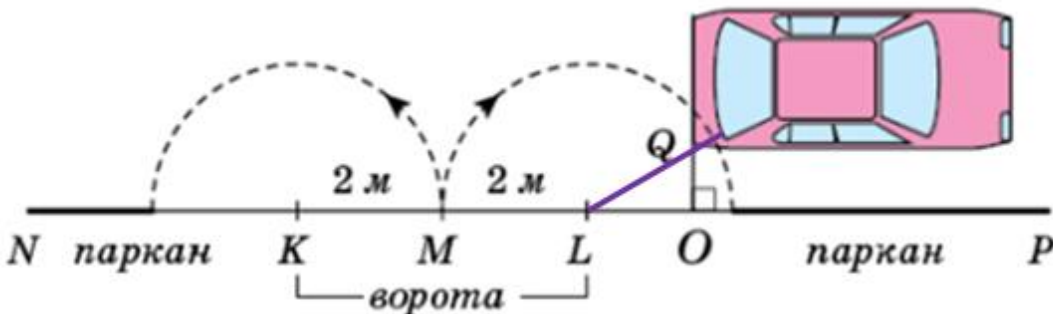

А	Б	В	Г	Д
(4; 8]	(8; 10,5]	(10,5; 12,5]	(12,5; 14,5]	(14,5; 20)

Відповідь: Г. (12,5; 14,5].

Укладачі текстів ЗНО останнім часом звертають увагу на автомобільну тему. Наступні задачі відіграють також і виховну функцію.

Автомобіль рухався дорогою паралельно паркану NP і зупинився біля закритих воріт KL так, як зображено на рисунку. Відомо, що розмах стулки воріт LM становить 2 м, $OQ = 1$ м. Укажіть найменшу з наведених довжину відрізка LO, при якій стулка LM не зачепить автомобіль за умови повного відкривання воріт. Уважайте, що ворота перпендикулярні до площини дороги і мають прямокутну форму. Товщиною стулок знехтуйте.

Для того, щоб стулка воріт не чіпляла автомобіль, відстань LQ має бути більшою за розмах стулки. З прямокутного трикутника LOQ: $LO^2 + OQ^2 = LQ^2 > LM^2 = 4$, звідки $LO^2 + 1 > 4, LO > \sqrt{3} \approx 1,73$ см. Найменше з наведених значення, більше за $\sqrt{3}$ см, - це 1,8 см.

А	Б	В	Г	Д
1,6 м	1,7 м	1,8 м	1,9 м	2 м

Відповідь: В. 1,8 м.

ЗНО. 2017 рік. № 17.

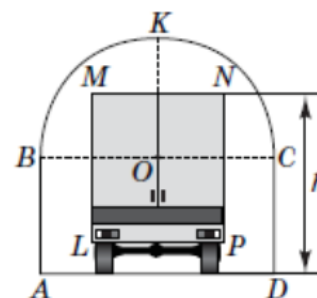
Для запобігання паркуванню транспорту на площі міста встановлено 50 суцільних бетонних півкуль, радіус кожної з яких дорівнює 30 см. Який об'єм (у м^3) бетону використано на виготовлення цих півкуль? Укажіть відповідь, найближчу до точної.

А	Б	В	Г	Д
$2,9 \text{ м}^3$	$5,7 \text{ м}^3$	$8,6 \text{ м}^3$	$2,1 \text{ м}^3$	$17,1 \text{ м}^3$

Відповідь: В. $8,6 \text{ м}^3$

ЗНО. 2017. № 19.

На рисунку зображено поперечний переріз аркового проїзду, верхня частина якого (дуга BKC) має форму півкола радіуса $OC = 2 \text{ м}$. Відрізки AB і DC перпендикулярні до AD , $AB = DC = 2 \text{ м}$. Яке з наведених значень є **найбільшим можливим** значенням висоти h вантажівки, за якого вона зможе проїхати через цей арковий проїзд, не торкаючись верхньої частини арки (дуги BKC)? Уважайте, що $LMNP$ – прямокутник, у якому $MN = 2,4 \text{ м}$ і $MN \parallel AD$.

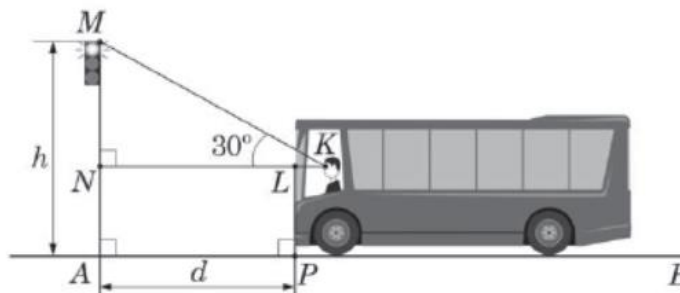
А	Б	В	Г	Д
$4,4 \text{ м}$	4 м	$3,7 \text{ м}$	$3,5 \text{ м}$	$3,2 \text{ м}$

Відповідь: Г. $3,5 \text{ м}$.

ЗНО. 2019. (додаткова сесія) № 19.

Перед світлофором на горизонтальній дорозі AB зупиняється автобус. Найбільший кут MKN , під яким водієві автобуса видно світлофор повністю, дорівнює 30° (див. рисунок). Проекція відрізка KM на пряму AB паралельна напрямку KN руху автобуса, $LP \perp AB$. $KL = 0,6 \text{ м}$, $LP = 1,6 \text{ м}$. Світлофор встановлено на висоті $h = 4,6 \text{ м}$ над дорогою. Укажіть з-поміж наведених найменшу відстань d від точки A до точки P місця зупинки автобуса, за якої світлофор повністю потраплятиме в поле зору водія.

А	Б	В	Г	Д
$3,6 \text{ м}$	4 м	$4,4 \text{ м}$	$4,7 \text{ м}$	$5,2 \text{ м}$

Відповідь: Г. $4,7 \text{ м}$.

Прикладна спрямованість навчання математики формує у студентів розуміння математики, як методу пізнання та перетворення оточуючого світу, який має розглядатися не тільки областю застосування математики, а й невичерпним джерелом нових математичних ідей. Навчання математичного моделювання, застосування математичних знань до розв'язування задач прикладного змісту, що виникають поза межами математики і розв'язуються математичними методами, сприяє зміцненню мотивації навчання, системності, дієвості, гнучкості знань, стимулює пізнавальні інтереси учнів і студентів.

Задачі практичного змісту (задачі прикладного характеру) сприяють виконанню багатьох завдань навчального процесу. Крім безпосередньої підготовки студентів до свідомого дослідження реальних явищ природи, ці задачі дають можливість розкривати методологічні питання взаємозв'язку теорії і практики під час вивчення математики, формувати у студентів наукове світоглядне зуміння. За їх допомогою викладачі можуть активізувати пізнавальну діяльність студентів, досягти позитивної мотивації, підвищувати якість знань та інтерес студентів до вивчення математики.

Використана література

1. Бевз Г.П. Методика викладання математики. – К.: «Вища школа», 1989. – 367 с.
2. Офіційні звіти про проведення ЗНО в 2010, 2013, 2014, 2017- 2020 рр. [Електронний ресурс]: <https://testportal.gov.ua/ofzvit/>
3. Завдання ЗНО з математики. [Електронний ресурс]: <https://vseosvita.ua/library/vsi-zno-z-matematiki-u-2017-2019-rokah-umovi-ta-rozvazki-199372.html>

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНО-ЕВРИСТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*Тамара Лопатнікова,
викладач вищої категорії,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Оволодіння основами культурології є одним із важливих компонентів професійної освіти в нашому навчальному закладі. Зокрема ґрунтовне знання такої дисципліни як культурологія, допомагає формуванню професійних компетентностей майбутнього вчителя початкової ланки освіти. В процесі професійної підготовки особистість вчителя має увібрати універсальні знання гуманітарних та художньо-естетичних галузей, сформувати необхідні компетентнісні сегменти з метою мотивації подальшої педагогічної діяльності.

Згідно концепції дисципліни «Мистецтво», яка увійшла до обов'язкової складової навчальних планів загальноосвітніх шкіл України у зв'язку з затвердженням нового Державного освітнього стандарту, декілька навчальних дисциплін в початковій школі можуть досить органічно об'єднуватися у блок-модуль (як це здійснюється у програмі Л.М.Масол «Мистецтво»). При цьому тематично поєднуються різні дисципліни та проводяться інтегровані заняття, присвячені культурним добуткам народів світу, історичним епохам, культурі рідного краю. Вони мають інтегрувати не тільки дисципліни естетичного циклу, а й знання з інших галузей: історії, філософії, географії, релігієзнавства, етнографії, тощо. Інтеграція мистецтв допомагає школяреві створити цілісну художню модель явища, події, часу, простору, світу тощо.

Зазначимо, що впровадження інтеграції мистецтв в сучасній початковій та середній освіті, як структурної та смислоутворюючої технології, потребує особливих умов: - спроможності педагога досягнути та розкрити художньо-педагогічний матеріал, організувати інформаційний потік згідно з законами художньої драматургії, володіти практичними навичками презентації мистецьких творів різних видів та жанрів. Саме тому таким важливим є залучення студентів-майбутніх педагогів до активного та вмотивованого вивчення дисципліни «Культурологія».

На заняттях з культурології авторка даної статті намагалася реалізовувати сучасні педагогічні технології.

Серед великої кількості видів педагогічних технологій найбільш прийнятними для *художньо-естетичної освіти* виступають наступні:

- *інтерактивні*
- *ситуативно-ігрові*
- *проблемно-евристичні.*

Інтерактивні технології спираються на безпосереднє спілкування під час освітнього процесу, при чому спілкування здійснюється як між вчителем та студентами, так і між самими студентами. Даний вид технології передбачає більшу активність вихованців, їх творчу свободу, можливість неформальної дискусії, вільне викладання матеріалу. Педагог та його вихованці об'єднуються у групи, які самостійно обмінюються думками, обговорюють, аналізують інформацією, при тактовному керуванні вчителем комунікативного поля.

Види інтерактивних технологій: - Робота в групах; - «Case – study» (НКС – навчальні конкретні ситуації); - Мозковий штурм; - Змагання; - «Insert» (індивідуальні експрес роздуми, асоціативні есеб - Бліц - опитування; - Анкетування; Найбільш популярною інтерактивною технологією є « робота в групах Педагог дає завдання кожній з груп, час на обговорення,аналіз, та фіксацію результатів, і потім кожна з груп проводить презентацію свого питання .

Ситуативно-ігрові технології базуються на явищі гри, тобто на інтеграції двох видів діяльності – освітньої та ігрової. У процесі ігрової ситуації без зайвої напруги та дидактичності формуються необхідні

навчальні установки, отримується необхідна інформація, засвоюються практичні дії, формується відчуття колективу, комунікативні компетенції, мовленева культура, розвивається творчість. Після проведення подібних заходів полегшується контакт із студентами, які здебільшого відчують цікавість, задоволення, тобто є висока мотивація, емоційна насиченість навчанням.

Ігрові технології дуже популярні на заняттях естетичного циклу, бо вони відповідають змісту галузі. Форми їх різноманітні та залежать від мети та вміння педагога. Цікавою ігровою технологією є «Квест» - ланцюжок питань, сформульованих у вигляді загадок, чи питань, при цьому відповідь на попереднє питання має відношення до наступного.

Проблемно-евристичні технології спрямовані на вирішення проблемних ситуацій на уроці. Тобто стикаючись із ускладненням в ході навчального процесу студент повинен самостійно знайти вихід із ситуації за допомогою опорних знань, таким чином активізується інтелектуальна, творча, емоційна діяльність на занятті. Змістом даної технології стає власне отримання знання, відповіді на поставлене проблемне питання. Використання даної технології на заняттях з культурології має великий потенціал: аналіз засобів художньої виразності нових невідомих творів, виведення закономірностей, які притаманні для певного художнього стилю, визначення характерних рис творчості автора – все це може стати проблемним завданням.

Тому ставимо за мету поділитися власним досвідом активізації розумових та творчих здібностей студентів коледжу шляхом використання проблемно – евристичних технологій в процесі вивчення культурології.

Відомо, що культурологія – це наука, яка вивчає специфіку розвитку матеріальної та духовної культури людських спільнот у певному конкретно- історичному періоді, їхні взаємозв'язки та взаємовпливи.

Приклад 1. Технологія «АСОЦІАЦІЇ»

Я пропоную студентам самостійно встановити зв'язок між певним історично-культурним явищем та різноманітними культуро-формуєчими чинниками, опираючись при цьому як на знання історії, так і на власну логіку та інтуїцію. За приклад обираю таке культурне явище як формування певного *художнього стилю* в мистецтві та архітектурі. Наприклад, розглянемо формування художньо-стилістичних рис такого неповторного та цікавого мистецького стилю як *готика* в контексті історичних подій та релігійно-світоглядних уявлень людини часів середньовіччя.

У процесі роботи я активізую знання студентів з історії, адже будь-яке культурне явище виникає не само по собі, а формується на певному історичному ґрунті.

У ході попередньої лекції я, зазвичай, надаю коротку характеристику готичного стилю як сукупності оригінальних художньо-стилістичних рис. Потім студенти отримують творче завдання: шляхом аналізу різноманітних культурнообразуючих факторів їм потрібно встановити причинно-наслідкові зв'язки між розвитком стилістичних особливостей готичного стилю та різними сферами тогочасного людського буття. А це, зазначимо, - і релігійний світогляд людини середньовіччя, і історичні події які служили підґрунтям формування готичного стилю в мистецтві, і рівень розвитку тогочасної науки і освіти, і поява революційно нових на той час будівельних технологій тощо.

Задля активізації аналітичного мислення та усвідомлення вищезгаданих взаємозв'язків пропоную студентам подумати та дати відповідь на таке проблемне запитання: Подумайте, які сфери тогочасного суспільного життя мали вплив на формування готичних рис в мистецтві. Яким був цей вплив?

З цією метою демонструю студентам таблицю, яка має активізувати в них асоціативне мислення :

<p>ІСТОРІЯ воєнно-колонізаторські ХРЕСТОВІ походи (1096- 1270) до країн Близького Сходу (Сирії, Палестини, Єгипту), що здійснювалися під релігійними ГАСЛАМИ)</p>	<p>ПОЯВА СТРІЛЬЧАСТОЇ АРКИ</p>
<p>РЕЛІГІЯ вирішальний вплив християнської релігії на світогляд середньовічної людини</p>	<p>НАДЗВИЧАЙНА ВИСОТА СОБОРІВ</p>
<p>НАУКА ТА БУДІВНИЦТВО розвиток науки та будівельних технологій поява нових прогресивних конструкцій</p>	<p>РЯСНИЙ РІЗБЛЕНИЙ ДЕКОР ТА КАМ'ЯНА СКУЛЬПТУРА ФАСАДІВ</p>
<p>ВІДСУТНІСТЬ КНИГОДРУКАРСТВА</p>	<p>КАМ'ЯНЕ СКЛЕПІННЯ ЗАМІСТЬ КУПОЛІВ</p>
<p>стиль готика</p> 	
<p>ЗНАЙДІТЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ?</p>	

За допомогою навідних запитань студенти пригадують матеріал та самостійно встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між вищеназваними сферами людського буття та яскравими стилістичними рисами готичного стилю.

Логічний аналіз студентами вищезгаданих зв'язків відбувається в такій послідовності:

1. Найхарактернішою рисою в готичній архітектурі є **стрільчаста арка**, яка на відміну від напівкруглої, характерної для романського стилю, як би «витягує» будівлю до небес. А це виявилось особливо близько настроям сучасників Бернара Клервоського і св. Франциска. Завдяки новим пропорціям та небаченій висоті готичний собор здавався «спрямованим до неба», тобто – до Бога.

Севільський палац Алькасар

та Кельнського собору-157,4 м., що майже дорівнює висоті 60-поверхового будинку.

Отже, важливим фактором подібного «зростання» культової споруди було символічне «наближення людини до небес»

Студенти згадують (або здогадуються), що такий архітектурний елемент, як стрільчаста арка, був занесений в 12 ст. з країн Сходу паломниками та учасниками тогочасних Хрестових походів (як, наприклад, і деякі елементи одягу, зокрема, головний убір тюрбан, популярний за часів середньовіччя). Протягом 13ст. арка у формі наконечника стріли повністю витісняє собою римську напівциркулярну арку, яка була розповсюджена в романській архітектурі. Для порівняння демонструю зразки середньовічної іспано-мавританської архітектури, де присутній цей оригінальний елемент.

2. **Католицька релігія** значною мірою формувала в часи середньовіччя світогляд людини, саме вона сприяла появі надзвичайно високих башт, - так, що навіть між містами Європи точилося своєрідне «змагання»: шпіль чиєго собору є найвищим? (Наприклад, - висо-

ГОТИЧНИЙ СОБОР

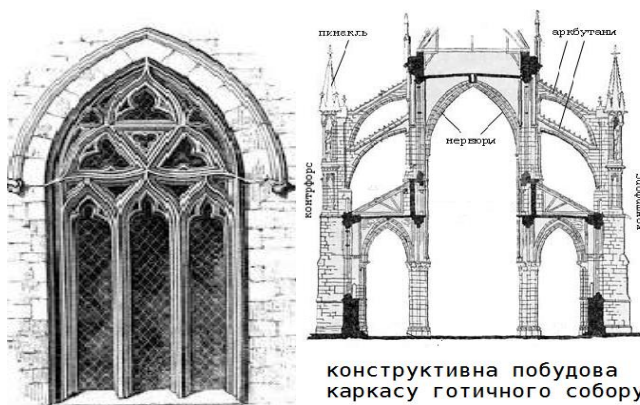
3. Середньовічний собор з не меншою повнотою, ніж тодішні наукові трактати, відбивав сукупність уявлень людини того часу. Все християнське вчення розгорталося перед очима віруючого і в численних скульптурних зображеннях, віруючий міг «читати» Святе Письмо в зображених там образах. Тому готичні храми називали «Біблією для неписьменних» або «Біблією в камені». Щедре різьблення на фасадах та порталах храму містило своєрідну розповідь в символах та образах, яка розкриває перед нами життя тогочасної людини, її уявлення про закони Всесвіту. Це було пов'язане певною мірою з тим, що книга була рідкісним та й дороговартісним предметом, а більшість тогочасного населення європейських міст була загалом неписьменною. Недарма в романі В. Гюго «Собор Паризької Богоматері» священник Клод Фролло, дивлячись у вікно на башти собору та тримаючи руку на книзі, говорить загадкову фразу: « Ось це - вб'є ось те»! Дійсно, з появою книгодрукування поступово відпадає потреба в «кам'яній Біблії», тобто, -в кам'яних символах, які вкривали фасади готичного собору. Так кардинальні зміни в будь-якій сфері людського буття непомітно змінюють хід історії, впливають на етичні та естетичні уявлення людей, руйнують минулі культурні цінності та створюють нові.

4. Готична архітектура допомагала містичному сприйняттю Бога і світу, але при цьому вона ґрунтувалася на суворому розрахунку, на технічних прийомах, тобто на досягненнях розуму. На будівництві використовували й новітні технічні пристрої (підйомний кран на "людській тязі" тощо).

Таким чином, в результаті роздумів та співставлень студенти самостійно установлюють взаємозв'язки та взаємовпливи між різними сферами життя та побуту середньовічного суспільства. А особливо важливим є той факт, що вони активізують власне аналітичне мислення, а також заглиблюються в тему та закріплюють отримані на лекціях знання.

Зазначу, що подібний аналіз може бути здійсненим лише після вивчення студентами теми, адже опирається на знання художньо-стилістичних особливостей готичного стилю в мистецтві.

стрільчаста арка

конструктивна побудова
каркасу готичного собору

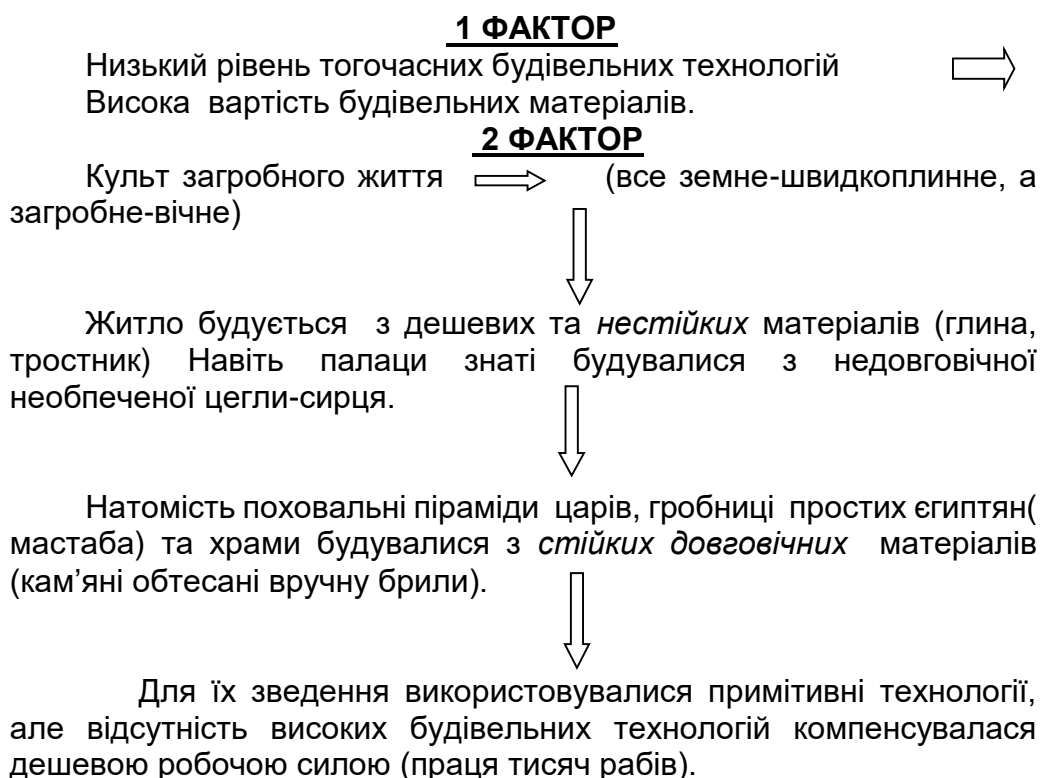
«Споруда насичена думкою. Тут втілені століття. Тисячоліття!
Це – обличчя самої людської безкінечності!» (Огюст Роден про готичні собори Франції).

Приклад 2. Технологія «Логічний ланцюжок»

Наведу ще один приклад використання активних методів навчання, зокрема проблемно-евристичних технологій на занятті з культурології. Вивчаючи тему «Культура Стародавнього Єгипту», студенти знайомляться з архітектурними шедеврами – храмами в Абу-Симбелі, Луксорі та Карнаку, з комплексом пірамід в пустелі Гізе, з скарбами гробниці Тутанхамона. Задаю вихованцям запитання проблемного характеру: «Але де в цьому ряду культових та поховальних споруд ми бачимо шедеври житлової архітектури? Їх практично немає. Чому ж до наших часів дійшли рештки храмів та гробниці, але ми не уявляємо, як виглядає не лише житло пересічного єгиптянина, а навіть те, якими були палаци царів-фараонів?»

Аналізуючи та підсумовуючи вивчений матеріал, студенти самостійно (та за допомогою навідних запитань педагога) вистроюють наступний логічний «ланцюжок»:

Висновок. От чому до наших часів збереглися зразки культових та поховальних споруд давньоєгипетської цивілізації, але практично відсутні наявні зразки житлової та палацової архітектури .

Приклад 3. Технологія «Історична картина»

Ще один приклад успішного використання проблемно-евристичних технологій в ході заняття з культурології. По завершенню вивчення періоду античної культури пропоную студентам аналіз історичного твору «Перікл промовляє надгробну промову»

Філіпп фон Фольц, 1852.

Сьогодні ми з вами здійснимо невеличкий екскурс в минуле. (Демонструю твір художника).

— В якій історичній епосі ми з вами опинилися? (Студенти розглядають картину, та роблять висновки, що ми уявно мандруємо в античну епоху). Це період давньогрецької цивілізації.

— Чому ви так гадаєте? (Про це яскраво свідчить антураж, одяг персонажів, архітектурні споруди, тощо).

— Де відбувається дійство твору? (В Афінах).

— Чому ви так гадаєте, що це місто-поліс Афіни? (А не Мікени, не Корінф, не Тірінф, не Спарта).

— Тому, що на задньому плані чітко бачимо обриси величного архітектурного ансамблю Акрополь, який знаходиться на горі, що височить над містом Афінами.

— Як ви гадаєте, який це вік? (Варіанти: X ст. до н. е; VIII ст. до н. е; V ст. до н. е.).

— Так, подія відтворена на малюнку відбувається в V ст. до н. е. Це — золотий вік розквіту давньогрецької культури. Саме в цю добу було створено величні шедеври архітектури, скульптури.

— А, хто ж ця людина в шоломі та плащі, яка стоїть в центрі натовпу та виголошує промову? (Скульптурний портрет цього видатного політичного діяча, якому Афіни завдячують епохою найвищого культурного розквіту, ви вже бачили на попередніх лекціях.

Варіанти відповідей :

- *Арістофан,*
- *Перікл,*
- *Демокріт,*
- *Арістотель,*
- *Солон*

— Так, це знаменитий афінський правитель, стратег та політик, чії реформи сприяли ведучій роль Афін в культурно-історичному житті класичного періоду ст. Греції. (Ви впізнали його, адже вам знайомий скульптурний портрет Перікла у шоломі роботи скульптора Кресилая).

Саме в часи його правління архітекторами Іктіном та Каллікратом був розбудований ансамбль Акрополя з величним храмом Парфеноном, що чітко вимальовується на тлі синього неба.

— Як ви гадаєте, яка подія змальована художником?

Варіанти відповіді:

- *Народне вече*, на якому в період розквіту афінської демократії жителі міста-поліса шляхом голосування вирішували нагальні питання політичного та побутового характеру ;

- *Арефорія* (традиційне річне святкування на честь богині Афіні — покровительки міста).

- *Діонісія* (грецька театралізована вистава)

- *Геліея* (давньогрецький суд)

- *Інша подія*

Студенти пригадують, що в *самому демократичному* суспільстві стародавнього світу народні збори відбувалися двічі на місяць на головній площі Акрополя — Агорі, біля підніжжя гігантської статуї Афіні Парфенос (це її грандіозний силует бачимо на другому плані за стінами Акрополя). Ця прекрасна скульптура роботи Фідія, сяє на сонці своїм золотим вбранням.

На зборах зазвичай були присутніми депутати від різних верств населення поліса, тому числі-й представники демосу (окрім рабів, негромадян та жінок). Так, жінки не допускалися до участі в народних зборах внаслідок своєї другорядної ролі в тогочасному суспільстві. А на першому плані картини, як ми бачимо, зображено жіночу постать.

Тому перший варіант ми з студентами відразу відкидаємо з-за його невідповідності історичним реаліям.

— А, можливо ці люди зібралися, щоб йти святковою процесією до Парфенону — задля поклоніння статуї Афіні Промасос? (В таких процесіях дозволялося присутність поважних жінок з жертвними дарами).

— Але ні, ми не бачимо тут корзин з жертвними плодами, овочами та квітами.

Також це не можуть бути ані Діонісії, (адже подія не відбувається в амфітеатрі), ані Геліея (місце події не схоже на Ареопаг, де саме відбувалися судилища над афінцями).

Тому лишається останній варіант:

Так, цей твір має назву *«Перікл промовляє надгробну промову»* (Перікл виступив зі знаменитою промовою на честь загиблих афінців в ході Пелопоннеської війни зі Спартою.)

Отже в даній статті автор наводить конкретні приклади власної реалізації проблемно-евристичних технологій у процесі вивчення культурології в умовах коледжу, що може бути корисним для педагогів, які викладають дисципліни мистецького напрямку.

Використана література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с
2. Кобиляцький І.І. Методи навчально-виховної роботи у вищій школі. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1970. – 199 с
3. Кондрацька Л.А. Світова художня культура. Програма для вчителів шкіл різного типу і студентів мистецьких навчальних закладів України. – Тернопіль, Астон, 1998. – 92 с.
4. Культурологія . Навч. посіб. / О. Л. Шевнюк. - 3.вид., стер. - К. : Заня-Прес, 2007. - 353 с
5. Світова художня культура. Навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. / О. П. Щолокова [и др.] ; ред. В. В. Вороніна, Т. М. Коліна. - К. : Вища школа, 2004. - 175 с.
6. Шевнюк О.Л. Культурологічна освіта у вищій школі // Вища школа. – 2001. – №2-3. – С.68-72.
7. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки вчителя до естетичного виховання. – К., 1995. – 192 с. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. – К.: Либідь, 1999. – 360 с.
8. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. – К.: Либідь, 1999. – 360 с.
9. Шевнюк О.Л. Навчальний діалог у курсі української та зарубіжної культури у вищій школі // Педагогіка і психологія. – 2001. – №2. – С.89-99.

ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Надія Лоха,
викладач вищої категорії,
старший викладач,
Комунальний заклад Київської обласної ради
«Ржищівський гуманітарний фаховий коледж»*

Доводити, що фізика – красива наука, значить стукати у відчинені двері. Саме вона, одна із багатьох наук про природу, таїть величезні можливості оволодіння красою природи – не тільки чуттєво, а ще й з пізнанням її.

Система засобів технології естетичного виховання студентів на заняттях із фізики надзвичайно різноманітна. Її можна умовно класифікувати таким чином:

Наочно-декоративні:

- Краса демонстраційного експерименту.
- Естетика динамічних посібників: плакати з рухомими елементами, відеозапис, комп'ютерна підтримка.
- Естетика використання мистецтва на заняттях.
- Використання літературних прикладів під час вивчення питань з фізики.

Вербально - акустичні:

- Темпоритмічна й інтонаційна виразність мови викладача.

- Використання звукозапису висловлювань учених й музичного фону на занятті; мультимедійних ресурсів для демонстрації деяких дослідів (віртуальна лабораторія).
- Естетика мови фізики – образність, метафоричність.
- Структурно - логічні:
- Краса фізичних теорій, законів, формул.
- Естетика міжпредметних зв'язків.
- Логічність доведення формул, алгоритму розв'язання задач.
- Складання узагальнюючих таблиць, проектів, презентацій, кросвордів.
- Використання аналогій і асоціацій.
- Краса уявного експерименту

Вміле використання цих засобів буде сприяти більш глибокому, а головне, творчому засвоєнню фізичних знань і виробленню вмінь та навичок.

Створенню естетичної атмосфери на заняттях з фізики сприяє відповідна постановка дослідів. Критерієм естетичності експерименту є насамперед якість створення позитивних ефектів для правильного формування уявлень про природне явище.

Демонстрація добре підготовлених й естетично оформлених дослідів завжди викликає інтерес до даної теми. Розмаїття лабораторних робіт дозволяє розкрити студентам різні естетичні сторони експерименту: якісний аналіз спостережень і вивчення фізичних явищ (спектри); кількісну оцінку вимірюваних величин (коефіцієнт тертя); залежність між величинами (період і довжина маятника); знайомство з технічними приладами, пристроями і установками – все це сприймається як суб'єктивне відкриття. Саме при цьому закладаються основи мобільності естетичного стереотипу, коли охайність, окомір, раціональність і точність вимірювань закріплюються і можуть бути перенесені на інші дії у подальшому житті.

Зараз розробляється величезна кількість програмних продуктів з фізики. Цікавою є віртуальна фізична лабораторія.

Віртуальні програмні засоби дозволяють наочно показати всі фізичні явища та певні експерименти, які не можна відтворити безпосередньо, показати всі тонкощі процесу, які на перший погляд непомітні при виконанні лабораторної роботи в реальному житті, а також отримати позитивні емоції, спостерегаючи ті чи інші процеси.

Можна зацікавити завданнями щодо спостереження фізичних явищ у природі. Наприклад, як падає в безвітряну погоду осінній лист клена? Як змінюється температура повітря до і після снігопаду? Що цікавого можна помітити в снігових кучугурах після заметілі? За якої зміни температури повітря випадає іній? Який сніг – чистий чи брудний швидше розтане на відкритому місці? Чому? Де танення снігу затримується? Чим відрізняються між собою літні та осінні дощі? Які явища можна спостерігати під час грози?

При цьому обійтися без естетичного компонента практично неможливо. Адже в кожному випадку на основі позитивного

естетичного фону проводиться дослідження того чи іншого явища. Такі завдання вчать розвивати спостережливість, що є запорукою успіху.

Одна з популярних категорій естетики – симетрія. Природа демонструє безліч симетричних об'єктів. Фактично ми маємо справу із симетрією скрізь, де спостерігається будь-яка впорядкованість.

З дитинства людина спостерігає дзеркальну симетрію. Вона бачить її в листках дерев, кольорах, тілах тварин і людей. Поворотну симетрію ми бачимо в струнких ялинах і кипарисах, в чарівних візерунках сніжинок. Переносну симетрію спостерігаємо в ажурних огорожах парків, ґратках мостів і балконів. Трансляційною симетрією милуємося, розглядаючи малюнки на шпалерах, мереживах на комірцях і манжетах, на химерному, що грає на сонці візерунку на спині змії. Кольорову симетрію спостерігаємо в шахових фігурах, які розташовані в однаковому порядку на шахівниці. [8] Симетрія сприймається людиною як прояв закономірного порядку, що панує в природі. «Порядок звільняє думку», - любив повторювати великий французький математик і філософ Рене Декарт. [7]

В фізиці симетрія розглядається як закономірність природи і як принцип пізнання. Поняття симетрії ґрунтується на діалектиці збереження і зміни. В той же час слово «симетрія» в підручнику фізики зустрічається нечасто. Та багато процесів демонструють симетрію, що «лежить на поверхні». Це симетрія структур, графіків, симетрія кинутого тіла під кутом до горизонту, симетрія графіків плавлення і кристалізації, пароутворення і конденсації, симетрія частинок і античастинок.

Симетрія сприймається як прояв закономірності, а значить внутрішнього порядку. Зовні цей внутрішній порядок сприймається як краса.

Великі можливості для естетичного виховання у процесі викладання фізики має мистецтво. Представники мистецтва, іноді самі цього не помічаючи, використовують фізичні закономірності. А фізики, в свою чергу, захоплюються мистецтвом.

Наприклад, відомо, що Альберт Ейнштейн у хвилини відпочинку грав на скрипці, Лев Ландау любив читати вірші, Макс Планк і Вернер Гейзенберг були чудовими піаністами, винахідник першого в Європі ядерного реактора Ігор Курчатов часто відвідував симфонічні концерти і за три дні до смерті слухав «Реквієм» Моцарта в консерваторії. [2]

Величезний естетичний зміст має тема "Коливання та хвилі", що розкриває одне із основних естетичних понять - поняття гармонії.

Використовувати ці відомості можна по-різному: ілюструвати художніми творами фізичні явища і події з життя фізиків або, навпаки, розглядати фізичні явища в техніці живопису і технології живописних матеріалів, підкреслювати використання науки в мистецтвах або описувати роль кольору на виробництві. Але при цьому необхідно пам'ятати, що живопис на занятті з фізики не самоціль, а лише

додатковий засіб, що повинен бути підпорядкований внутрішній логіці заняття, ні в якому разі не слід зосереджуватися на художньо-мистецтвознавчому аналізі. Необхідна гармонія. Навчальні заняття, на яких естетика фізики, техніки і мистецтва йдуть поряд, показують, що істинна краса і краса істини – у гармонічній єдності раціонального й емоційного.

Людям творчих професій знання з фізики просто необхідні професійно, оскільки «...художнику, що не володіє певним світоглядом, у мистецтві нині робити нічого. Його твори, блукаючи навколо подробиць життя, нікого не зацікавлять і помруть, не встигнувши народитися». [2]

Естетичний елемент фізики, найбільш живої науки зі всіх наук, таїться у красі й витонченості природних явищ, вивчення яких і становить її зміст.

Розглядаючи різноманітні явища (блискавку, веселку тощо) як фізичні процеси, не можна не враховувати їх естетичні аспекти.

Світло... Прекрасне і цікаве явище, яке вивчає оптика. Ніщо в природі не було таким загадковим, жодну свою таємницю природа не зберігала так старанно, як таємницю про те, що ж являє собою світло насправді.

Роль світла в мистецтві дуже важлива. Різні відчуття світла та кольору можна описати при вивченні ока, розглянути фізичну основу оптичних ілюзій, найпоширенішою з яких є веселка. Першим зрозумів «пристрій» веселки І. Ньютон. «Видовище живих і яскравих фарб, отриманих при цьому, приносило приємне задоволення», писав він у своєму трактаті «Оптика».

Пізніше фізик і талановитий музикант Томас Юнг покаже, що відмінності у кольорі пояснюються різними довжинами хвиль. Юнг є одним з авторів сучасної теорії кольорів разом з Г. Гельмгольцем і Дж. Максвеллом.

В підтвердження величезного впливу на враження сили кольору можна навести слова відомого фахівця з технічної естетики Жака В'єнна: «Колір здатний на все: він може створити гармонію або викликати потрясіння: від нього можна чекати чудес, але він може викликати і катастрофу». Необхідно згадати, що властивостям кольору можна дати «фізичні» характеристики: теплі (червоний, оранжевий); холодні (блакитний, синій); легкі (світлі тони); важкі (темні тони). Колір можна «урівноважити».

Варто звернути увагу, що і наука використовує «кольорові» терміни: «червоне зміщення», «червона межа фотоефекту», «чорні діри», «чорний ящик», «абсолютно чорне тіло», «кольорові кварки», епітети однакові, а фізичний зміст різний. Так і в живопису – один і той же колір у різному середовищі може викликати різні почуття.

Все у світі має свої барви: і люди, і відносини, і почуття... Головне – це вміти побачити те внутрішнє саяво, яке вдихає життя і кольори у все на світі. Вправний митець лише за допомогою кольорів може передати найскладнішу гаму людських відносин і почуттів.

Митець повинен уміти створити в картині психологічно правильне розуміння свого замислу для глядача. Для цього він повинен добре знати закони сприймання світла, утворення тіні і півтіні.

Якщо, наприклад, художник зображає пейзаж, який освітлений сонцем, то затемнені місця можна передати дуже приблизно, бо і в naturі ці деталі розрізнити важко. Якщо пейзаж дано в місячну ніч, то місяць повинен бути дуже світлий і різко виділятися на темному тлі. Незнання таких закономірностей приводить до викривлення зображень дійсності.

Талановиті художники, знаючи закони природи, а отже – фізику, досягають надзвичайних ефектів. Якщо художник уміло поєднує яскраве світло і глибоку тінь, а також півтони, там, де світло посту-пово переходить у тінь, то він може добре передати об'ємність людей і предметів, створити враження їхньої безпосередньої близькості до глядача.

Багато ілюстрацій можна підібрати на закони відбиття і заломлення світла. Наприклад, зображення перевернутого пейзажу на спокійній поверхні води, дзеркала з заміною правого на ліве із збереженням розмірів, форми, кольору.

Письменники вміють бачити навколишній світ, образно описувати його. У багатьох літературних творах ми зустрічаємося з різними явищами природи в художній уяві авторів. Фізик, читаючи такі місця, не може утриматись, щоб не розглянути такі невеликі уривки з художніх творів як задачі з фізичним змістом. Деякі з них можуть виявитись досить непростими – треба подумати, щоб відповісти правильно. Отже, є нагода одночасно насолоджуватись як художніми формами так і красивими розв'язками.

Студенти визначають у літературних творах фізичні явища, закони, а потім на заняттях аналізують їх з точки зору фізики (Наприклад, барон Мюнхгаузен стверджував, що витягнув себе за волосся з болота. Чи можливо це?). Це задачі якісного характеру.

Звичайно, на кожному занятті неможливо використовувати твори живопису або музики, але якщо на деяких з них лунатимуть чарівні звуки, демонструватимуться слайди із зображенням відомих полотен, читатимуться вірші, то, можливо, фізика вже не буде такою складною, а швидше цікавою, і це допоможе кожному студенту удосконалити особистий загальнокультурний рівень.

Очікувані результати застосування системи засобів технології естетичного виховання:

- розвиток пізнавальної сфери;
- розкриття креативного потенціалу;
- підвищення рівня навчальних досягнень;
- загальнокультурний розвиток студентів;
- розвиток естетичного смаку;
- підвищення самооцінки студентів.

Заняття, на яких естетика фізики, техніки і мистецтва йдуть поряд, показують, що істинна краса і краса істини – у гармонічній єдності раціонального й емоційного.

Естетичний розвиток особистості не повинен зупинятися на рівні знань і навичок, він повинен орієнтувати людину на творчість. Творчий прояв у всіх видах діяльності, імпрровізація в різних сферах збагачують один одного, сприяють становленню творчої особистості. Естетичне виховання, формуючи ставлення до світу і мистецтва, вносить свій внесок до розвитку естетичної свідомості людини. Отримані знання активно переростають в життєву позицію, удосконалюють основи загальної й професійної культури, виробляють стійкі естетичні смаки, погляди, оцінки.

Таким чином, завдання викладача – показати, що людям творчих професій є необхідними знання з фізики. Такий підхід допоможе стимулювати розвиток евристичних, дослідних прийомів роботи студентів, сприятиме творчому розвитку, ініціативі, культурі мислення і, як наслідок, це все забезпечуватиме вміння бачити красу фізики, аналізувати, порівнювати, робити висновки й використовувати знання у повсякденному житті.

Використана література

1. Дудченко Л. Естетичне виховання на уроках фізики необхідна умова залучення учнів до пошуку істини і краси / Л.Дудченко,В.Шарко // Пошук молодих, №2. –С. 14-17.
2. Заблодська А. Ф. Фізика і мистецтво / А. Ф. Заблодська. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. - 112 с.
3. Романенко І.С. Підвищення інтересу до предмета в процесі вивчення фізики / І.С.Романенко // Фізика в школах України. – 2007. – № 8. – С. 16-20.
4. Шумра Л.Л. Духовно – світоглядний потенціал курсу фізики // Людинознавчі студії: Зб. наук. пр. ДПУ – Дрогобич: Вимір. – 2004. – С. 114-123.
5. Бражник Л.О. Фізика та мистецтво. Інтегрований урок. [http // osvita.ua/school/lessons_summary/integr](http://osvita.ua/school/lessons_summary/integr)
6. Розкриття креативного потенціалу учнів на уроках фізики через призму естетичного виховання[Електронний ресурс] / С. С. Олійник // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - 2014. - № 4. - С. 37-40. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN>.

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Борис Марченко,
*викладач вищої категорії,
старший викладач,
КЗ КОР «Ржищівський гуманітарний фаховий коледж».*

Сучасна система фізичної культури школярів передбачає широке використання рухливих ігор, які є одним з основних засобів підвищення рухової активності дітей, формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами та виховання моральних, естетичних і вольових якостей особистості.

На даний час в Україні відбувається реформування усіх ланок освітньої системи, важливим завданням якого є розробка теоретичних і методичних засад шкільного виховання на принципах демократизму та гуманізму та психолого-педагогічних принципах. Особливе місце в цьому процесі посідає гра дитини, тобто активна діяльність дитини, під час якої вона оволодіває мовою як головним засобом спілкування, стосунками, соціальними функціями. Це «дитяче моделювання соціальних відносин». Під час гри формується інтелектуальна сфера дитини, емоційна, моральна. Вона сприяє вдосконаленню дитячого організму та фізичному розвитку, розвиває уяву.¹

Гра є одним з найважливіших видів людської діяльності на етапі дитинства, засобом всебічного розвитку школяра, важливим методом виховання. Її назвали «супутником дитинства». Дитяча гра – це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання. Мати дитинство - це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності, яка є важливою складовою дитячої субкультури. Водночас гра є могутнім виховним засобом, у ній реалізується потреба людської природи. Гра - це обов'язкова умова успішного розвитку та саморозвитку, це закладений в дитині самою природою принцип осягнення себе та оточуючого світу.

Під час участі у грі проявляються індивідуальні особливості та взаємини дітей. Гра не повинна бути самоціллю. Це, перш за все, організований вихователем спосіб взаємодії дітей. Через гру вчитель може поступово впливати на характер дітей, корегувати їхню поведінку, відмічати ті чи інші закономірності.

Ігрові ситуації діти сприймають більш природно, ніж серйозні стандартне виконання фізичних вправ. Ігри допомагають дітям розслабитися, розкритися і відчувати себе комфортно. Ці фактори є дуже важливими. Але вчитель повинен осмислити гру, зробити її уроком життя.

Для того, щоб гра принесла дитині максимальну користь, треба притримуватись нескладних правил, які відносяться до організаційних

моментів гри: У дітей молодшого шкільного віку увага досить нестійка, тому, плануючи проведення будь-якої гри, потрібно враховувати цю вікову особливість і не затягувати процес - тривалість будь-якої гри повинна бути не більше 15-20 хвилин, бо дитина втрачає до неї інтерес, і дія не отримує логічного закінчення. Не треба починати гру перед вживанням їжі так, як можуть виникнути труднощі з відновленням ходу гри: якщо планується заняття з використанням дидактичних матеріалів, треба подбати про всі необхідні матеріали, покласти їх під руками. Застосовуючи готові розвиваючі ігри, потрібно контролювати їх хід. Граючи в ту чи іншу гру, не треба сліпо використовувати рекомендації.

Обов'язково треба враховувати рівень розвитку та індивідуальні особливості дитини. Неможна змушувати дитину засвоювати більше ніж вона може. Дитину треба привчати до охайності. Це теж можна зробити у вигляді веселої гри.

Для кожної дитини робота і гра - це одне і те ж. Дитина повинна трудитися стільки, скільки може, але при одній умові, що для дорослого не важливий результат роботи. Яка б за складністю не була робота, дитині треба продемонструвати, як її треба робити. Робота часто потребує обережності і концентрування уваги, які непотрібні в грі.

З точки зору дитячої психології найбільш зрілою формою гри вважається сюжетно-рольова. Вона має дві важливі ознаки:

1) присутність конкретного сюжету (що показує реальну або вигадану дійсність);

2) виконання дитиною конкретної ролі - будь-якого героя або просто режисера ігрової діяльності.

На думку Т. Поніманської, дитяча гра зумовлена віковими особливостями особистості, тому їй властиві певні загальні, універсальні ознаки: 1. Гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності. Різноманітність її форм вводить дитину у сферу реальних життєвих явищ, завдяки чому вона пізнає якості та властивості предметів, їх призначення, способи використання; засвоює особливості стосунків між людьми, правила і норми поведінки; пізнає саму себе, свої можливості і здібності. 2. Гра як свідома і цілеспрямована діяльність. Кожній грі властива значуща для дитини мета. Навіть найпростіші ігри-дії з предметами мають певну мету (нагодувати, покласти ляльку спати тощо). Чим менша дитина, тим більш наслідувальними є її ігрові дії.

Крім загальних, гра наділена специфічними, характерними тільки для неї ознаками: 1. Гра як вільна, самостійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини. У грі дитина реалізує свої задуми, по-своєму діє, змінює за своїми уявленнями реальне життя. Гра є вільною від обов'язків перед дорослими. 2. Наявність творчої основи. Гра завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, кмітливістю, винахідливістю, передбачає активну роботу уяви, емоцій і почуттів дитини. 3. Емоційна насиченість. У процесі гри діти переживають певні почуття, пов'язані з виконуваними ролями.

Гра для дитини виконує різноманітні функції, серед яких – соціалізація, навчання спілкуванню, виховання, відпочинок, задоволення,

компенсація. У грі започатковується управління дитиною її поведінкою. Вона не здійснює ту діяльність, яка звична для дорослого, але відчуває під час гри приємні відчуття людини, яка може володіти ситуацією. Дитина нездатна здійснювати те, що робить дорослий, але у грі вона схожа на нього у світі, відмінному від дійсності, але у світі, який може реалізувати ті емоції, які поки що не можна відчути в реальності через незрілість фізичну і психологічну, відсутність умінь, навичок, знань.

Ігрова діяльність дітей у кожному віковому періоді має свої особливості, що передбачає використання специфічних форм і методів педагогічного керівництва нею. Водночас воно повинно відповідати таким загальним особливостям: 1) планомірне педагогічне активне формування практичного досвіду дитини. Сутність його полягає в тому, щоб у процесі гри школярі на основі своїх вражень засвоювали зміст дій людей, призначення предметів, ставали активними учасниками пізнання дійсності; 2) виокремлення під час організації навчальних ігор (ігор-занять, ігор-драматизацій) головного. У цьому процесі дитина вчиться переводити свій реальний життєвий досвід в ігровий умовний план, ставити перед собою ігрові завдання і вирішувати їх; 3) своєчасне оновлення ігрового середовища, підбір іграшок та ігрового матеріалу, зміст якого покликаний відтворити в пам'яті дитини недавні враження, спрямувати її на самостійне вирішення ігрового завдання, спонукати до різних способів відтворення дійсності; 4) організація спілкування з дітьми, спрямованого на формування прогресивних для кожного вікового періоду ігрових способів дій. Створюючи проблемні ситуації, вихователь має використовувати непрямі прийоми (поради, запитання, підказки тощо) для впливу на хід гри, розвиток сюжету, ускладнення способів відображення дійсності. За необхідності він включається у гру як рівноправний партнер, видозмінюючи ігрове середовище, коригуючи рольові стосунки.

Отже, гра - природний спосіб розвитку дитини. Тільки у грі дитина радісно і легко, як квітка під сонцем, розкриває свої творчі здібності, закріплює і засвоює нові навички і знання, розвиває моторику, спостережливість, фантазію, пам'ять, вчиться думати, аналізувати, долати труднощі, одночасно вбираючи в себе неоціненний досвід, суспільства.

Гра має величезне розвивальне і виховне значення для формування дитини. Дитячі ігри будять у дитині різні почуття, слугують розвитку її духовних та фізичних здібностей і дають початок корисним навичкам. Вони позитивно впливають на саморозвиток дитини, є найвищим моментом для остаточної підготовки дітей до самостійної діяльності.

Ігри змушують мислити найбільш продуктивно, миттєво реагувати на дії суперника і партнера. Гра розвиває, так звану, внутрішню мову і логіку, втамовує емоції. Користь рухливих ігор, в які можна грати без спеціальної підготовки, у будь-якому віці, так як у них відсутня складна техніка і тактика, а правила можна змінювати за бажанням, є беззаперечною. Рухливих ігор існує багато, вони різноманітні, зручні тим, що учасник сам регулює навантаження у відповідності до своїх можливостей, що дуже важливо для здоров'я. Ось чому рухливі ігри є дійсно

масовими, загальнодоступним засобом фізичного і морального виховання дітей і підлітків. Школярі під час навчального процесу малорухоми, їхні органи і системи життєдіяльності набувають ризику втрати здатності правильного функціонування. Вирішення такої проблеми часто є залучення до рухливої гри, проведення естафет, які сприяють покращенню настрою і зміцненню здоров'я, проведення спортивних змагань.

Гра включає всі види природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом фізичного виховання дітей. Світ ігор дуже різноманітний: рухливі, сюжетні, народні, рольові, спортивні, імітаційні, командні, групові, ігри-естафети, ігри-конкурси, ігри-забави, ігри-змагання тощо. Народна педагогіка вимагає, щоб батьки, вчителі, вихователі піклувались про фізичний розвиток дитини, всіляко заохочували її до рухів.

Гіподинамія (обмеження рухової активності школяра) веде до порушення обміну речовин, діяльності серцево-судинної та дихальної систем, негативного впливу на опорно-руховий апарат. Найкращими «ліками» для дітей від рухового «голоду» є рухливі ігри.

Народні рухливі ігри за змістом і формою прості й доступні дітям різних вікових груп. Вони є універсальним засобом у фізичній культурі молоді та найповніше відображають спосіб життя нашого народу. У практиці педагогічної діяльності народні рухливі ігри використовуються епізодично. Українські народні рухливі ігри моделюють багато видів спортивної діяльності, дають простір для розвитку основних природних якостей дитини.

Використана література

1. Андрущук Н.В., Дзюбановський А.Б., Леськів А.Д. Радість руху. - Тернопіль.: СМП «Астон», 2001. - 114 с.
2. Андрущук Н.В., Леськів А.Д., Мехоношин С.О. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів. Методичний посібник. - Тернопіль: «Підручники і посібники», 2008. -112 с.
3. Балан М.М. Творча співпраця вчителів та батьків із упровадження фізичної культури в активну діяльність учнів., Наукові записки. – Вип. 54. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004–С. 23-26.
4. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. – Київ, 1999.
5. Вільчковський Е.С., Козленко М.П., Цвек С.Ф. Система фізичного виховання молодших школярів. Навчально-методичний посібник. - К.: ІЗМН, 1998.-232 с.
6. Кругляк О.Я., Кругляк Н.П. Від гри до здоров'я нації. Рухливі ігри, естафети на уроках фізичної культури. Методичний посібник. - Тернопіль: «Підручники і посібники», 2000. - 80 с.
7. Леськів А.Д., Андрущук Н.В., Мехоношин С.О., Дзюбановський А.Б. Форми і засоби фізичного виховання молодших школярів. - методичний посібник.: Тернопіль «Астон», 1997. - 108 с.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*Ніна Тарасенко,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Проектна діяльність студентів педагогічного коледжу у процесі вивчення зарубіжної літератури.

Одним із провідних чинників удосконалення якості навчання студентів в сьогоdnішніх умовах є впровадження інноваційних педагогічних технологій для забезпечення формування їхньої професійної компетентності та потреби у постійному самовдосконаленні.

Серед існуючих сучасних педагогічних технологій доцільно звернути увагу на методи, які націлені на формування професійно важливих умінь, навичок та компетентностей, розвиток креативного мислення майбутніх фахівців, їхню конкурентноспроможність, мобільність.

Все це пояснює звернення багатьох викладачів – практиків до активних та інтерактивних методів навчання, серед яких виділяється проектна діяльність, яка має потенційні можливості для вирішення цих завдань.

У статті розглянуто основи проектної діяльності, розкрито ознаки, структуру, вимоги до проєктів, тематику та особливості організації проектної діяльності в процесі вивчення зарубіжної літератури студентами коледжу.

Метод проєктів – така організація навчання, при якій студенти набувають знання в процесі планування і виконання практичних завдань – проєктів. Це поняття не нове в педагогічній науці. Метод виник у другій половині ХІХ ст., детальне висвітлення отримав у працях американських педагогів Дж. Дьюї, У. Х. Кілпатрика, Е. Коллінза [5, с. 93].

Проектна діяльність як технологія формування творчої особистості на сьогодні є об'єктом дослідження багатьох учених і практиків (І. Зімня, О. Пехота, Є. Полат та ін.). Так, Є. Полат стверджує, що метод проєктів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитися досить реальним, практичним результатом. Він розуміє проєкт як об'єднану навчально-пізнавальну творчу діяльність партнерів, учасників проєкту [4, с. 5].

Окреслене питання є актуальним в тому числі й при викладанні зарубіжної літератури студентам коледжу, адже саме ці заняття змушують працювати уяву, фантазію, на цих заняттях розвиваються творчі здібності, формується особистість. Саме тут студенти мають

можливість озброїтися механізмами і технологіями розробки життєвих проєктів.

Як відомо, проєкти класифікують за певними критеріями:

– за тривалістю роботи над проблемою (від одного заняття до півріччя);

– за формами організації (індивідуальна або групова робота);

– за формами представлення результатів роботи (письмовий або усний звіт, презентація, захист);

– за кількістю охоплених предметів (однопредметні або між-предметні).

Існують певні вимоги до організації проєкту:

1. Наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку.

2. Практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів.

3. Самостійна діяльність студентів, яка може бути груповою, парною чи індивідуальною.

4. Визначення кінцевих цілей спільних чи індивідуальних проєктів.

5. Визначення базових знань із різних галузей, необхідних для роботи

6. Структурування змістовної частини проєкту із зазначенням поетапних результатів).

7. Використання дослідницьких методів.

8. Результати виконаних проєктів повинні бути оформленими у визначений спосіб.

Варто охарактеризувати загальні ознаки проєктної діяльності:

1) спрямованість на досягнення конкретних цілей; 2) координоване виконання взаємозалежних дій; 3) обмеженість у часі; 4) неповторність та унікальність.

Науковці виділяють таку послідовність роботи над проєктом:

1. Підготовчий етап, який включає:

- формування проєктної групи;
- визначення проблеми дослідження;
- обґрунтування методів дослідження;
- розробка плану дослідницької діяльності;
- пошук інформації, підбір літератури.

2. Дослідницький етап, який передбачає:

• збір інформації з використанням відповідних методів дослідження;

• обробка і аналіз отриманих результатів;

• підготовка висновків;

• оформлення результатів дослідження та підготовка презентації.

3. Етап представлення отриманого результату:

- публічна презентація отриманого результату;

- аналіз обробки виконаної роботи;
- оцінка роботи проєктної групи чи окремого студента.

Як відомо, базовою ідеєю реформування освіти визнано компетентнісний підхід. Переконані, що саме проєктна діяльність покликана розвивати у здобувача освіти як предметні, так і ключові компетентності. Серед них назвемо найпоширеніші: студент оволодіває вмінням користуватися фондами бібліотек, зокрема електронних мережеских бібліотек, знає електронні сайти українських бібліотек, використовує їх у процесі навчання й читання художньої літератури; створює електронну продукцію (презентації, буктрейлери тощо) для популяризації улюблених книжок; використовує цифрові технології для створення презентацій за прочитаними творами, самостійно знаходить і систематизує інформацію про літературні твори та культурні явища, виокремлює головну та другорядну інформацію, використовуює різні джерела довідкової інформації (словники, енциклопедію, он-лайн ресурси) для отримання нових знань, тощо [2].

Студенти коледжу добре сприймають різні типи проєктів і активно беруть участь у їх створенні.

Пропонуємо теми проєктів, які можна провести силами студентів коледжу:

- співдружність мистецтв;
- рашистська «чума» ХХІ століття;
- моє ім'я на сторінках зарубіжних творів;
- словник твору;
- образ предмета- символу в зарубіжних творах;
- письменники – лауреати Нобелівської премії;
- література і кіно;
- пам'ятники літературним героям;
- проблема «батьків і дітей» у творах зарубіжних письменників;
- магічна сила мистецтва;
- поетичні образи в музиці та живописі тощо.

Досить часто на заняттях зарубіжної літератури використовуються творчі проєкти, участь у яких допомагає студентам краще осягнути художній твір, зрозуміти літературну епоху, усвідомити особливості творчості різних письменників, висловити особистісне ставлення до того чи іншого літературного явища, реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності. Творчий проєкт передбачає максимально вільний і нетрадиційний підхід до його виконання і презентації результатів.

Творча діяльність починається із проблеми або запитання. Наприклад:

- Чи можна вважати Гобсека щасливою людиною? (О. де Бальзак «Гобсек»)

- Що важче: бути комахою чи людиною? (Ф.Кафка «Перевтілення»)

- У чому полягає сенс сполучення тем музики та смерті у поезії П.Целана «Фуга смерті»?

- У чому сенс візиту ангела? (Г.Маркес «Стариган з крилами»)
- Чи потрібні людям янголи? (Г.Маркес «Стариган з крилами»)
- До якої літератури ви віднесете твір М. Павича "Скляний равлик": масової чи елітарної?

Під час опрацювання художнього твору студенти можуть бути залучені до участі в творчих особистісно орієнтованих проєктах: "Моє слово на захист героя", "Мої поради герою", "Дискусія з героєм", "Я – герой художнього твору" тощо.

Результатом проєкту повинен бути презентаційний доробок, що висвітлює проблему, шляхи її вирішення, статистичні дані та власні висновки на основі аналізу цих даних. Вибір форми продукту проєктної діяльності – важлива організаційна задача учасників проєкту. Від її розв'язання значною мірою залежить, наскільки виконання проєкту було захоплюючим, захист - переконливим, а запропоновані розв'язання – корисними. Наведемо декілька можливих виходів проєктної діяльності із зарубіжної літератури:

- створення колажів, кластерів, діаграм; дидактичних матеріалів;
- Web – сайт, виставка, газета, журнал, карта подорожей, колекція;
- ілюстрований медійний супровід заняття за вивченим твором;
- музичний супровід певного вірша;
- серія ілюстрацій, довідник, збірник, буклет, альманах;
- написання творчих робіт, складання вірш перелік учинків або життєвих позицій героя, з якими юний читач не згоден ів, створення буктрейлерів;
- свято, конференція, виховний захід;
- публічний виступ на захист героя, лист героєві з дружніми порадами, фрагмент твору з описом події, учасником якої є студент тощо.

Таким чином, в основі проєктної технології на заняттях зарубіжної літератури лежить розвиток основних компетенцій.

Проєктна технологія сприяє вихованню толерантності і комунікативності, адже передбачає роботу у групах, у парах, вимагає співробітництва студентів різного віку.

Метод проєктів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку дитини у процесі організації творчої діяльності.

Використана література

1. Алексійчук О.С., Федорчук В.В. Проєктна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: Навч. посібн. Кам'янець-Подільський, 2008. – С.5-10
2. Зарубіжна література. Програма для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (рівень стандарту) (Програма рекомендована МОН (наказ МОН України від 03 серпня 2022 року № 698)

3. Пехота О.М. Особистісно орієнтована освіта і технології. – К.А.С.К; 2001. – С.35-44
- 4.Полат Е. и др. Что такое проект? Типология проектов // Відкритий урок. – 2004. - № 5-6. – с.10-17.
5. Сінегіна С.М. Захист проектів. Специфіка використання методу на уроках зарубіжної літератури // Зарубіжна література в школі. - № 15-16(39-40), серпень 2006. – С.21-27
- 6.Солова В. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження проектних технологій у виховну систему школи [Текст] / В. М. Солова// Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого – педагогічні науки. – 2011. -№3. – С. 92-97.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ СТУДЕНТІВ З ПОРЯДКОМ ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Максим Симоненко,
*викладач II кваліфікаційної категорії,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Життя висунуло суспільний запит на виховання всебічно розвиненої особистості, педагога, який здатен мислити різносторонньо і вміти приймати правильне рішення в найнепередбачуванішій ситуації, рішення від якого може залежати не лише твоє, а й життя інших людей.

Працюючи викладачем предмету «Безпека життєдіяльності», я завжди ставив собі за мету не просто надати студентам знання, уміння і навички для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формувати у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку, уміти використовувати отриманий знання на практиці.

Однією з вимог сьогодення є вміння правильно діяти при надзвичайних ситуаціях пов'язаних з військовою агресією проти нашої держави, доцільним буде дотримуватися певних, простих, правил, які можуть допомогти нам зберегти наше життя та життя близьких нам людей.

Необхідно:

- перш за все зберігати особистий спокій, не реагувати на провокації та використовувати тільки інформацію з офіційних джерел;
- завжди мати при собі документ (паспорт), що засвідчує особу, при необхідності відомості про наявність якихось хронічних хвороб, алергій на медичні препарати, тощо;
- без необхідності старатися як найменше перебувати у місцях масового скупчення людей та разом з тим знати місця розташування захисних споруд цивільного захисту поблизу місця проживання,

роботи, місцях частого відвідування (магазини, ринок, дорога до роботи, медичні заклади тощо);

- завжди отримувати інформації від офіційних органів державної влади про можливу небезпеку або заходи щодо підвищення безпеки, при можливості передати її іншим людям (за місцем проживання, роботи тощо) і діяти відповідно до офіційних вказівок;

- у разі потрапляння у район обстрілу сховатись у найближче сховище (укриття). У разі відсутності таких сховищ, для укриття використовувати нерівності рельєфу місцевості (канави, окопи, заглиблення від вибухів тощо) або лягти на землю головою в сторону, протилежну вибухам. Голову прикрити руками (за наявності, для прикриття голови використовувати речі, такі як валіза, тощо). Відкрийте рот – це вбереже від контузії у разі близького розриву снаряда або бомби. Не панікуйте! Займіть свою психіку чимось;

- при виході із приміщень, пересуванні сходами багатоповерхівок або до захисної споруди цивільного захисту дотримуватись правила правої руки, пропускати вперед та надавати допомогу жінкам, дітям, перестарілим людям та інвалідам, що значно скоротить терміни досягнення укриття та убереже від паніки ;

- не виходьте з укриття до кінця обстрілу;

- надавати першу допомогу людям у разі їх поранення. Викликати швидку допомогу, представників ДСНС України, органів правопорядку, за необхідності військових.

Бережіть себе і будьте уважні!

РОЛЬ І МІСЦЕ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФОРМУВАННІ ЦІЛІСНОСТІ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ ТА УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ

Ольга Чорновол,
*викладач вищої категорії,
викладач-методист,
КЗ КОР «Ржищівський гуманітарний
фаховий коледж».*

Історія як предмет відіграє одну з провідних ролей в подальшому формуванні особистості студента. Саме на заняттях історії формуються не лише предметні та надпредметні зв'язки, а й такі ключові компетентності, як громадянська, загальнокультурна, підприємницька. Курс історії органічно пов'язаний з різними навчальними курсами, а тому на заняттях історії завжди широко використовувалися міжпредметні зв'язки. Безперечним є той факт, що жоден навчальний предмет неможливо викладати у повній ізоляції від інших галузей людських знань. Зв'язки між предметами допомагають комплексно підходити до навчання та виховання студентів, формують

цілісну систему сприйняття світу, виступають зв'язуючою ланкою між предметами, які вивчаються у закладі.

Вирішення проблеми міжпредметних зв'язків відіграє важливу роль при визначенні змісту, методів і організації процесу навчання.

Проблема раціонального впровадження міжпредметних зв'язків у начальньо-виховний процес розроблялася Я.Коменським, Й.Песталоцці, Дж.Локком, А. Дистервегом, К. Ушинським та іншими. У ХХ столітті значний внесок у розвиток її теорії зробили психологи: Б. Ананьєв, Є. Кабанова-Меллер, Ю.Самарін, педагоги: Ю.Бабанський, І.Лернер, В.Максимова, В.Онищук, М.Скаткін. У їхніх працях обґрунтовано погляд на міжпредметні зв'язки як умову систематизації навчального процесу.

До питань, пов'язаних із порушеною проблемою, зверталися такі відомі методисти ХІХ століття, як: Ф. Буслаєв, О.Галахов, В.Стоюнін, В. Водовозов, В.Острогорський. Завдяки їхній діяльності було обґрунтовано необхідність висвітлення міжпредметних зв'язків і розпочато розробку методичних принципів і прийомів їх вивчення.

В.Сухомлинський у книзі «Сто порад вчителю» зазначає: «Про міжпредметні зв'язки говориться дуже багато. Кожному вчителю потрібно шукати у своєму предметі точки зіткнення з матеріалом інших предметів. Та найбільш глибокі зв'язки – я в цьому твердо переконаний – лежать не скільки в змісті фактичного матеріалу, скільки в характері розумової праці».

Для успішної реалізації міжпредметних зв'язків необхідні загальні теоретичні основи міжпредметних зв'язків, шляхи, способи і засоби їх реалізації.

Отже, міжпредметні зв'язки – це вираження фактичних зв'язків, що встановлюються в процесі навчання або в свідомості дитини, між різними навчальними предметами. Вони мають дві сторони – об'єктивну і суб'єктивну.

Об'єктивна сторона міжпредметних зв'язків знаходить вираження в визначенні змісту навчання і враховується при розробці навчальних планів, програм, складанні підручників, навчальних і методичних посібників по відповідних навчальних предметах. Суб'єктивна сторона міжпредметних зв'язків здійснюється викладачами в процесі навчання.

Міжпредметні зв'язки поділяються на такі види: наукові (фактичні, понятійні, теоретичні), філософські, ідеологічні. Цей поділ має відносний характер, оскільки кожен наступний більш високий рівень (вид) зв'язків є узагальненням попередніх, а кожен попередній слугує опорою для конкретизації більш високих рівнів міжпредметних зв'язків.

Залежно від мети, з якою вони реалізуються під час навчання, міжпредметні зв'язки поділяються на:

- навчальні – націлені на формування цілісної системи знань;
- виховні – підвищення освітнього рівня навчання за допомогою міжпредметних зв'язків посилює його виховні функції. Психологічною

основою дослідження, які розкривають взаємодію освітніх і виховних функцій міжпредметних зв'язків, виступає закономірна єдність свідомості, почуттів і дій у психічній діяльності людини.

- розвиваючі – впливають на розвиток самостійності, пізнавальної активності та інтересів студентів, призводять до формування якісно нових утворень в навчальній діяльності студентів – міжпредметних понять і міжпредметних умінь.

- внутрішньопредметні зв'язки – це зв'язки за змістом і логікою побудови та вивчення матеріалу одного предмету. З реалізацією внутрішньопредметних зв'язків тісно пов'язана проблема наступності в навчанні. Тому потрібна цілеспрямована систематична робота викладача для встановлення зв'язків і відношень між різними елементами знань, зокрема: вивчення кожної нової теми починається з повторення того, що студенти вже знають і що пов'язано з новим навчальним матеріалом. Це дає змогу всім студентам усвідомити зв'язки між засвоєним і новим.

Формування міжпредметних знань, умінь і навичок студентів під час вивчення історії – досить тривалий і непростий процес, який відбувається у декілька етапів:

1) підготовчий етап (формування первинних уявлень);
 2) перенесення, конкретизація первинних уявлень - на цьому етапі здійснюється актуалізація, відтворення, використання тих понять і висновків, які були засвоєні на підготовчому етапі у попередніх дисциплінах.

3) розкриття, засвоєння, узагальнення, закріплення провідних ідей теми. Це послідовний розгляд основних питань теми в тих чи інших навчальних курсах, під час вивчення яких формуються відповідні міжпредметні знання, вміння та навички. Наприклад, на заняттях правознавства можна ілюструвати матеріал про форми держави на історичних прикладах, а на заняттях всесвітньої історії та історії України аналізувати революційні зміни з точки зору права.

4) застосування міжпредметних знань, умінь, навичок, тобто використання навчальної інформації на основі ретроспекції, аналізу, здобутих міжпредметних знань, умінь і навичок з різних дисциплін у процесі вивчення наступного навчального предмету, складання заліків, виконання контрольних робіт тощо. На цьому етапі студенти можуть виконувати інтегровані тести, створювати проекти, складати порівняльні таблиці тощо.

Яскравим проявом володіння навчальним матеріалом є індивідуальні форми реалізації міжпредметних зв'язків (реферати, твори, самостійні дослідження, доповіді, відгуки про книжки та статті, самоспостереження, досліді, збір матеріалів з міжпредметної проблематики тощо), групові форми реалізації міжпредметних зв'язків (міжпредметні тематичні гуртки, секції, практичні роботи, обговорення книг, оформлення стінгазет, ігри міжпредметного змісту, групові творчі завдання, тощо), масові форми реалізації міжпредметних зв'язків (міжпредметні екскурсії, вечори, конференції, конкурси, олімпіади тощо).

Міжпредметні зв'язки можна застосовувати у вигляді фрагмента, окремого етапу заняття, на якому певна пізнавальна задача вимагає залучення знань з інших предметів. Ступінь залучення відомостей з інших галузей знань може бути різним – від епізодичних, одиничних вкраплень (довідок, ілюстрацій, невеликих повідомлень) до компаративного аналізу декількох подій та явищ. Наприклад, відтворення картини повсякденного життя доби УНР, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії можна жваво проілюструвати уривками з творів М.Булгакова «Біла гвардія», Ю.Яновського «Вершники», Ю.Горліс-Горського «Холодний яр», В.Шкляра «Чорний ворон».

Навчальний матеріал окремих тем виявляється настільки тісно пов'язаним з навчальним матеріалом іншого предмета, що виникає потреба в здійсненні міжпредметних зв'язків протягом усього заняття. Таке заняття, усі основні пізнавальні завдання якого вимагають застосування знань з інших предметів, називається міжпредметним або інтегрованим. Таке заняття вимагає неабиякої підготовки.

На заняттях з історії можливе «поєднання» хімії, біології, фізики, географії, інформатики. Та важливою умовою цього «поєднання» є творчий діалог викладача та студентів, самостійна пошукова робота останніх під час підготовки до заняття. Студенти-асистенти готують довідки інформаційного характеру та коментують їх. Художні відеоматеріали, які характеризуються великим мотиваційним потенціалом, також використовуються на заняттях з історії. Художній кінофільм має бути максимально наближеним до історичної дійсності, розкривати зміст і містити чітку інформацію про історичні події, явища, що вивчаються на занятті. Перегляд кінофільмів розширює кругозір студентів, враховуючи те, що більшість орієнтовані на візуальне сприйняття інформації.

Отже, реалізація міжпредметних зв'язків на заняттях з історії :

- дозволяє зробити сучасне заняття більш змістовним і цікавим;
- дає можливість урізноманітнити види діяльності студентів;
- емоційно залучити студентів до вирішення ними поставлених перед ними завдань;
- сприяє розвитку аналітичних можливостей, спостережливості, активізує емоційну і логічну пам'ять;
- має виховний потенціал, допомагає перенести вже сформовані навички і вміння на нові сфери діяльності;
- систематизує та зміцнює знання, допомагає дати студентам цілісну картину світу;
- підвищується ефективність навчання і виховання, забезпечується можливість наскрізного застосування знань, умінь, навичок, набутих на заняттях з різних навчальних дисциплін;
- використання міжпредметних зв'язків у практиці навчання зумовило виникнення нових форм його організації, таких як: комплексний семінар, комплексні екскурсії, міжпредметні конференції, комплексні факультативи тощо.

Отже, застосування міжпредметних зв'язків у процесі вивчення історії не лише полегшує процес опанування історичної науки, а й значно розширює світогляд студентів, дозволяє здійснювати діалог культур, сприяє збереженню традицій і наступності поколінь. Студент і викладач при такій діяльності перебувають у постійній взаємодії; вивчення матеріалу через спільні методи і прийоми організації освітнього простору робить їх співучасниками загального історико-культурного процесу.

Використана література

1. Гречушкіна Г. Статус міжпредметних зв'язків у системі сучасної освіти / Г. Гречушкіна // Зарубіжна література «Шкільний світ»-2009.
2. Методика проведення семінарів з історії з використанням художньої літератури. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/79226>
3. Методичне забезпечення формування цілісності історичних знань та уявлень учнівської молоді // Н.Г.Сірик. // Житомирщина педагогічна. Електронний науково-методичний журнал № 3 (11). – 2018.
4. Міжпредметні зв'язки на уроках історії // Защинська С. // Історія в школі. – 2001. - № 5. – с.25-27.
5. Шляхи реалізації міжпредметного підходу на уроках історії // Добриця М.В. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - № 22 (257), ч.III. – 2012.

**КРАЩИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД У ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

ДОШКІЛЬНЯТАМ – ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Світлана Білоус,
*вихователь ДНЗ 11,
м. Прилуки.*

Виклики сучасності потребували і раніше від України вжиття термінових дій щодо формування концептуального бачення розвитку країни. А в умовах сьогодення це питання стоїть ще гостріше!

Нагальною потребою XXI століття стає формування такого *способу життя*, який був би основою *довготривалого ощадливого гармонійного розвитку* людства. Науково-технічний прогрес, нові технології самі по собі не здатні подолати загрози, що постали перед людством. Загалом ідеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і суспільства в цілому, яка б не залежала від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади, у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав вважались такими ж важливими, як і саме життя!

Уперше поняття сталого розвитку було сформульовано у доповіді «Our Common Future» («Наше спільне майбутнє») голови Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН Гру Харлем Брутланд у 1987 році. Воно трактувалося достатньо просто і конкретно: це такий розвиток, який задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Необхідно зазначити, що поняття сталий розвиток не є тотожним поняттям економічно стабільний і екологічно безпечний розвиток (екорозвиток). Мова не йде тільки про забезпечення прогресу економіки та ресурсів для неї або лише про збереження природи. Поняття сталого розвитку виражає досить просту ідею: необхідно досягнути гармонії між людьми з одного боку і суспільством та природою – з іншого. Тобто в майбутньому має сформуватися соціоприродна система, здатна розв'язувати сукупність протиріч, що проявляються в наш час, а саме: між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між теперішніми і майбутніми поколіннями, між багатими і бідними, між уже сформованими потребами людей і розумними потребами тощо.

Основні положення концепції сталого розвитку

1. У центрі уваги – люди, які повинні мати право на здорове і плідне життя в гармонії з природою.

2. Охорона навколишнього середовища має стати невід'ємним компонентом процесу розвитку і не може розглядатись у відриві від

нього. Існує безумовний орієнтир на неперевищення гранично допустимих рівнів антропогенного впливу на екосистеми.

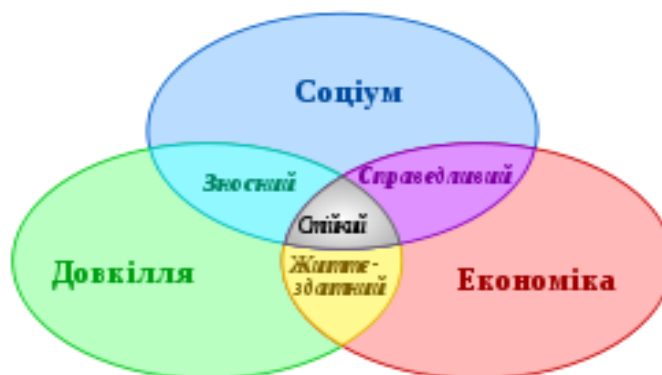
3. Задоволення потреб у збереженні навколишнього середовища повинно розповсюджуватися не тільки на теперішні, але й на майбутні покоління, передбачаючи ефективне використання та економію ресурсів, виключення або зменшення моделей виробництва і споживання, які не сприяють такому розвитку. Переважаючою має стати орієнтація на використання місцевих ресурсів та одночасне врахування інноваційних підходів і технологій.

4. Необхідними є партнерство, спільна робота всіх і кожного для забезпечення сталого розвитку; відкритість і прозорість спільних дій в інтересах сталого розвитку.

5. Зменшення розриву в рівні життя країн світу, викорінення бідності і злиденності, збереження здоров'я людей і забезпечення гідного рівня життя – найважливіші завдання світового співтовариства.

Визначальні чинники сталого розвитку

Сталий розвиток охоплює три сфери суспільного життя: екологічну, економічну і соціальну, у кожній з яких визначальними є певні чинники.

1. В *екологічній сфері*. Визначення кордонів, в яких має розвиватись цивілізація. Охорона і раціональне використання ресурсів, зокрема прісної води, морів, океанів, а також землі, повітряного басейну; збереження біологічного різноманіття; боротьба з винищенням лісів; видалення відходів. Збереження екосистем для підтримання життя як невід'ємної складової стійкого розвитку людського потенціалу.

2. В *економічній сфері*. Повне перетворення ринкової системи. Переоцінка економічною теорією ролі екологічного фактора в економічному розвитку, визначення нових пріоритетів. Відмова від тупикових сучасних моделей економічного розвитку і споживання. Поступове скорочення негативного впливу на природу техногенного типу економіки. Перехід на позицію «людина як мета економічного зростання, а не його засіб».

3. У *соціальній сфері*. Розвиток демократії, дотримання прав людини, вирішення питань бідності, етнічних та демографічних проблем; подолання негативного впливу глобальних екологічних проблем на людський розвиток. Застосування показника якості життя як сукупності критеріїв сталого розвитку, серед яких, зокрема, тривалість життя, стан здоров'я людини; відповідність стану навколишнього середовища нормативам; рівень доходів, зайнятості, знань і освітніх навиків населення; реалізація прав людини тощо.

Ідучи в ногу зі світовим співтовариством, Україна задекларувала свою орієнтацію на стратегію сталого розвитку. Очевидно, що розвиток освіти для сталого розвитку потребує нових педагогічних моделей, нової педагогічної культури та мислення, нового педагогічного змісту. Слід зауважити, що від початку цей напрям в освіті розвивається як такий, основним завданням якого є формування у дітей моделей поведінки, звичок, стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку людства. Це освіта не ПРО сталий розвиток, а ДЛЯ сталого розвитку. Тож діти мають не тільки ЗНАТИ, наприклад, про необхідність економити папір для збереження дерев і можливість його вторинної переробки, а й ЕКОНОМНО ВИКОРИСТОВУВАТИ папір та разом з дорослими ВІДНОСИТИ паперові відходи до пунктів прийому макулатури.

Емпауермент-педагогіка: мотивації і натхнення до дії

«Освіта для сталого розвитку для дошкільнят» реалізує освітню стратегію в інтересах сталого розвитку на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпауерменту» (з англ. Empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії). Основні принципи емпауермент-педагогіки:

1) створення умов для формування у дитини впевненості у власних силах і можливостях та відповідальності за результати навчання;

2) прийняття нею рішень щодо власного стилю життя та їх виконання;

3) забезпечення психологічного комфорту дітей під час занять як за допомогою спеціальних прийомів, так і через доступність змісту (за принципом вибору кожною дитиною тих кроків, які вона хоче і може здійснити);

4) створення умов для появи у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів групової й індивідуальної роботи, виконання дій і вироблення звичок поведінки, орієнтованих на сталий розвиток, що досягається насамперед завдяки постійному позитивному (як за формою, так і за змістом) зворотному зв'язку.

Важливими складовими елементами методики опрацювання освіти для сталого розвитку у дошкільному закладі є самопізнання, самонавчання дітей через діяльність, націлення їх на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку.

Традиційна педагогіка виходить з положення, що надання тому, хто навчається, певної порції інформації викликає зміну його ставлення (а отже, і цінностей) до того чи іншого явища. Наслідком (очікуваним результатом) цієї зміни вважається поступова зміна діяльності чи моделей поведінки дитини.

У процесі навчання роль педагога змінюється. Він виступає організатором дій дітей, надихає їх, підбадьорює і скеровує їхні зусилля, спонукає до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій, обговорення їх. Педагог лише створює умови для безпечного і ефективного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь. Він повинен вміти слухати дитину, чути її і не оцінювати її особисті зміни. Важливим чинником є і демонстрація самим педагогом моделей поведінки, орієнтованої на сталий розвиток, а також розвиток у дітей навичок критичного мислення. Використання проблемних питань спонукає їх до пошуку відповіді спільно з дорослими й однолітками за допомогою доступних їм засобів.

Пропоную до вашої уваги матеріали для сталого розвитку у дітей середнього і старшого дошкільного віку у екологічній сфері.

Тема: «Природа – наш друг»

Підтема: «Догляд за рослинами – допомога природі»	
Дії, моделі поведінки	1. Доглядаю за кімнатною рослиною.
1.	«Зелений острівець»
2.	«Наші зелені друзі»
Дії, моделі поведінки	2. Висаджую насіння на підвіконні.
1.	«Краса, яка потребує догляду»
2.	«Друзі з підвіконня»
Підтема «Збереження навколишнього середовища»	
Дії, моделі поведінки	1. Прибираю за собою на природі та в зоні відпочинку.
1.	«Дізнаємось більше про природу»
2.	«Зміни світ на краще»
Дії, моделі поведінки	2. Зберігаю різноманіття природи навколо
1.	«Уроки мислення в природі»
2.	«Ні сміттю!» в рідному місті»
Підтема «Вживання рослинної їжі»	
Дії, моделі поведінки	1. Вживаю рослинну їжу.
1.	«Цілюща сила зелених супутників людини»
2.	«Вітаміни – друзі, які завжди поруч»
Дії, моделі поведінки	2. Вживаю листові овочі (кріп, петрушка, салати)
1.	«Городні чарівники»
2.	Кулінарні змагання «Майстер-шеф» (спільно з батьками).

Квест – гра «За життя без сміття»

Освітні завдання: Формувати у дошкільників уявлення про виняткову роль Землі як планети, на якій є різноманітні прояви життя. Ознайомити дітей з тим, як саме можна турбуватися про Землю. Закріпити знання про тверді побутові відходи, проблеми їх утилізації, можливість їх вторинної переробки. Переконати у необхідності сортування сміття, зменшуючи його об'єм. Показати тяжкі екологічні наслідки безвідповідального ставлення до природи. Формувати природничо-екологічну компетентність через розвиток свідомості у дітей про необхідність дбати про навколишнє середовище і зберігати його в належному санітарному стані. Розвивати мовлення дітей, збагачувати словниковий запас. Виховувати бажання спілкуватися з природою, бажання дбати про неї.

Обладнання: ілюстрації для макета «Таємниця»: сонечко, хмаринки, дерева, кущі, квіти, трава, тварини; макети: річки, моря та лісу; паперові контейнери для сміття, пластикові пляшки; ілюстрації для ігор «Збережи Землю»; «Збери картинку»; повітряні кульки, макет вогнища; відеречка, пісок.

Попередня робота:

- Бесіда про планету Земля, її особливе місце серед інших планет.
- Перегляд відеоролика «Екологічні катастрофи».
- Знайомство дітей з матеріалом, з якого виготовлене сміття, використовуючи асоціативні картки («Папір», «Метал», «Пластик»). В них розміщені зображення матеріалу, з якого вироблено річ (з якого *природного матеріалу*), які предмети виготовлено з нього, де їх можна зустріти, яке їх призначення.

Хід: Доброго дня вам, любі малята,

Хлопчики милі мої і дівчата!

Щирою посмішкою я вас вітаю,

Доброго настрою на весь день бажаю!

Моя посмішка весела,

Моя посмішка чарівна.

Ось тримай її і ти –

Посміхайся і рости! (*Передають посмішку один одному*)

- Діти, а чим би ви хотіли сьогодні займатися в дитячому садочку?

- Пропоную вам створити макет «Таємниця»!

- Як ви гадаєте, на що схожий мій малюнок?(на сонечко, на планету, на бубличок...)

- Так, це наша планета Земля. Але вона якась сумна, не одягнена. Давайте її прикрасимо!

- Першим ми прикрасимо наш макет тим, без чого немає життя на землі!(Сонечком)

- Що сонечко дає нашій Землі?(тепло, світло, енергію, життя, радість)

(*Діти вішають сонечко*)

- Чим ще ми можемо прикрасити нашу планету?(Хмаринками)

- Чим важливі хмаринки для нашої Землі?(Йде дощ. Вода потрібна всім: і людям і рослинам, і тваринам)

- Ще чого не вистачає на макеті?(Дерев, кущів, квітів – одним словом - рослин). Яку користь дають вони?

- Кого ще не вистачає на нашому макеті?(тварин, живих істот)

- Чому тварин називають живими істотами? (їдять, народжуються, рухаються)

- Ой, щось так водички захотілось! Зачекайте малята, втамую спрагу!

(Виливаю останню водичку з пляшки в стакан - пляшка починає говорити)

Пляшка: Ах!

Вихователь: Ой, що це?

Пляшка: Нарешті ви мене звільнили! Тепер я вільна! Швиденько викиньте мене в смітник – а потім я, нарешті, опинюсь на сміттєзвалищі! А там така краса!

Вихователь: Навіщо, ж на смітник і на сміттєзвалище! Тебе можна здати на переробку, з тебе можна виготовити багато чого цікавого!

Пляшка: Ха – ха! Здають одиниці! Виготовляють з мене нечасто! Зате на сміттєзвалищі для нас справжній рай! Ви що досі не зрозуміли з ким ви розмовляєте? Я – не просто пляшка, я Королева Сміття! Я буду жити сотні років і впевнено правити цим світом!

Вихователь: Ні! Ні Ні! Нізащо!

Пляшка: А хочете, я перенесу вас у майбутнє! Подивіться на вашу планету через сто років!

(Відеоролик)

(Повернувшись назад – всі картинки зникають з макета «Таємниця»)

Пляшка: О! Дивіться, я ж говорила, що я на правильному шляху! Земля ваша гине!

*Вихователь: Захворіла Земля, занедужала,
В неї жар! То - туман, то знобить...*

*Сині очі від спеки примружила,
Все немиле Землі, все болить.*

*Біля неї і Місяць, і Сонечко,
Біля неї велика рідня:*

*- Ти в матусі улюблена донечка,
Тебе Сонце голубить щодня.*

*Примовляє Земля, побивається:
- Підкажіть, що робити мені?*

*Як погляну, терпець уривається,
Сонце любить мене, люди – ні!*

*Мої ріки блакитні забруднені,
З'їла пилка зелені ліси,*

Всі поля в целофановім гудинні...

Ні здоров'я тепер, ні краси. (Н.Карпенко)

(Вірш супроводжувати показом відповідних ілюстрацій)

- Діти, давайте рятувати нашу планету Земля!

Пляшка: Я знаю, що у вас нічого не вийде! Але шанс я вам дам! Ось карта! Рушайте в подорож, рятуйте свою Землю! (*Обираємо командира*).

Перша підказка біля річки. Щоб дійти до річки треба пройти по доріжці один за одним, тримаючи кульки лише тілом, без рук. (Проходження перешкоди).

- Ось ми біля річки!

- Що це плаває у воді?

- Як назвати це одним словом? (сміття)

- Звідкіля взялося це сміття?

- Який у вас настрій від побаченого?

- Недобросовісні жителі нашої планети викидають сміття у річку.

І неподалік он цілий смітник!

- Чому не можна викидати сміття у річку?

- А ви звернули увагу, що немає на річці водо плаваючих птахів?

Давайте подивимося відеоролик

(Відеоролик про подорож першої пляшечки)

- Чому не можна створювати сміттєзвалища? (Дощова вода, проходячи через сміття, змиває речовини, які утворюються під час розкладання сміття. Разом вони утворюють дуже шкідливу отруйну речовину, яка потрапляє через ґрунтові води до річки і знищує всі живі істоти! В тому числі і нас! Тому давайте зараз зберемо все сміття.

(Відеоролик «Як сортувати сміття»)

Дидактична гра «Посортуй сміття»

- Так, тепер треба знайти ключ до спасіння нашої Планети. Для цього треба зібрати картинку – картинка вказує, що це червона повітряна кулька! Лопаємо кульку! (*Сміття викидаємо у відповідні контейнери*)

Далі дивимося куди йти по карті.

Друга підказка біля моря. Щоб дібратися, треба подолати перешкоду: доріжка з напрямком ніжок.

Приходимо, а там риби, заплутані у целофанових пакетах...

- Ой, подивіться і тут біда! Сміття приносить шкоду і жителям моря!

(Відеоролик про подорож другої пляшечки)

- Як пластик шкодить морським жителям?(Він не розчиняється у воді, а розпадається на дрібненькі шматочки. А риби помилково приймають ці дрібненькі шматочки за їжу – з'їдають їх! Їх шлунок заповнений пластиком, тому їсти вони не хочуть, і гинуть від голоду! Шматочки пластику поїдає риба – ліхтар, рибу – ліхтар поїдає кальмар, кальмара з'їдає тунець, а тунця поїдає людина!)

Висновок: Викидаючи сміття в море ми самі собі ж і шкодимо! Щоб полегшити життя Землі – треба навчитися знаходити заміну шкідливим матеріалам та діям на менш шкідливі або корисні)

Дид.гра «Збережи Землю»

- Так, тепер треба знайти 2 ключ до спасіння нашої Планети. Для цього треба замальовати цю картинку, там – підказка де шукати!(попередньо нанесений малюнок восковою свічкою)!

Діти замальовують, та шукають ключ!

Друга підказка біля лісу. Долаємо перешкоду. Щоб потрапити до лісу – треба відповісти на питання вікторини:

- Де починається життя книги? (У лісі)

- Чому життя книги починається у лісі?(папір виготовляють з дерева)

- Назвіть предмети, які виготовлені з паперу?(газети, журнали, книги, зошити, обгортки для цукерок...)

- Як називається використаний папір? (макулатура)

- Яка комаха вміє виготовляти папір?(оса). Вона пережовує деревину, отриману масу висушує і використовує у будівництві своїх осель.

Заходимо в ліс – там не загашене вогнище. Знову бачимо результати поведінки людей! Якби ми вчасно не з'явилися, могла б виникнути пожежа! Давайте з вами будемо наводити порядок!

Практикум:

• Почнемо з великого вогнища! Щоб вогнище не розійшлося по всьому лісу – треба навколо нього викопати рівчачок! (Діти обкопують рівчачок)

• Невеличкі загоряння можна погасити:

- водою;

- піском, землею;

- накрити ковдрою.

• Коли сильна пожежа – прикриваємо ніс та рот, покидаємо ліс, попереджаємо дорослих, викликаємо 101.

- Коли горять ліси, це велика біда для нас людей і для нашої планети! Погляньте скільки горя приносять пожежі: забруднюється повітря, знищуються ліси – залишається лише згарище! А як страждають тварини. Нещодавно в Австралії горіли ліси! Ось як люди рятували тваринок від пожежі. А ось на поверхні Землі яка вогняна пляма – вся територія Австралії горіла, неможливо було загасити пожежу!

- І ще не менш важливе питання сьогодні – завалені сміттям ліси!

Бесіда «Коли сміття опиняється у вогні»

- І третій ключ до спасіння нашої Планети шукайте у пісочку!

- Залишилася остання доріжка – доріжка Добра! Проходячи нею – назвіть яку добру справу ви сьогодні зробили для планети Земля! Або можливо дізналися щось нове, що можна доброго зробити для Землі!

Підсумок.

Збираємо ключі – картинки про красиву, зелену планету!

- Дійсно, те, що ми сьогодні зробили з вами врятує нашу планету! Подивіться, яка вона гарна! І ось вам пам'ятка з тих ключів, які ми сьогодні знайшли під час подорожі:

- Вода – джерело життя! Економте воду!
- Люби своє місто! Не сміти! Місце для відходів – урна!
- Не залишайте сміття на природі! Ліс – це не звалище для відходів
- Не викидайте батарейки! Здавайте їх в пункти прийому!
- Відходи – це не тільки сміття, а й корисна сировина!
- Природа прекрасна!! Люби її та не знищуй марно!
- Посади дерево! Дихай разом з планетою!

Білоус С.В., вихователь вищої категорії
ДНЗ КТ 11 Прилуцької міської ради

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ОПРАЦЮВАННІ ПЕРЛИН УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНО-ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ

Анатолій Довженко,
*викладач музичних дисциплін,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради.*

Видатний український поет, драматург, публіцист, науковець, громадський і політичний діяч Іван Франко говорив: «Пісня виповідає простими словами найглибші, сердечні бажання, показує їх не як бажання, а як дійсність... Пісня радує, а глухе почуття дійсних життєвих клопотів на хвилю уступає на бік, впливає сльозами, не гіркими, але такими, що облегшують душу».

Півстоліття тому українці співали з ранку до перших півнів наступного дня. Тепер ми перетворилися на пасивних мовчазних споживачів комп'ютерів, програвачів дисків і телебачення. Це негативно позначилося на якості жіночих і особливо чоловічих голосів. На жаль, народна пісня живе в душах лише старшого покоління, яке ціною певних організаційних зусиль ентузіастів ще подекуди відтворює предківський неповторний український розспів.

Наведемо приклади використання народних пісень для розвитку вокально-хорових навичок вихованців. На першому-другому році навчання на уроці музичного мистецтва навички чистої інтонації виробляються на унісоні. На цьому етапі вокально-хорові вправи, які будуються на народнопісенному матеріалі, орієнтовані на вироблення співацького дихання, високої позиції та м'якої атаки звука, оволодіння навичками виконання музики з різними динамічними відтінками. З цією метою варто використовувати пісні як: "Вербовая дощечка", "Як діждемось літа", "Коляд, коляд, колядниця", "Українка я маленька" тощо.

Загальні вимоги до народних пісень, що використовуються на початку навчання, - це їх мелодична виразність, простий ритм, консонантність інтервалів, вокально зручна текстура.

Українські композитори-класики завжди вважали народну пісню найдовершенішим засобом суспільного і художнього виховання, тому чимало збірок, що містять обробки українських народних пісень, вони присвятили дітям. Збірник М.Лисенка "Молодоці", виданий 1875 р., є першим значним зібранням українських ігрових пісень і веснянок. Дуже корисною і популярною, розрахованою на школярів і домашнє музикування дітей, була збірка К.Стеценка "Луна". За основу шкільного хорового матеріалу композитор узяв народну пісню. Взагалі ця збірка характеризується вдалим доббором матеріалу та майстерним його опрацюванням. Другою значною музичною працею К.Стеценка був "Шкільний співаник" - енциклопедія народного життя

та побуту, відтворена у вигляді досконалих за художньою формою і різних за жанром пісень: "Ой дзвони дзвонять", "Калач", "Зайчик", "Добрий вечір тобі" та ін,

У 20-ті роки ХХ ст. з'явилося чимало спеціальних збірників: три випуски "Пролісків" Я.Степового, "Дитяча розвага" С.Титаренка, "Гра" (упорядник Р.Вовк), "Дитячі пісні" М.Вериківського, "Весняночка" В.Верхо-винця, "Слобожанські народні пісні для школи" В.Ступницького, публікації творів М.Леонтовича.\

Одним із найкращих творів у світовій музичній літературі для дітей вважається збірник Л.Ревуцького "Сонечко". Він містить 20 народних пісень для голосу з фортепіано, серед яких "Прийди, прийди, сонечко", "Іде, іде дід, дід", "Галя по садочку ходила" та інші.

Перші українські збірники для дітей мали величезне значення: вони будувалися на народнопісенному матеріалі, специфічному характері співу, відтворювали повнокровні образи народного життя.

Невичерпність духовних цінностей народної пісні, новаторство українських композиторів у галузі хорової обробки народних пісень і створені ними високохудожні обробки піднесли жанр на небувалу височінь. Цей національний мистецький скарб, без сумніву, заслуговує на увагу педагогів і підлягає детальному вивченню.

Вивчення народних пісень проводиться у певній послідовності: від часткової творчої активізації під час розучування твору до безпосередньої індивідуальної творчої діяльності дитини при активній цілеспрямованій ролі учителя. При першому знайомстві дітей з новою народною піснею треба спрямувати їхню активність на правильне розуміння твору. Наприклад, під час ознайомлення з народною піснею «Галя по садочку ходила» особлива увага звертається на усвідомлення поетичного тексту. У першому куплеті пісні йдеться про те, як Галя, гуляючи по садочку, загубила свою хусточку. Дівчинка «ходить по садочку, блукає, хусточку біленьку шукає».

Педагог радить дітям уявити і проінсценізувати, як хто зможе, зміст пісенного тексту. Діти здебільшого правильно зрозуміли поставлене перед ними завдання. Кожен, кому пропонувалося сценічно відтворити зміст пісні, починав імітувати шукання хусточки і переживати «втрату», тобто входив в образ героїні пісні.

Далі слід підказати, що друзі Галі, взявшись за руки, утворюють коло і, повертаючись обличчям один до одного, співають: «Не журися, Галю-серденько». На закінчення пісні підходять до Галі й, вклонившись, віддають їй знахідку та сідають на свої місця.

З великим задоволенням інсценують діти українську народну пісню «Ой єсть в лісі калина». Вони інтонаційно чисто ведуть мелодію, правильно передають зміст і характер твору, супроводжуючи спів імітаційними рухами (ламають цвіт калини і в'яжуть в пучечки). У приспіві на слова «комарики-дзюбрикн» діти поєднують спів з танцювальними рухами.

Вже з наведених прикладів можна зробити висновок, що інсценізацію подібних народних пісень можна робити на основі текстового

змісту, пробуджуючи в учнів творче ставлення до виконуваного твору.

Формуванню патріотичних почуттів сприяють й українські народні пісні, історичні думи у виконанні кобзарів, легенди, які оспівували героїчну минувшину .

Так, до пісень героїчного напрямку належать прославлені на весь світ українські думи, історичні пісні про військові події, походи наших пращурів, боротьбу з чужоземними загарбниками. В цих піснях відображені не лише перемоги, а й поразки, невдачі в боротьбі з ворогами. Це часто сумні і тужливі, тривожні твори, в яких виливається біль за втраченою свободою, покинутим рідним краєм.

У козацьких піснях реалістична конкретність переплітається з емоційною наснаженістю, символічно-метафоричною образністю. Герой пісень – запорожець, козак (козаченько), лицар українського духу і чину. Це улюблений народний герой, який долає усі життєві перешкоди, захищає рідну землю від загарбників, перемагає ворога і виганяє його за межі України. Козак - найвищий ідеал оборонця Вітчизни, якому притаманні, як правило, лицарська мораль, духовність.

Мотиви величання трударів звучали в обжинкових піснях. Вони формували у свідомості молодого покоління уявлення про дійсні та примарні цінності.

Женці, вертаючись із поля, несли господареві останнього снопа та вінок, сплетений із колосків, і співали:

Прочини, господарю, ворота,
Занесли тобі віночка із золота;
Він не із золота, а із жита,
Да дозволь тобі, Боже, спожити.

Величання трударя в апогеї його устремлінь – хіба це не зміцнення його духу? Хіба це не приклад для його нащадків?

З весняних пісень линуць слова, що мотивують працю, детально описують послідовність трудових процесів. Ці пісні ніби задають програму дій, чітко окреслюють етапи роботи.

Літо – це апогей хліборобського року, пора найбільшого напруження сил, праці майже без перепочинку. Народний геній тонко підмітив і відобразив у пісні всі психологічні стани людини, включеної до тривалого трудового процесу. Тому зажнивні пісні часто звучать як стимул до праці, особливо для молоді. У жнивних піснях думка про втому переплітається з жартом, легкою іронією, зверненням до природних сил за підтримкою. Женці просять сонечка, щоб воно не сходило так рано і не заходило так пізно, щоб продовжило години перепочинку. Вони просять дощика, щоб дав їм відпочинок хоч на часинку, В обжинкових піснях звучить радість, гордість за результати праці, величання хліборобів.

Народна пісня є одним із найбільш популярних жанрів музичного мистецтва. Світ пісенної культури українського народу безмежний. Це скарбниця людської духовності, що полонить почуття, розум і серце. В українській пісні відтворюється світогляд народу, його

морально-етичні та естетичні цінності, педагогічний геній, багатогранний досвід виховання підростаючих поколінь у душі високої духовності та моралі.

Для українського народу патріотизм був і є найбільшою національною цінністю, тому серед патріотичних завдань, що стоять перед освітянами, є виховання свідомого громадянина – патріота своєї держави. Проблема формування національної свідомості кожної дитячої особистості нині набуває особливої значущості. Які ж основні завдання патріотичного виховання дошкільнят ?

До основних завдань патріотичного виховання дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю;
- формування духовно – моральних взаємин;
- формування любові до культурної спадщини свого народу;
- виховання любові та поваги до своїх національних особливостей;
- виховання почуття власної гідності, як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей.

Дошкільний вік, як період становлення особистості, має свої потенціальні можливості для формування вищих моральних почуттів до яких і відноситься почуття патріотизму.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує в собі всі сторони розвитку особистості: моральний, трудовий, розумовий, естетичний, фізичний і передбачає вплив на кожну зі сторін для отримання єдиного результату.

Для патріотичного виховання дошкільнят важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціуму, суспільних явищ. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри) діти поступово отримують більш – менш цілісні уявлення про своєрідність українського народу. Серед засобів національного виховання у музичній діяльності використовуємо твори українського фольклору (забавлянки, мирилки коліскові, колядки, хороводні ігри та таночки).

Чи задумувались ми над тим, чому не вмирають народні пісні. А безсмертні вони тому, що в них живе, не вмирає сам народ, його мудрість, віра і незгасаюче працелюбство. Українські народні пісні впродовж віків були і залишаються чарівними провідниками доброти та милосердя, яких сьогодні так болісно не вистачає у людських взаєминах. Створені за сивої давнини, пісні передавалися із уст в уста, змальовуючи фольклорний портрет тієї місцевості, де вони співа-лись.

Українська народна пісня – це історія народу-трудівника, народу-воїна, що цілі віки бився за свою свободу, що цілі віки витрачав

усю свою силу, свою кров своє життя на виявлення своїх здібностей, на збереження своєї гідності.

Хто не був зачарований українською піснею? Хто не згадує її, як своє чисте, прозоре дитинство, свою горду юність, своє бажання бути красивим і ніжним, сильним і хоробрим, коханим. Найчастіше використовуємо у своїй роботі такі українські народні пісні як: «Грицю, Грицю до роботи», «Іде, іде дід, дід»,

Яка мати не співала над колискою дитини. Це перша пісня, яку дитина чує від найближчої і найдорожчої для нього людини – її матері. І функція цього простого співу, що йде від самого серця – далеко не лише просте заколисування. Співаючи колискову, мати висловлює найзаповітнішу мрію, сподівання, бажаючи дитині довгого щасливого життя, передає їй найважливіші культурні коди. Поки діти чують колискову від своїх матерів, народ має надію і надалі зберегти свою ідентичність. «Котику сіренький», «Ой спи дитя, колишу тя», «Ой ходить сон коло вікон» та інші колискові прийшли до нас з давніх давнь і співаються понині.

Малі фольклорні жанри, що використовуються у сценаріях, – народні пісні календарно-обрядового змісту, родинно-побутової тематики – завжди мають простий текст, динамічний сюжет, що легко і швидко запам'ятовується дітьми, тому такі пісні варто використовувати без обмеження, тільки з урахуванням тривалості свят або розваг.

В зимовий період, після Новорічних ранків, за народним календарем, починаємо готуватися до свята Різдва Христового. Діти з задоволенням виконують колядки, щедрівки, забавлянки – український музичний фольклор: «Добрий вечір, Тобі, пане господарю, радуйся», «Щедрий вечір, добрий вечір», «В полі, полі плужок ходить», «Де коза ходить», «Біг козелець з нових яसेлець», «Раз, два, три, чотири, козі дзвоника вчепили».

Навесні діти готуються до іншої розваги – зустрічі Весни. Вони співають українські народні пісні, веснянки, заклики, виконують рухи відповідно до тексту пісень: «Вийди, вийди сонечко», «Розійшлися хмарки, сонце глянуло», «Благослови мати весну закликати», «Ой весно, весно, що ти нам принесла», «Ми кривого танцю йдемо», «Дінь – динь», «Зробимо коло».

Пісня, спів і музика, часто нерозривна частина рухових забав та ігор, розвиває в дитині найкращі душевні прикмети. Діти з задоволенням виконують пісні-забавлянки: «У нашого Омелечка, невелика сімечка», «Їли кашку», «Катерина і Василь», «Ту-ру-ру, ту-ру-ру, варим кашку круту», «Куй, куй, ковалі, то великі то малі».

Спадщина В. Верховинця становить глибоко національне за своєю сутністю і виховне за змістом явище, що органічно поєднує педагогічну і мистецьку творчість. «Іди, іди дощику», «Диби – диби», «Труби Грицю», «Ой у полі жито сидить зайчик», «Ой летіла зозуленька», «Яструб і курчата», «Павлику равлику».

Український фольклор пов'язаний із народними традиціями своїм корінням сягає у минуле. Він збагачує знання дитини про минулі часи, збагачує дитяче мовлення образними висловами, епітетами.

Український народ належить до найпісенніших народів світу. У скарбниці його культурних надбань чільне місце займає пісня, що відображує визначні історичні події, героїчну боротьбу проти соціального і національного гноблення, розкриває глибину ліричної душі людини, її здоровий гумор, передає впевненість і надію на краще майбутнє.

Пісенна творчість українського народу складалась і збагачувалась протягом століть, тому її розглядають як справжній золотий фонд української музичної культури і невід'ємну частину формування свідомості дітей молодшого віку.

Використана література

1. Дорошенко Т.В. Вчити учнів чути музику – Рідна школа -2010- №12-с.22-24.
2. Казьмірчук Н. С. Формування творчої особистості майбутнього вчителя в процесі навчання у ВНЗ. Зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв – Вінниця, 2017. – С. 51-55.
3. Підпригора Б. Формування естетичних почуттів молодших школярів засобами музичного мистецтва Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв.– Вінниця: 2019. – С. 140-143.
4. Штремель С. Естетичне виховання дошкільників засобами музичного мистецтва // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск №52, 2015. – 211с.

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ольга Іонова,
*вчитель математики,
Комунальний заклад «Івківський ліцей»
Ладанської селищної ради.*

*Сумне явище, коли голови учнів наповнені
великою чи малою кількістю знань,
але вони не навчилися їх застосовувати.
А. Дістервег*

Сучасний світ і підхід до навчання дуже швидко змінюється. Людина повинна бути компетентною у всіх сферах життя. Сьогодні вже не достатньо мати деякий обсяг знань і вмінь, важливо постійно розвиватися та самовдосконалюватися. Учителі шкіл та ліцеїв повинні навчити учнів не тільки знань, а й показати, як їх застосовувати у реальному житті.

Нині актуальною є проблема пошуку нових нестандартних форм, способів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток креативності у школярів. Адже у швидких мінливих умовах сьогодення зростає потреба в людях, здатних творчо підходити до будь-яких змін, нетрадиційно та якісно вирішувати проблеми. Саме школа повинна підготувати людину, яка не тільки має знання, але й уміє творчо використовувати їх у житті. Важливо навчити учнів відходити від шаблонів і самостійно шукати шляхи успіху та самореалізації, перетворити механічне навчання на активне та ініціативне.

Успішне вирішення завдання щодо формування самостійної творчої особистості тісно пов'язане з впровадженням таких методів і прийомів активного навчання, як дослідження, дискусія, міні-проект, проблемне навчання, інтерактивні вправи, що є елементами сучасних технологій проблемного та інтерактивного навчання, ІКТ, проектної технології, технології навчання як дослідження, а також STEM-технологій.

Завдання сучасного учителя не доносити істину, а вчити її знаходити. Дитину спочатку потрібно зацікавити, навчити хотіти й прагнути, а вже потім – знати й уміти. Процес навчання є своєрідним процесом самостійного «відкриття» учнем уже відомих у науці знань.

Під час навчання математики необхідно систематично розвивати та зміцнювати пізнавальний інтерес учнів. Важливим завданням вчителя є формування в учнів стійких компетентностей на уроках математики та в позаурочний час. Це має вагоме освітнє та виховне значення.

Освітній процес переорієнтовується на практичне застосування вмінь та навичок, і це допомагає встановити взаємозв'язок науки і різних сфер життя.

STEAM-навчання – це один із найбільш вдалих методів поєднання практики та теоретичних наукових міркувань.

Майже всі сучасні учні під час навчання шукають мотивацію для отримання знань з тих чи інших предметів. Мотиваційний компонент може бути сформованим лише у тому випадку, якщо в учня вироблено позитивне відношення до предмету вивчення, а результатом є розвиток пізнавального інтересу. Сподіватися на внутрішню мотивацію учня марно, оскільки не кожен школяр самоорганізований і вмотивований. Важливим є заохочення до навчальної діяльності та підтримка маленького, але успіху у навчанні. Учитель повинен запропонувати нестандартні підходи до навчання. А саме вони і є у STEAM-освіті.

Головною перевагою STEAM-освіти для школярів є їх підготовка до реального життя. Тому використання її елементів дозволяє вчителям наочніше пояснювати необхідний матеріал, адже паралельно із засвоєнням теоретичного матеріалу учні мають можливість спостерігати, де він використовується в реальному житті. Разом з тим STEAM-підхід дозволяє виховати у дітях гнучкість та критичне, практично орієнтоване мислення. На перший план виходить здатність

вчитись та сприймати зміни, а не самі знання, які нині стають застарілими з неймовірною швидкістю.

Важливим є те, що під час STEAM-уроків в центрі уваги знаходиться не вчитель, а практичне завдання, яке потрібно вирішити. Учні ж вчаться вирішувати це практичне завдання шляхом проб і помилок, а не вивчають "суху" теоретичну частину.

Існують певні вимоги до таких завдань.

1. Завдання повинні мати реальний практичний зміст, який забезпечує цінності набутих математичних знань.

2. Завдання мають відповідати шкільним програмам і підручникам.

3. Формулювання завдань мають бути доступною і зрозумілою мовою, не містити термінів, з якими учні не зустрічалися і які вимагатимуть додаткових пояснень.

4. Числові дані у задачах повинні бути реальними, відповідати існуючим в практиці.

5. У змісті задач по можливості повинен бути відображений особистий досвід учнів, місцевий матеріал, який дозволяє ефективно продемонструвати використання математичних знань і викликати в учнів пізнавальний інтерес.

6. Завдання повинні відображати ситуації промислового і сільськогосподарського виробництва, економіки, торгівлі, ілюструвати застосування математичних знань у конкретних професіях людей.

Використання на уроках різних видів компетентнісних задач виокремлює в навчальних програмах такі наскрізні лінії ключових компетентностей, як «Екологічна безпека й сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність». Учитель формує в учнів здатності застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях. Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загально-предметних компетентностей.

Розглянемо деякі компетентнісні задачі, які можна використати на STEAM - уроках

1. Одним з цікавих завдань є розрахунок матеріалу для озеленення спортивного майданчика.

Розрахувати кількість газонної трави, необхідної для посіву майданчика розміром 10 на 15 м², якщо на 1 м² використовується 35 гр насіння.

Яка вартість насіннєвого матеріалу, якщо 1 кг коштує 110 грн за кілограм

2. Учениця 7 класу Анастасія відвідує школу кожного дня, крім суботи та неділі. Уроки тривають з 8.30 до 14.50. Порахувати, скільки годин і хвилин проводить дівчинка у школі. Скільки діб і годин триватиме друга чверть, якщо вона розпочнеться 17.01 і триватиме до 31.05, враховуючи тижневі канікули в березні і святкові дні 8.03, 01.05, 09.05?

3. На Великдень у нашій країні печуть здобний хліб. У кожної господині є свій рецепт. Розглянемо найрозповсюдженіший.

Складові:

Борошно - 1 кг

Молоко - 0,5 л

Пресовані дріжджі - 60 г

Родзинки - 250 г

Цукор - 250 г

Яйця - 6 шт

Масло - 180 г

Порахувати, скільки коштує така випічка сьогодні,

Якщо:

1 кг борошна коштує 20 грн,

1 літр молока - 30 грн,

100 грам дріжджів - 15 грн,

1 десяток яєць – 40 грн,

1 кг родзинок – 60 грн,

1 кг цукру -25 гр.

4. Середня урожайність пшениці у 2021 році становить 4,5 тони з 1 гектара. З 100 кг пшениці отримують 80 кг борошна. З 1 кг борошна можна виготовити 1,6 кг хліба. Це два батона, вартістю по 18 грн. Обрахувати вартість продукції, отриманої з поля площею 40 га. Відповідь округлити до цілих

5. Шлях з Івківців до Києва становить 160 км. На деяких ділянках дороги відбуваються ремонтні роботи, тому автомобіль рухався зі швидкістю 40 км/год протягом 30 км. Більшу частину шляху машина їде з швидкістю 100 км/год. Визначте середню швидкість автомобіля на всьому шляху.

6. Поспішаючи до школи, протягом тижня, учень нещільно закриває кран. З'ясували, що за 1 год витікає з крана 0,5л води. Учень виходить з дому щодня о 7.30 год, повертається о 14.30. Розрахуйте:

- втрати води, за час відсутності учня, протягом тижня;

- вартість цієї втраченої води (за 1м^3 - 26,75 грн, $1\text{л} = 0,001\text{м}^3$).

7. Якщо приймати душ 3 рази на тиждень, то витрата води така сама, як прийняти ванну 1 раз на тиждень. На скільки відсотків витрачається менше води за один прийом душу, ніж ванни?

8. Енергозберігаюча лампа на 100 Вт використовує за годину роботи 15 Вт, тоді як звичайна 100 Вт. Підрахуйте:

- скільки електроенергії економить людина за місяць (30 днів) безперервної роботи енергозберігаючої лампочки по 12 годин в день?;

- яка буде економія електроенергії та коштів за I квартал, якщо у квартирі 4 звичайних лампочки замінити на енергозберігаючі? Вартість 1 кВт-1,44 грн.

9. Піраміда Хеопса мала висоту 147 м, сторона її квадратної основи – 230м. Внутрішні входи і приміщення займають 30% її об'єму.

Визначити маса каменю, який пішов на її спорудження (маса 1 м^3 каменю дорівнює 2.5тонн).

10. Щоб залити один квадратний метр ковзанки, потрібно 50 л води. Скільки води потрібно, щоб залити ковзанку круглої форми діаметром 45 м?

11. Якої розфасовки пральний порошок вигідніше купити господині, якщо відомо, що пакет вагою 2кг 400 г коштує 145 гривень, а пакет вагою 6 кг коштує 265 гривень? Скільки грошей вона заощадить?

12. Середня зарплата працівника підприємства «Пожмашина» становить 18000 гр. 18% з цієї суми відраховується в фонд держави, а 2% - до фонду пенсійного страхування, 1% - у фонд профспілки. Яку суму працівник отримує на руки?

13. Скільки коштує сніданок для сім'ї з 4 осіб, якщо на одну людину потрібно 0, 25 батона, 1 яйце, сир (50 г на порцію), 1 стакан молока (250 г)? Врахуйте, що батон коштує 18 гр., 1 десяток яєць – 38 гр., 1 кг сиру – 220 гр., літр молока – 34 гр..

14. Для роботи двигунів шістьох однакових машин протягом 5 годин треба 37 л дизельного палива.

- На скільки годин руху одного автомобіля вистачить 98 л палива ?

- Яку суму грошей треба заплатити на автозаправочній станції за це паливо?

15. Термальні басейни та гейзери України: 5 місць, де тепло купатися в будь-яку погоду. Єдиний в нашій державі гейзер, що знаходиться на Закарпатті, поблизу села Вучкове, через кожні 2 години 46 хвилин викидає струмені пари і води. Скільки викидів зробить гейзер за добу?

Задачі, приклади яких були наведені вище і подібні до них, під час вивчення математики відіграють важливу роль. Вони сприяють кращому усвідомленню теоретичного матеріалу, його запам'ятовуванню, дають можливість пов'язувати математичні знання з життям та іншими науками, прищеплюють учням інтерес до вивчення математики, заохочують, стимулюють їх навчальну діяльність, несуть виховну роль. Особливо вони активізують творчість і мислення учнів,. Зрозуміло, що в своїй роботі вчителю математики обмежуватися лише кількома прикладами таких задач не слід. Вчителю постійно потрібно підбирати і пропонувати для розв'язування учням цікаві задачі, пов'язані з практичною діяльністю людей на різноманітну тематику при вивченні, закріпленні і повторенні матеріалу більшості тем навчальної програми в усіх класах. Такі завдання можна використовувати під час уроків, в позаурочний час, а також як теми проектів.

Отже, використання у навчанні елементів STEM має позитивний вплив на процес вивчення як математики, так і інших наук. Такі завдання формуватимуть в учнів правильні уявлення про навколишній світ. Також вони позитивно впливають та загальний розвиток учнів.

На уроках з використанням елементів STEM учитель закладає інтерес до дослідницької діяльності та готує дітей до життя у технологічно розвиненому середовищі. Такі уроки, побудовані на реалізації конкретного проекту, застосуванні науково-технічних знань у реальному житті забезпечують набуття знань через гру та конструювання пристроїв і механізмів; вони сприяють не запам'ятовуванню фактів, а розумінню і формуванню практичних навичок і умінь.

Під час використання елементів STEM-технології учитель допомагає учням не тільки вивчати теоретичний матеріал, але і закріплювати знання за допомогою можливостей практичного застосування різноманітних завдань. Працюючи за STEM-методикою, в центрі уваги учитель ставить практичне завдання чи проблему. Учні вчаться знаходити шляхи вирішення не в теорії, а прямо зараз шляхом спроб і помилок;

Учителям необхідно використовувати STEM для розвитку творчого простору, наукового світогляду дитини, за яких вона не тільки реалізовує свої потреби, а й готується до дорослого життя у соціумі, роблячи усвідомлений вибір майбутньої професійної діяльності; за допомогою STEM дитина отримує набагато більше автономності.

Випускник Нової української школи має володіти не лише багажем знань, а й вмінні використовувати їх у конкретних ситуаціях, які виникають у житті. Саме тому учителям варто звернути увагу на розвиток інтелектуальних умінь, навичок, пов'язаних із розв'язуванням творчих задач, вирішення завдань, що виникають у нестандартних ситуаціях.

Використана література

1. Теоретичні основи проведення практичних робіт на уроках математики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.school3207.ucoz.ru>
2. Панішева О.В. Зацікавимо учнів математикою // Математика в школах України, 2006.
3. Саломатнікова О.М. Застосування похідної до розв'язування прикладних задач // Математика в школах України, №30, 2006.
4. Горох О.О. Комп'ютер на уроці математики. // Математика. – 2007. – № 2.
5. Прикладні задачі в шкільному курсі математики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/stattya-prikladni>.
6. Прикладна математика і не тільки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/Fposibnik>.
7. Світлана Куцєпал. «STEM/STEAM/STREAM-освіта – новий тренд в українському освітянському дискурсі». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://som.org.ua/files/f_3725_el_2018_1_Kutsepal.pdf
8. Освіта: STEM і STEAM – додайте трохи творчості до науки! – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://innovationhouse.org.ua/statti/osvita-stem-i-steam-dodajte-trohi-tvorchosti-donauki/>

ОСВІТНЯ РОБОТА ВИХОВАТЕЛЯ З ДОШКІЛЬНИКАМИ В ДИСТАЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

*Мирослава Катренко,
вихователь 2 категорії,
ДНЗ КТ № 27,
м. Прилуки.*

Відповідно до Постанови Головного державного санітарного лікаря України № 25 від 21.05.2020 року «Про затвердження Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів у закладах дошкільної освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) », дитячі навчальні заклади повинні дотримуватися певних протиепідемічних заходів.

Рекомендовано розробити графік прогулянок та занять, щоб діти перебували у закладі в різний час і якомога менше між собою контактували. Також групи дітей у закладі не повинні змішуватися.

МОЗ видало рекомендації та правила для закладів дошкільної освіти, аби вони могли організувати безпечне навчання для дітей:

- перед початком зміни повинен бути обов'язковий температурний скринінг всіх працівників.
- вихователі повинні зранку забрати дітей у батьків на території закладу, але за межами будівлі, щоб батьки не заходили до приміщення. Так само ввечері передавати дітей батькам.
- на території заклади дошкільної освіти мають облаштувати організоване місце для обробки рук спиртовими антисептиками. Зокрема, антисептики мають бути на вході у заклад, але вихователі мають стежити за тим, як діти оброблятимуть руки.
- у дитячих закладах повинні бути розроблені графіки прогулянок та занять, щоб діти знаходилися у закладі в різний час і якомога менше між собою контактували.
- групи дітей не повинні змішуватися. Варто обмежити заняття та вправи, під час яких діти контактують між собою та не використовувати додатковий інвентар.
- працівники дитсадків повинні регулярно мити руки рідким милом або обробляти їх антисептиками кожні дві години, особливо після відвідування громадських місць.

Також у дитячих садочках має проводитися дезінфекція поверхонь до та після заняття. І треба провітрювати приміщення не менше 15 хвилин перед відкриттям закладу та по чергово провітрювати кімнати протягом дня.

У дитячих садочках **заборонено**:

- використовувати багаторазові тканинні рушнички;
- мати для дітей м'які іграшки;
- мати килими в кімнаті з довгим ворсом;
- заходити в середину приміщення у вуличному взутті;
- проводити масові заходи та батьківські збори.

Всі протиепідемічні заходи мають бути організовані в ігровій формі. Якщо діти з певних причин не мають змогу відвідувати навчальний заклад, то з ними слід організувати дистанційне навчання, щоб розвивати й надалі розумові і фізичні здібності. Але слід пам'ятати, що карантин – це не канікули і не відпустка. Відповідно до статті 3 Закону України «Про дошкільну освіту» держава надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини; забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти та обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку. А статтю 11 Закону України «Про освіту» визначено, що «метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок». Тому заклади дошкільної освіти продовжують здійснювати роботу щодо всебічного розвитку малюків.

У статті 9 Закону України «Про освіту» відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма здобуття освіти. Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій». Але чи є придатною ця форма роботи для дітей дошкільного віку?

У листах МОНУ від 11.10.2017 № 1/9-546 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» та від 27.09.2010 № 1/9-666 «Про організацію роботи з дітьми п'ятирічного віку» зазначено, що «оперативно обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в Інтернеті. У пригоді стануть сторінки сайтів закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн-спілкування у закритій групі в соціальних мережах тощо» та відмічена важливість «розроблення та запровадження медіа-освіти, створення інформаційних дошкільних програм, зокрема "Електронної пошти для батьків" з питань розвитку дітей п'ятирічного віку». Це все стосується взаємодії з батьками та дає змогу навчити їх проводити час з дитиною з користю.

Вихователь зобов'язаний не тільки інформувати батьків, а й проводити освітню роботу з дітьми. Лише необхідно дотримуватись вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням. Слід також знати що в розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що «перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду

розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років»

А коли є потреба працювати дітям з гаджетами то слід дотримуватись таких правил: «Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику. Для дітей з хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів); дітей з порушеннями зору тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин.

Якщо робота ведеться з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см.

Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин».

Дуже важливо розуміти, як саме організувати простір і час дітей вдома. В соціальних мережах є ресурси, які допоможуть дітям з цікавістю провести час, а батькам допоможуть знайти відповіді на всі запитання, зробивши життя цікавим і пізнавальним!

"Весела абетка". abetka.ukrlife.org/ Сайт призначений для дошкільнят, їх батьків, а також вихователів дошкільних навчальних закладів. Тут можна знайти багато корисної інформації по вихованню та навчанню дітей від народження і до 7 років, літературу та ігри для дітей, і просто цікаву та корисну інформацію.

"ПДР для дітей". <https://little.com.ua/pdd/> . Цей розділ для дітей допоможе батькам в легкій віршованій формі навчити малюків правилам дорожнього руху, пояснити дітям, що таке світлофор, пішохідний перехід, зебра і як потрібно поводитися на дорозі.

Проект "З любов'ю до дітей". <https://www.youtube.com/user/SonechkoProject>

Розвиваючі уроки для дітей. За допомогою анімації сучасні діти відкривають для себе чарівний світ....

Сайт "Петрик". <https://mala.storinka.org/українські-казки-для-дітей.html>

Українські казки для дітей - автори Іван Франко, Леонід Глібов, Марко Вовчок, Леся Українка, Олена Пчілка, Юрій Федькович, Григорій Квітка-Основ'яненко, Левко Боровиковський, Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Юрій Федькович, Іван Наумович, Василь Сухомлинський та багато-багато інших.

Ukraine WOW. <https://ukrainewow.com> . Інтерактивна виставка-подорож по Україні та з Україною у компанії.

Як же батькам організувати день, щоб діти мали можливість і розважатися і розвиватися? Дитині дошкільного віку, на відміну від школяра, потрібно допомогти організувати власну діяльність.

Дорослі повинні організувати свій день так, щоб якнайменше змінити розпорядок дня дитини від розпорядку дня в дитячому закладі. Адже карантин закінчиться, і діти повернуться до звичного розміреного життя садочка. І краще, щоб малюку не прийшлося занову до нього привчатися. Батькам потрібно розуміти, що змінилося тільки місце перебування більшої частини дня дитини, а її діяльність повинна і надалі бути такою, як і була(по можливості), або трішки змінена. Доцільно б було написати на аркуші паперу або на стікерах докладний розпорядок дня і повісити його так, щоб дитина постійно його бачила. Важливо, щоб у неї були чіткі очікування з приводу того, що буде відбуватися протягом дня - коли буде час для ігор, читання і відпочинку.

День повинен починатися з гігієнічних процедур, ранкової гімнастики, сніданку. Протягом дня батьки(або інші дорослі, які будуть знаходитися з дитиною вдома) повинні організувати навчальну, ігрову, самостійну діяльність дитини. Якщо це дитина старшого дошкільного віку, то вона більш самостійна і тому контролювати самостійну діяльність не обов'язково, а з малюкам молодшого дошкільного віку потрібна допомога. Навчальну діяльність можна організувати як до обіду, так і після денного сну (денний сон теж бажано не відміняти). Програму, за якою працюють в дитячому садочку можна знайти на сайті МОН або проконсультуватися з вихователями, в програмі чітко вказані вікові особливості відповідного віку та знання з кожної освітньої лінії, які повинна отримати дитина, відповідно до вікової категорії. Цим самим батьки можуть зорієнтуватися на те, що вже знає їхня дитина і чому їй ще потрібно навчити. Так, це може бути складно, бо існують різні форми та методи роботи з дошкільнятами. Але не обов'язково в домашніх умовах дотримуватися всього цього. Головне - в доступній для дитини формі пояснити матеріал, дати змогу закріпити в практичних вправах (якщо це необхідно), бажано використовувати наочний матеріал, щоб дитина краще змогла зрозуміти те, що їй пояснюють. На практиці в садочках використовують дидактичний матеріал, роздатковий, відео та аудіо записи. В наш час інформаційних технологій зробити це нескладно. З підручного матеріалу можна виготовити наочність (матеріал для лічби, геометричні фігури, цифри, літери тощо).

У статті 8 Закону України «Про дошкільну освіту» наголошується що :

1. Сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.
2. Відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі.
3. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності».

Отже, батьки, як суб'єкти освітнього процесу, несуть відповідальність за здобуття дошкільної освіти власною дитиною.

Дистанційне навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій). В першу чергу інформація надається батькам, а вони вирішують у який зручний час для них і дитини цю інформацію (аудіо-, відео-, тексти казок, віршів, приклади організації дитячого експериментування, ігрової, зображувальної та інших видів діяльності дітей раннього і передшкільного віку) запропонують власній дитині, ураховуючи її психофізіологічний та емоційний стан.

Інструментами спілкування при дистанційному навчанні можуть бути:

- Електронна пошта – це стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, які в інших формах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

- Форум – найпоширеніша форма спілкування. Модератор форуму реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий.

- Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативного спілкування людей через Інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений текстовий чат. Голосовий чат дозволяє спілкуватися за допомогою голосу, що під час за дистанційною формою є важливим моментом

- Відеоконференція – це конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і в призначений час. Для якісного проведення відеоконференції необхідна її чітка підготовка: створення програм, своєчасна інформація на сайті і розсилка за списком. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених групах», коли вихованці та вихователь знаходяться на відстані. Отже, обговорення відбувається у режимі реального часу. Вихователь і діти можуть бачити один одного.

- Блог. Це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор розміщує публікацію у блозі, та дає можливість іншим прочитати і прокоментувати розміщений матеріал.

- Соціальні мережі Telegram та Viber дозволяють створювати закриті та відкриті канали, групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Наразі вже багато закладів дошкільної освіти впроваджують дистанційне навчання, де робота здійснюється таким чином:

- Найпоширенішою практикою є створення в соціальної мережі Viber групи для батьків та надання рекомендацій щодо здійснення

освітньої роботи за окремими темами (фото-, аудіо-, відео-, письмово тощо) та отримання фотозвітів,

- Надсилання посилань на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережі Інтернет,

- Надсилання відео-роликів за темами занять,
- Проведення конкурсів, марафонів, флешмобів,
- Он-лайн спілкування з дітьми,
- Відео-конференції з групою дітей,
- Створення та використання Ютуб-каналів.

Освітню роботу в умовах дистанційного навчання здійснюють не лише вихователі. До цієї роботи долучаються вчителі-логопеди, інструктори з фізкультури, музичні керівники, практичні психологи тощо.

Особливістю навчання дошкільнят, є необхідність включення в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, розвивальних).

Освітню роботу з дітьми необхідно здійснювати систематично. Дистанційне навчання доцільно проводити через інтерактивні навчальні матеріали, через соціальні мережі, через освітні платформи, електронні сервіси та додатки тощо.

Особливого значення для психологічного розвантаження малюків набувають зустрічі в режимі реального часу за допомогою гаджетів.

Найзручнішим для проведення занять у форматі відеоконференцій є платформа Zoom (Безкоштовний обліковий запис дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Програма відмінно підходить для індивідуальних і групових занять, в неї можна заходити як з комп'ютера, так і з планшета з телефоном. До відеоконференції може підключитися будь-хто, що має посилання, або ідентифікатор конференції. Захід можна запланувати заздалегідь, а також зробити повторюване посилання, тобто для постійного заняття в певний час можна зробити одне і те ж посилання для входу. При цьому буде в наявності:

- Відмінний зв'язок.
- Відео та аудіо зв'язок з кожним учасником.
- У Організатора є можливість вимикати і включати мікрофон, а також вимикати відео і запитувати включення відео у всіх учасників.
- Можна увійти в конференцію як учасник з правами тільки для перегляду.
 - Можна ділитися екраном (screensharing) вже зі звуком.
 - Демонстрацію екрану можна поставити на паузу.
 - Більш того, можна ділитись не всім екраном, а тільки окремими додатками, наприклад, включити демонстрацію браузера.
 - В налаштуваннях можна надати всім учасникам можливість ділитися екраном, або включити обмеження, щоб робити це міг тільки організатор.
 - В платформу вбудована інтерактивна дошка, можна легко і швидко перемикається з демонстрації екрану на дошку.)

Вихователі і батьки, діти яких тимчасово чи постійно з різних причин не відвідують навчальні заклади, мають змогу знаходити

матеріали у просторах інтернету, щоб зайняти корисною діяльністю активних малюків. Залежно від рівня батьківської відповідальності, компетентності вихователя домашні заняття зі згаданими електронними матеріалами дають позитивний ефект і така взаємодія стає потужним ресурсом розвитку дитини.

Використана література

1. Лист МОН №1\9 – 219 від 23.04.2020р. Щодо організації роботи закладів дошкільної освіти під час карантину. // Дошкільне виховання, №5, 2020.
2. Рейпольська О. Сучасні діти і цифрова компетентність. // Дошкільне виховання, №9, 2021.
3. Чеканова О. Як цікаво й ефективно провести час з дітьми під час карантину // Дошкільне виховання, №4, 2020.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТОРІТЕЛІНГУ В МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Любов Стівник,
ДНЗ КТ №27 «Золотий півник»,
м. Прилуки.

«Якщо мені вдалося домогтись, щоб дитина, в розвитку мислення та мовлення якої траплялися серйозні затримки, придумала казку, пов'язуючи у своїй уяві декілька предметів оточуючого світу, – значить, можна сказати з упевненістю, що дитина навчилася мислити».

В. О. Сухомлинський

Головною особливістю сучасного закладу дошкільної освіти є відкриті до всього нового педагогі. Стрімкі зміни, що відбуваються в освіті, вимагають мобільності від вихователів, їх готовності до змін у системі соціальної взаємодії.

На даний момент є актуальними у використанні, проте ефективні методи розвитку дошкільників, які не потребують тривалої підготовки та мають мінімальні затрати та вимоги до облаштування групових кімнат. Це позитивна тенденція: діти збираються разом зі своїм життєвим досвідом, світоглядом, почуттями; вони знаходяться в контакті одне з одним з метою вирішення спільних завдань. Таким чином «особистість» вноситься в будь-яке спілкування, що дозволяє мотивувати дітей до більш глибокого рівня роботи («я це роблю для себе»)

Проте, практика переконує, що спілкування все більше і більше відбувається у віртуальному середовищі. Реальне спілкування стає предметом розкоші, таким собі мистецтвом, якому треба навчати дітей та дорослих, і до якого необхідно повертатися.

Діти дошкільного віку дуже цікаві і комунікабельні. Їм все потрібно знати, тому вони про все запитують старших: батьків, вихователів, дорослих. Але самим дітям важко розповісти якусь історію або чітко сформулювати відповідь. Оскільки дітям в дошкільному віці, щоб

чітко уявити щось, треба його побачити, почути. Тоді вони легко відповідають на всі запитання та охоче розповідають цікаві історії.

Монологічне мовлення у старших дошкільників викликає великі труднощі. Непідготовленій дитині важко запам'ятати невеличкий текст. Зазвичай вихованці вимовляють монологи невиразно і без особливого бажання.

Найголовніше для дітей – це наочність. Їм треба взяти в руки, відчути дотик, побачити на власні очі, та не просто картинку в Інтернеті, а роздруковану фотографію чи ілюстрацію в книжці.

Тому аби «нудні» та абстрактні процеси перетворити на захопливу діяльність, педагогам слід використовувати у своїй освітній роботі ефективні інноваційні технології та методики, однією з яких є технологія Storytelling .

Storytelling – це мистецтво захоплюючої розповіді. Ця методика була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії Armstrong Internacional.

Сторітелінг – технологія створення історії та передачі її за допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну та когнітивну сфери слухача. В перекладі з англійської сторітелінг – це розповідь історій.

При прослуховуванні історій у дітей активізується права півкуля головного мозку, яка обробляє інформацію, виражену в образах або символах. В результаті підсвідомість дитини отримує досвід, викладений природно, без повчань. За словами актора Майка Тернера, «змінюючи історію, ми змінюємо життя».

Сторітелінг – це цікава, творча та повчальна розповідь, на відміну від фактичної розповіді (переказу, опису), яка ґрунтується на роботі творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому діти використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Розповідь – ключовий прийом у роботі вихователя. Ми постійно розповідаємо дітям різні оповідки, казки, придумуємо власні сюжети, описуємо події з життя, подаємо пізнавальну інформацію. Завдання сторітелінгу – за допомогою розповіді створити умови для мотивації дітей до мовленнєвої діяльності на занятті, або під час освітньої ситуації, викликати інтерес до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них інформацію.

Сторітелінг – це один із найпростіших і швидких шляхів встановити партнерські відносини між педагогом і дітьми. Розповідь та складання історій допомагає зацікавити дошкільників і утримати їхню увагу, зняти напруження й створити невимушену атмосферу.

Розповісти хорошу історію означає розказати її так, щоб діти « побачили» дію і забажали взяти в ній участь. Сторітелінг – це інтерактив. Його зміст залежить від певної ситуації, загальної атмосфери, реакції слухачів тощо. Педагог має вдало імпровізувати й тонко

реагувати на настрій аудиторії. Бажано спонукати дитину до того, щоб вона сама повністю приймала участь у вигадуванні (складанні) історії (казки), лише іноді допомагаючи і підказуючи їй, яким чином можна «так і так...» побудувати розвиток історії.

Сторітелінг допомагає дитині:

- засвоїти матеріал, адже його подають, як цікаву історію;
- продемонструвати унікальність власної уяви;
- проявити активність і творчість;
- розкрити таланти й самовиразитися;
- Здобути впевненість у виступах на публіці;
- Розвинути грамотне мовлення.

Переваги технології сторітелінгу в роботі з дошкільнятами:

1. Цікавий засіб урізноманітнення заняття або освітньої ситуації. Допомагає реалізувати індивідуальний підхід та зацікавити дітей, не потребує витрат і може бути використаний у будь-якому місці і в будь-який час.

2. Розвиває мовлення, уяву, фантазію, та креативність, як у дітей, так і в педагогів.

3. Сприяє налагодженню добрих взаємин між вихованцями та педагогами. Під час спілкування, допомоги персонажу відбувається обмін емоціями, формуються довіра та емпатія.

4. Знімає психологічне напруження. Під час слухання, обговорення, переказування, створення оповідки діти вчаться усвідомлювати свої почуття і говорити про них.

Виділяють 3 види сторітелінгу: класичний, активний, цифровий.

У класичному сторітелінгу реальна ситуація з життя (чи видумана історія) розповідається самим педагогом. Діти тільки слухають і сприймають інформацію. При використанні класичного сторітелінгу педагог передає дітям конкретну інформацію: правила, поняття та інше.

В активному сторітелінгу педагогом задається основа події, формується її проблема, цілі та завдання. Діти стрімко залучаються до складання історій.

Цифровий формат сторітелінгу – це такий формат, в якому розповідання історії доповнюється візуальними компонентами (картинками, презентаціями, відео, скрайбінгом, інфографікою)

У роботі з дітьми дошкільного віку можна використовувати наступні види сторітелінгу :

1. Сторітелінг на основі реальних ситуацій. Як приклад застосовуються життєві ситуації, які слід вирішити. Так досить просто вчити правил поведінки. Може бути активним і класичним.

2. Сторітелінг на основі розповіді. Інформацію, яку потрібно донести до дітей, представляє герой. Таким чином підвищується інтерес дитини. Класичний сторітелінг.

3. Сторітелінг на основі сценарію. Дитина стає частиною історії і досягає різних результатів в залежності від того, які рішення приймає. Це підходить для закріплення матеріалу, так як дозволяє

застосувати раніше набуті знання і досвід. Такі заняття можуть будуватися по типу квестів. Активний сторітелінг.

4. Сторітелінг на основі проблемних ситуацій. Пошук способу розв'язання проблемних ситуацій з найкращим результатом.

Проаналізуємо специфіку організація роботи з Storytelling'у з дітьми дошкільного віку.

Найдоречніше використовувати сторітелінг на першому етапі заняття – етапі спілкування, мотивації, презентації теми. Головне на цьому етапі – «зачіпка», несподіванка, дивина, зупинка у звичній діяльності, що перетворює її на ситуацію нерозв'язаності, загадковості. Цікава історія допомагає сфокусувати увагу дітей на завданні. Таким чином створюється освітня ситуація: новий поворот у вже відомому матеріалі, сюжеті.

Потім слід з'ясувати, які запитання виникли у дітей, визначити тему заняття. Важливо допомогти вихованцям визначити мету заняття і його результат (виходячи з їхніх вікових та психофізіологічних особливостей).

Щоб ефективно використовувати сторітелінг, необхідно дотримуватися таких правил:

- Розповідь на початку заняття (сюрпризний момент) має тривати не більше 2-3хвилин. Це має бути непростий або комічний випадок з життя персонажа, мета якого – донести важливу інформацію до дітей.

- Персонажі (або персонаж) мають бути яскраві, добре знайомі дітям (їхня «фізична» присутність під час розповіді не обов'язкова).

- Ключовим є запитання, на якому зосереджено увагу слухачів і на яке буде дано відповідь наприкінці історії.

- Для підтримання уваги дітей

- Для підтримання уваги дітей важливо забезпечити оптимальний ритм історії (тобто те, наскільки швидко або повільно вона розвивається).

- Емоційне наповнення оповідки має наближати її до власного досвіду слухачів, аби вони співчували персонажеві, бажали допомогти йому.

- Діти мають бути учасниками подій, що відбуваються з персонажем і особисто стосуються кожного з них.

- Оповідачу доречно варіювати тон, гучність свого голосу. Розповідання тихим голосом, а іноді навіть пошепки, допомагає слухачам сприймати сюжет, злитися з ним, співпереживати персонажам.

- Бажано супроводжувати розповідь відповідними мелодіями і звуками (підготовленими заздалегідь).

7 кроків на шляху до створення історії з використанням технології сторітелінг:

1. Визначте тему та мету завдання, в залежності від цього подумайте, яка історія буде доречною.

2. Придумайте ряд подій, які трапляться (сюжет), та як вони висвітлять навчальний матеріал.

3. Визначтесь з героєм історії. Придумайте йому ім'я, зовнішність, звички, риси характеру, як він буде діяти в тих обставинах, що ви створили для нього.

4. Структура історії:

- *Еспозиція*. Жив був.....Де? Коли? Скільки часу? З ким?

- *Зав'язка*. Одного разу.....Що раптом сталося? Приїхав друг, налетіла буря, впав стілець, прийшла звістка тощо.

- *Розвиток подій*. Перерахуйте всі події, які будуть описані. Подумайте, які емоції мають у цей час відчувати слухачі. Розкажіть, як змінювався герой впродовж історії.

- *Кульмінація*. Повідомте, яка подія стала «вирішальною» для героя.

- *Розв'язка*. Розкажіть, чим все це завершилося. Як змінився герой, що він зрозумів.

- *Висновок*. Чому нас вчить ця історія? Мораль, визначення, тощо.

5. Придумайте інтригу, пастку. Чим несподіванішим буде сюжетний поворот, тим краще.

6. Доберіть потрібні метафори (особливо для опису стану головного героя чи процесу, який описується). «Запишіть» оновлений варіант історії.

7. Прочитайте історію, внесіть остаточні правки. Якщо ви оцінюєте історію, як нецікаву, робіть ці кроки стільки разів, скільки потрібно для «кристалізації» історії.

У мовленні сторітелінг можна застосовувати як на індивідуальних так і на підгрупових заняттях, де кожна лексична тема може розкривати історією в картинках. За допомогою цієї історії вводиться новий лексичний та граматичний матеріал.

Є багато засобів, які можна використати під час опрацювання цієї методики. Це можуть бути різноманітні картинки, фотографії, малюнки тощо. Але найефективнішим засобом є використання кубиків Рорі. Це цікавий ігровий метод розвитку монологічного мовлення дітей.

Кубики Рорі, або Rory's Story Cubes, у 2004 році вигадав ірландський тренер з креативного та творчого мислення і творчого вирішення проблем Рорі О'Коннор. І вже зовсім скоро вони стали лідером продажу серед дитячих іграшок.

Розкриємо суть кубиків Рорі. Це звичайний кубик, на гранях якого містяться різні зображення, які можуть бути поєднані за певною тематикою, або ж зовсім відрізнятися

між собою. В першу чергу, коли дитина бере до рук кубик, вона оглядає його. А далі намагається поєднати картинку між собою таким чином, щоб вигадати за ними певну історію. Історія розвивається не під час розповіді, а в грі з кубиком – відповідно до того, яке зображення на стороні кубика випадає.

Для дітей дошкільного віку – це своєрідні підказки, варіанти розвитку подій. На першому етапі вони дуже допомагають не зняковіти дитині й хоч якось продовжити почату історію.

Кубики історій – це унікальна настільна гра-посібник технології сторітелінг, яка розвиває фантазію і мову. Це особливий тип гри, де немає переможців і переможених, адже всі учасники по черзі складають і розповідають вигадані пригоди якогось героя, гравець може сам вибрати жанр своєї казки, оповідання.

Використовуючи кубики під час індивідуальної роботи, педагог задає тему розповіді або «читає» початок, потім дитина викидає кубики, розглядає картинки і сама придумує вже свою історію, або придумує історію разом з педагогом. На такому занятті використовують 3-4 кубики.

Використовуючи кубики на під груповому занятті, діти вигадують одну історію на всіх, коли кожен учасник додає до вже сформованого сюжету свою частину, на основі інтерпретації зображення, яке випало на кубик. Тут використовують від 6 до 9 кубиків.

На початковому етапі діти у своїх розповідях використовують конкретний образ, який випадає на кубик. При систематичному використанні «кубиків історій» діти починають пов'язувати образ на кубик з якимись своїми асоціаціями, і тоді розповідь стає повніша і цікавіша. Щоб досягти позитивного результату на початковому етапі, слід використовувати гру «Асоціації»

Гра «Асоціації»

Пояснити гравцям, що зараз один із учасників дістає кубик і назве одну з картинок, а завдання іншого учасника – швидко сказати перше слово-асоціацію, яке прийшло йому на думку. Наприклад, ланцюжок асоціацій-слів може бути таким: автобус – водій – подорож – ранок – дорога – квиток і т.д.

Починати гру потрібно по черзі, по колу.

Далі педагогом може задаватися тема розповіді (казки) або її початок і дитина або ж група дітей складають цікаву історію. Наприклад, дитині задається тема розповіді «Жив собі зайчик» випадає зображення дерева «Біля його будиночку росло гарне зелене дерево», випадає зображення сонечка «Над його будиночком світило лагідне сонечко» і т.д.

Ігри з кубиками Рорі зручно проводити у невеличких підгрупах по 6-7 учасників. Така кількість надає змогу кожному спокійно придумати свою історію, виконати творчі завдання, проявити індивідуальність, тоді, як сама гра стає «компактною» та динамічною. Дітей бажано розмістити по колу, вони можуть сидіти за круглим столом або на килимі.

Кубики Рорі мають певні переваги:

- Діти візуально можуть побачити та відчувати, з чим вони працюють.
- Від дитини не вимагається точного переказу.
- Діти вчаться говорити не словами чи словосполученнями, а цілими реченнями.

- Окрім розповідей, з кубиками можна ще й гратися – будувати вежі, будинки, що так люблять діти.

- Кубики Рорі вчать дітей не просто слухати і переказувати, а ще й мислити, фантазувати, мріяти. Від розповіді дитини можна побачити, яка в неї уява, на скільки багатий словник та як швидко вона реагувати на поставлену задачу.

- Кубики згуртовують дітей та вчать працювати в групах.

Для того, щоб використовувати кубики у роботі з дітьми, не обов'язково їх купувати. Можна все зробити самому, використавши заготовки. Їх необхідно лише роздрукувати, вирізати та склеїти – і можна приступати до роботи.

Для молодшої і середньої групи бажано використовувати кубики, на гранях яких зображені картинки, поєднані за змістом. Наприклад, сонце, квіти, метелик, ліс, зайчик, гриби. З дітьми старшого дошкільного віку бажано займатися з кубиками, зображення яких зовсім різні. Наприклад, книжка, чарівник, принцеса, ліхтарик, принцеса, сонце, ліхтар, м'яч та інше.

Розкриємо технологію роботи з кубиками Рорі. Якщо ви працюєте з однією дитиною, тоді вибір невеликий. Просто даєте один кубик, за яким вона складає історію. Або дитина бере кілька кубиків, кидає кожен, викладає ряд зображень і за ними складає розповідь.

З кількома дітьми можна провести більше різних ігор:

1. Кожна дитина з коробки або торбинки виймає кубик. Далі всі оглядають потім придумують, з якого зображення розпочинати розповідь.

2. Дитина виймає кубик, кидає його. Яке зображення випадає, з такого і починає розповідь.

3. Діти сідають в коло, кожен отримує кубик і кидає його. Після того кубики викладають перед собою з отриманим зображенням і починають придумувати одну спільну історію.

4. Після розповідей дітей можна зацікавити їх до складання спільної вежі або будиночка зі своїх кубиків.

Подібних ігор може бути безліч. Діти з цікавістю будуть розказувати найрізноманітніші історії.

Отже, трішки креативності та бажання працювати і ваші дітки будуть не лише гратися, а й розвиватися.

Таким чином, запровадження в практику роботи технології сторітелінгу мотивує вихованців до навчальної діяльності, пізнання нового, усвідомлення.

Використана література

1. Большакова І. Технологія «Сторітелінг». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/K2YVwU9B6L4>
2. Бондаренко Н.В. Storytelling як комунікативний тренд і всепредметний метод навчання // Молодь і ринок, 2019р. – С.130-135.
3. Драгожилова К.В. Використання технології сторітелінг на заняттях з розвитку мовлення старших дошкільників. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://super.urok-ua.com/vikoristannya-tehnologiyi-storitelling-na-zanyatti-z-rozvitku-movlennya-starshih-doshkilnikiv-kartki-proppa/>

4. К.Крутий, Л.Зданевич Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як мотивувати дітей // Дошкільне виховання, №7. – 2018.
5. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». – К., 2020.
6. Сидорова О. В Сторітелінг у роботі з дітьми дошкільного віку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://naurok.com.ua>
7. Швень Я. «Rori Story Cubes», як метод творчо-пізнавальної активності учасників освітнього процесу .Вебінар. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/webinar/kubiki-istorij-rorys-story-cubes-ak-metod-tvorco-piznavalnoi-dialnosti-ucasniv-oslvitnogo-procesu-102.html>

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

*Людмила Тарнопольська,
вихователь ГПД,
Прилуцький заклад загальної середньої освіти
I-III с тупеня №6 (ліцей №6)
Прилуцької міської ради
Чернігівської області.*

Сучасне суспільство ставить перед кожною людиною високі вимоги щодо її особистісного становлення та конкурентоспроможності на ринку праці. Успішно реалізувати себе у житті зможе лише компетентна особистість, яка «має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про конкретну сферу професійної діяльності й ефективно діяти в ній», здатна знаходити правильні виважені рішення у конкретних життєвих ситуаціях [1]. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування закладу загальної середньої освіти, важливим завданням якого є виховання особистості школяра, здатного до повноцінної життєтворчої діяльності, готового правильно обрати свій майбутній життєвий шлях, враховуючи власні сили і потенційні можливості, який постійно прагне до самовдосконалення і саморозвитку, що є важливою умовою успіху у різноманітних сферах людської діяльності. А це, в свою чергу, вказує на актуальність проблеми реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі Нової української школи.

Дитина, яка закінчує школу і йде у доросле життя, має бути адаптованою до соціального середовища, здатною оперативно приймати правильне рішення в нестандартних ситуаціях, вміти аналізувати і контролювати власну діяльність. Усе це залежить, в першу чергу, від школи.

Традиційно мета шкільної освіти визначалась набором знань, умінь і навичок, якими мав оволодіти учень. Сьогодні такий підхід виявився недостатнім. З огляду на це, традиційна схема «передачі» від учителя до учня «необхідного запасу знань» є застарілою. Психологи наголошують на тому, що в умовах сьогодення немає необхідності перевантажувати пам'ять дитини знаннями, потрібно просто навчити дітей здобувати знання та правильно ними користуватися. [2, с.15].

Держаний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України, ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів. З урахуванням потреб розвитку Нової української школи у вітчизняній педагогіці виокремлюють три види компетентностей: ключові, міжпредметні, предметні. Міжпредметні компетентності формуються у взаємозв'язку змісту і методик викладання предметів однієї чи різних освітніх галузей. Предметні компетентності забезпечуються засобами одного предмета, їх зміст і структура чітко відповідають певним елементам навчального змісту. Предметні компетентності молодших школярів визначаються на основі вимог до навчальних досягнень учнів, які сформульовано у програмах з кожного навчального предмета [3].

У Державному стандарті зазначено, що основним завданням початкового навчання є оволодіння учнями ключовими компетентностями. До ключових компетентностей відносяться: уміння вчитися; соціальні; загальнокультурні; інформаційно-комунікативні, громадянські, здоров'язбережувальні [3, с. 4-6]. Вони є наскрізним інтегрованим утворенням, що формується засобами всіх навчальних предметів, а також у процесі урочної й позаурочної роботи, у взаємодії з соціумом.

Важливе місце у вирішенні завдань формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти належить групі продовженого дня.

Метою статті є аналіз проблеми формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти в умовах групи продовженого дня.

У Концепції Нової української школи наголошується, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі. Найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України [7].

Державним стандартом початкової освіти окреслені наступні ключові компетентності:

- вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті,

освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

- математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмій в особистому і суспільному житті людини;

- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

- інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

- екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

- інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

- навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

- культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

- підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективною співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень [3].

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

У концепції Нової української школи окремо акцентовано увагу на упровадження особистісно орієнтованої моделі освіти, заснованої на ідеології дитиноцентризму. Дитиноцентризм розуміється як максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів [6].

Актуальними для Нової української школи є такі ідеї дитиноцентризму:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;

- активність учнів у навчальному процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;

- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;

- відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;

- виховання вільної незалежної особистості;

- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, врахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;

- впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству [6].

Група продовженого дня є однією із форм організації життєдіяльності дітей, яка допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Саме в умовах групи продовженого дня забезпечується, враховуючи вікові особливості, всебічний розвиток дітей: розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний; створюються умови для організації продуктивної праці, відкриваються можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних здібностей та інтересів учнів.

Вихователь, який працює в групі продовженого дня, найчастіше виступає в ролі організатора всіх видів діяльності учнів як компетентний консультант і помічник. Тому професійні вміння вихователя повинні бути спрямовані не лише на контроль знань і умінь, а й на організацію навчання, праці й відпочинку, формування особистості як словом, так і вчинками.

Особливістю діяльності вихователя групи продовженого дня в умовах реформування Нової української школи є те, що він продовжує роботу вчителя у формуванні ключових компетентностей здобувачів початкової освіти.

Насамперед важливо наголосити на тому, що вихователь ГПД має працювати над розвитком усіх компетентностей, але найголовніше – розвинути у дітей вміння вчитися, бо саме це змінює стиль і життя особистості. Учень вміє вчитися, якщо він визначає сам або приймає мету, яку ставить вихователь, відповідно до неї, планує і виконує необхідні дії, контролює та оцінює свої результати. Особливе місце в режимі дня посідає самопідготовка, в ході якої важливо навчити здобувача освіти планувати свою діяльність, раціонально розподіляти свій робочий час і свої можливості, озброїти його прийомами організації навчальної праці. Під час самопідготовки вихователь підтримує необхідний для самостійної роботи порядок і забезпечує успішне виконання завдань всіма учнями, прагнучи закріпити ті знання, які діти набули на уроках. Його головне завдання – спонукати учня до самостійного розмірковування, всіляко стимулювати його волю зусилля, розвивати розумові здібності.

Особливого значення приділяємо розвитку мовлення і розумових здібностей вихованців. У ході самопідготовки обов'язково передбачаємо розвиваючі заняття, метою яких є підготувати дітей до самостійної навчальної роботи, активізувати їхню розумову діяльність. Для цього використовуємо матеріали на розвиток мовлення, збагачення словникового запасу, тренування уваги, пам'яті, уяви і творчості. Враховуючи вікові особливості молодших школярів, такі розумові гімнастики проводимо в ігровій формі, що сприяє зняттю втоми дітей, яка має місце після 4-5 уроків шкільного робочого дня, а через короткий проміжок часу допомагає легко і без напруги включити їх у розумову діяльність при виконанні домашніх завдань.

Досвід переконує в тому, що діти люблять гратися, так як гра для більшості з них є сенсом життя. Особливу увагу приділяємо рухливим іграм, в яких школярі розвивають свої фізичні здібності; сюжетно-рольові ігри допомагають дітям оволодівати елементами людської діяльності, а з допомогою дидактичних ігор забезпечуємо успішне засвоєння знань і умінь з навчальної програми.

Будь-яка гра робить життя дитини багатшим, розширює її досвід, допомагає освоювати багато корисних функцій, розвивати здібності і важливі у житті якості. Але головне, чого навчається особистість у грі – це бути людиною. Так, в ігровій діяльності діти отримують навички групової роботи, тобто відбувається розвиток комунікативних здібностей і

створюється радісний робочий настрій, що теж важливо в умовах тривалого перебування дітей у школі.

В сучасних умовах надзвичайно важлива задача вихователя ГПД – домогтися того, щоб наші діти вирости не тільки свідомими і здоровими членами суспільства, але і обов'язково, ініціативними, думаючими, здатними на творчий підхід до справи. Тому в даний час однією з головних цілей виховної роботи стає формування дитячого інтелекту, а основою розвитку розумових здібностей у молодшому шкільному віці є цілеспрямований розвиток пізнавальних психічних процесів: уваги, уяви, сприйняття, пам'яті, мислення. І тут на допомогу вихователю приходять інтерактивні технології, які сприяють розвитку ключових компетентностей школярів. Це: включення учнів у дослідницьку діяльність; постановка та розв'язання проблемних завдань; диспути, як ефективний засіб компетентнісного навчання; розв'язання ситуативних завдань; мультимедійне навчання, комп'ютерне моделювання; використання методів навчальних проєктів.

Особливу увагу у своїй діяльності вихователя ГПД приділяю проєктним технологіям, так як саме вони спрямовані на формування у дітей інтелектуально-творчих здібностей: спостережливості, гнучкості, вміння аналізувати, порівнювати, логічно мислити; умінь знаходити залежності й закономірності; здатність до комбінування, просторового уявлення і уяви, здатності передбачати результати своїх дій; стійкої уваги, добре розвинутої пам'яті.

Впровадження проєктної технології у освітній процес групи прожовженого дня є вимогою діяльнісного підходу до навчання і виховання молодших школярів. Діяльнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти й командної роботи; успішна інтеграція в соціумі та професійна самореалізація. За Л.С.Виготським діяльнісний підхід означає організацію та управління цілеспрямованою навчально-виховною діяльністю учня в загальному контексті його життєдіяльності – спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання і виховання, особистісного досвіду в інтересах становлення суб'єктності учня. Суть виховання з точки зору діяльнісного підходу полягає в тому, що в центрі уваги стоїть не просто діяльність, а спільна діяльність учнів з педагогом у реалізації спільно вироблених цілей і завдань.

Основними принципами технології діяльнісного підходу до навчання є:

- принцип діяльності: відкриття нового знання самою дитиною;
- принцип безперервності, що передбачає узгодженість усіх компонентів системи навчання: мети, завдань, змісту, методів, форм;
- принцип цілісного уявлення про світ (якщо знання не потрібні, то для чого вони?);
- принцип психологічної комфортності (віра у сили та можливості дитини);

- принцип варіативності (формування вміння добирати різні варіанти розв'язання завдань);
- принцип творчості (максимальна орієнтація на творчу основу у діяльності).

Метод проектів є одним із провідних у сучасній початковій школі. Його застосування забезпечує можливості щодо вироблення в учнів необхідних пізнавальних вмінь, компетенцій саморозвитку та самовиховання.

Однією із компетентностей молодших школярів є природознавча. Її формування вимагає певних умов, а саме: створення природнього розвивального середовища; організація умов для спілкування дітей з об'єктами природи; забезпечення активної діяльності дітей у природі. Головна з цих умов – природне розвивальне середовище у приміщенні на території закладу загальної середньої освіти та у найближчих до території школи природних угрупованнях. Про значущість природнього розвивального середовища у розвитку природничої компетентності молодших школярів свідчать різні види діяльності: спостереження; ігрова діяльність; практична діяльність, складовими якої є пошуково-дослідницька і природоохоронна діяльність учнів; спілкування дітей з природними об'єктами живої природи; сприяння розвитку допитливості та творчої уяви.

Особливе значення у роботі з дітьми приділяємо спостереженням за природними явищами, які розкривають перед дитиною реальний світ природи, дають багато знань про неї, розширюють коло знань дитини, розвивають її розумові здібності і кмітливість, критичність і самостійність думки, цілеспрямовану увагу, спостережливість. Спостерігаючи за природою, дитина вчиться зіставляти факти, аналізувати їх, робити висновки, тобто вчиться активно, творчо, самостійно мислити. Всього цього насамперед досягаємо під час організації прогулянок.

Прогулянка – це педагогічно організована форма активного відпочинку дітей, головними завданнями якої є відновлення розумової працездатності, а також розширення світогляду дітей, розвитку їх пізнавальних інтересів, формування навичок моральних взаємин.

Прогулянка – це рух за певними маршрутами з метою задоволення потреби організму у русі. Залежно від мети, умов та настрою групи прогулянка може перериватися зупинками для короткочасного, спокійного відпочинку, бути насиченою іграми і розвагами. Обов'язковою вимогою є дотримання встановлених на початку прогулянки правил, згідно з якими діти повинні перебувати в полі зору вихователя. Можливості прогулянки полягають у тому, що вихователь ГПД розвиває працездатність вихованців, організовує їх пізнавальну діяльність, вчить культурі спілкування, виховує моральну культуру дітей, навчає узгоджувати свою поведінку із загальноприйнятими формами поведінки. У процесі прогулянки вихователь ГПД забезпечує формування як природознавчої, так і здоров'язбережувальної компетентності.

У виховній роботі з дітьми з метою урізноманітнення їх життєдіяльності використовуємо різні види прогулянок, кожен із яких

обумовлений своєю метою і правилами, яких мають дотримуватись діти. Основними видами прогулянок в режимі ГПД є оздоровчо-виховні та пізнавально-виховні. Перша частина назви наголошує на меті прогулянки, що домінує, і визначає її зміст; друга частина підкреслює керівну роль вихователя, який організовує прогулянки.

Так, метою оздоровчо-виховних прогулянок є задоволення потреби дітей у русі; позбавлення школярів розумової втоми; забезпечення вихованцям цікавого відпочинку; розвиток кмітливості, мислення, спостережливості дітей; навчання різних видів ходьби, бігу; ознайомлення з іграми; удосконалення вмінь орієнтування. Різновидами цієї групи прогулянок є ігрові; спортивні; темпові; вільні; маршрутні.

Метою пізнавально-виховних прогулянок є відновлення розумової працездатності; розширення світогляду дітей; розвиток пізнавальних інтересів; виховання моральних відносин, дисципліни у колективі. Такі прогулянки повною мірою задовольняють потреби організму дитини у відпочинку; благодійно впливають на формування такої важливої для навчальної роботи якості як спостережливість; збагачують учнів новими уявленнями і поняттями про навколишній світ; розвивають позитивне ставлення до навчання; підвищують зацікавленість; привчають бути уважними до думки товаришів. Такі прогулянки можуть перериватися іграми розважального характеру. Під час прогулянок вихователь ГПД може дати завдання дітям поспостерігати за змінами в природі, зробити опис дня, рослини, яка найбільше сподобалась дитині. Діти можуть скласти казковий діалог чи придумати казку. Можуть визначити напрям вітру, висоту сонця, знайти лікарську рослину, природний матеріал для уроків трудового навчання, скласти гарний букет або просто помилуватися природою.

Любов та інтерес дітей до природи вихователь має використовувати для їх усебічного гармонійного розвитку, навчати дітей берегти природу, насолоджуватися її красою, відтворювати її. Під час прогулянок намагаємось показувати дітям колективну працю людей, формувати почуття поваги і значущість до будь-якої професії. З наших розповідей учні дізнаються про те, що людина може змінювати природу, впливаючи на неї.

Особливий інтерес у дітей під час прогулянок мають ігри. Так, діти із задоволенням грають у запропоновані ігри та свої улюблені: «Гуси - гуси», «Третій зайвий», «Заборонений рух», «Передача м'яча над головою», «Влучи у ціль», «Хто далі кине», «Садіння картоплі», «Бій півників», «До своїх прапорців» та інші.

Під час прогулянок особливу увагу приділяємо бесідам валеологічного спрямування, темами яких є «Як живеться твоїм речам?», «Подружися з розпорядком дня», «Охайність. Зв'язок здоров'я і краси», «Гігієна школяра», «Оздоровчі сили природи: сонце, повітря, вода» та інші.

На завершення варто зазначити, що процес формування компетентності молодших школярів буде успішним за умови цілеспрямованості, комплексності, систематичності цієї діяльності; розгляду його в контексті врахування механізмів впливу соціокультурного середовища на особистість; взаємодії школи і родини у вихованні дітей; залучення

молодших школярів до громадсько-корисної роботи, до участі в учнівському самоврядуванні, забезпечення кожному учню статусу суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності та спілкування.

Використана література

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 1-4.
2. Гаряча С. А. Педагогіка майбутнього / С.А. Гаряча // Початкова освіта, 2011. – № 9. – с.15.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. – К.,2012. – С.4-6.
4. Кухлай Н. Формування основ компетентності молодших школярів / Н.Кухлай // Початкова школа, 2016. – № 10. – С.46-48.
5. Любченко О. Формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів / О.Любченко // Початкова школа, 2016. – № 9. – С.28-32.
6. Нова українська школа: порадник для вчителя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf
7. Нова українська школа: концепція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/>
8. Пономарьова К. Моделювання уроку української мови на компетентнісних засадах / К.Пономарьова // Початкова школа, 2016. – № 9. – С.15-19.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Юлія Труш,
вчитель вищої категорії
зарубіжної літератури,
української мови і літератури
Комунальний заклад «Івківський ліцей»
Ладанської селищної ради.*

Мета статті – допомогти вчителю-словеснику виокремити ті положення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, які стосуються методики викладання літератури, формування особистості, її духовно – ціннісних орієнтирів, культурно- пізнавальних інтересів, естетичного смаку. Зміст статті переконливо доводить, що поєднання дидактичної системи В. О. Сухомлинського з вимогами чинної Програми із зарубіжної літератури для 5 класу НУШ, дасть можливість словеснику створити освітнє середовище, ефективно проводити уроки в умовах Нової української школи.

Актуальність. В умовах становлення Нової української школи зростає роль зарубіжної літератури в системі середньої освіти України. Сприяючи культурному зближенню України із країнами Європи і світу, зарубіжна література є важливим чинником духовного розвитку української нації, виховання молодого покоління патріотів, відданих національним ідеалам і водночас відкритих до здобутків інших країн і народів.

Творче переосмислення і застосування ідей В. О. Сухомлинського може допомогти при вирішенні багатьох шкільних проблем літературної освіти, зокрема при проведенні сучасного уроку зарубіжної літератури.

У процесі вивчення зарубіжної літератури учні мають змогу відкрити інші країни та культури через призму художніх творів, заглибитися у світ людських почуттів та стосунків, пізнати життя природи та суспільства, відчути силу творчої фантазії та людської думки, критично мислити й співпереживати разом із літературними персонажами, краще розуміти себе та інших, цінувати «своє» (рідне, національне) і поважати «чуже» (значуще для розвитку власної особистості та української нації).

У 5 класі НУШ вивчення зарубіжної літератури спрямоване не лише на набуття знань про доробок письменників, окремі художні твори, про жанри та стилі, а передовсім покликане залучати учнів до процесу суб'єктивізації знань, пізнання довколишнього світу й самопізнання в процесі навчання. Загальновідомо, що художня література є частиною культури людства і специфічною (естетичною) формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у викладанні – як предмета, що має справу із мистецтвом слова і духовною сферою особистості. Це завдання можна реалізувати, спираючись на компоненти дидактичної системи великого педагога В. О. Сухомлинського стосовно читання, роботи над текстом, формування в учнів читацьких навичок, чуйності до слова, до думки, поєднавши її з вимогами сучасності та нетрадиційними підходами в організації й проведенні уроків зарубіжної літератури.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського актуальна в час розбудови Нової української школи. У зв'язку з цим згадуються такі слова Василя Олександровича: «Пам'ятайте, що немає й бути не може абстрактного учня... Мистецтво і майстерність навчання й виховання полягають у тому, щоб, розкривши сили і можливості кожної дитини, дати їй радість у розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація – і в змісті розумової праці, і в характері завдань, і в часі...» [6]. Праці великого педагога – це золоті розсипи педагогічних спостережень і рекомендацій. Вони вводять учителів у світ мудрих ідей і думок Людини, яка віддала своє щедre серце дітям. Тому постійним орієнтиром у процесі підготовки вчителя до уроку зарубіжної літератури в 5 класі НУШ має бути педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського. Відповідальний, педагогічний підхід, що використовувався В. О. Сухомлинським протягом усього періоду навчання учнів у школі, заслуговує уваги. Незважаючи на те, що час минає, змінюються освітні технології, але теоретико-практичні рекомендації педагога – новатора не втрачають своєї актуальності, а, навпаки, набувають в умовах сьогодення нового звучання.

У пояснювальній записці до чинної Програми зарубіжної літератури вказуються пріоритети викладання предмета в НУШ: «Провідними векторами викладання зарубіжної літератури є формування в учнів стійкого інтересу до читання класичної та сучасної літератури, прагнення до активного діалогу із книжкою, самостійного пошуку та критичного осмислення художніх творів у процесі різних видів діяльності

(індивідуальних, у парі, мікрогрупі, колективі), викорис-тання багатства сучасних бібліотечних і цифрових ресурсів» [3].

Необхідно зауважити, що модельна навчальна програма побудована з урахуванням наступності між початковою і базовою середньою освітою, вона відповідає сучасним запитам української молоді й забезпечує формування засобами мистецтва слова позитивного мислення, креативності, комунікативних умінь і соціокультурної адаптації учнів до суспільства XXI століття, тим самим увиразнює актуальну, як ніколи, думку нашого великого співвітчизника Василя Сухомлинського : «Вчитимемо дитину думати, відкриємо перед нею першоджерело думки – навколишній світ. Дамо їй найбільшу людську радість – радість пізнання!».

Отже, в програмі було враховано основні здобутки початкової школи. Так, при виборі творів для текстуального вивчення і теоретико – літературознавчих понять враховано компетентності, які учні мають набути протягом навчання в початковій школі. Реалізація наступності в навчанні досягається за рахунок узгодження змісту, очікуваних результатів, видів навчальної діяльності та організаційно – методичного забезпечення в початковій і основній ланках освіти.

Очікувані результати та види навчальної діяльності у модельній навчальній програмі сформовані (до кожного розділу) за чотирма основними групами: *I. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації у різних комунікативних ситуаціях; II. Аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів; III. Висловлювання думок, почуттів, ставлень, письмо-ва взаємодія з іншими особами, зокрема в цифровому середовищі; IV. Дослідження літературних і мовних явищ, читацької діяльності та індивідуального мовлення.* Вони корелюють (враховуючи розвиток учнів) із відповідними групами результатів у Державному стандарті початкової освіти та групами результатів і орієнтирами для оцінювання в Державному стандарті базової середньої освіти. У такий спосіб досягається зв'язок і наступність у процесі навчання в контексті реалізації концепції Нової української школи [3] .

У 5 класі НУШ програма із зарубіжної літератури передбачає вивчення різних за жанром творів. Серед них: індійська народна казка «Фарбований шакал», японська народна казка «Момотаро, або Хлопчик – Персик», німецька казка «Пані Метелиця» (брати Я. і В. Грімм); літературні казки: Г. К. Андерсен «Снігова королева», Оскар Уайльд «Хлопчик – Зірка». У розділі «Слухаємо голоси природи» представлені зарубіжні поети про природу: Й. В. Гете, Г. Гейне, Дж. Кітс, а також вивчається повість – казка Дж. Р. Кіплінга «Мауглі». Розділ «Сила творчої уяви» знайомить з твором Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див», романом Е. Портер «Полліанна». Розділ «У вирі захопливих пригод» учні вивчатимуть повість «Пригоди Тома Соєра» Марка Твена та «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу» Пауля Маара.

Поєднуючи ідеї В. О. Сухомлинського з вимогами модельної програми та використовуючи ефективні новітні технології, учитель

зможе сформувати «учня – мислителя», учня – дослідника і, зрештою, всебічно розвинену особистість.

Як відомо, у своїх роботах Василь Олександрович обґрунтував і впроваджував ідеї творчої взаємодії вчителя і учня; навчання без примусу; ідеї досягнення поставленої мети; індивідуального та колективного підходів до діяльності учнів; особистісного підходу до навчання тощо. Він обґрунтовано поставив питання про необхідність зміни позиції педагога й учнів у навчально – виховному процесі, про посилення гуманістичних засад їх взаємовідносин. У Новій українській школі це називають педагогікою партнерства. Як інструменти педагогіки партнерства використовують цікаві й захопливі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, спільний пошук рішень тощо [4].

Як вимагає час, учитель зарубіжної літератури повинен ширше використовувати методичні прийоми і форми роботи, через які створюється ситуація «співавторства». Спираючись на здобуті знання учнів: «Учити так, щоб знання добувалися за допомогою наявних вже знань», - вчив В. О. Сухомлинський. Крім того, процес навчання має бути відкритим для дітей, вони повинні зрозуміти, для чого вони вчать і де застосують набуті знання. Отже, одне із завдань літературного виховання, як відмічав В. О. Сухомлинський, «полягає не в тому, щоб знайти порятунок у літературному творі, а щоб мати душевну опору у складній життєвій боротьбі, щоб навчитися мужності». Тобто перейняти чийсь духовний досвід, чиюсь філософію буття. Адже саме на уроках літератури відбувається пізнання світу через бачення його поетом, письменником, драматургом. А учням надається право висловлювати свої думки, шукати відповіді на нерозв'язані питання, поповнюючи свій життєвий досвід.

Вивчення теоретичної спадщини В. О. Сухомлинського дає можливість виділити принципи, на які він спирався в організації взаємодії вчителів і учнів як майстер – педагог:

- принцип високого гуманізму і професіоналізму, уміння «бачити в очах свого вихованця найтонші порухи його душі»;

- принцип зворотного зв'язку у взаєминах, уміння вчителя «пересісти до дитини в її дитячий човен, побути з нею»;

- побудова педагогічно доцільної ситуації взаємовідносин, яка дає можливість кожному учневі відчути «індивідуальну, особисту радість успіху»;

- принцип утвердженості у взаємодії атмосфери доброзичливості, емоційної піднесеності та «інтелектуального запасу».

Як бачимо, педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського є актуальною ще й тому, що великий педагог вів мову про перехід від авторитарної до гуманістичної педагогіки. В розумінні Василя Олександровича, виховання – це «світ душевних людських доторкань і владарювань над дітьми – найважче випробування для педагога, показник його педагогічної етики та культури» [6]. То ж неоціненне виховне значення, виховний вплив на уроках літератури має емоційне слово вчителя.

Наприклад: «Діти, кожен із нас робить свій вибір. Любов до ближнього, добро, яке ти віддаєш іншим, повернеться до тебе і допоможе зрозуміти себе, знайти свій шлях до життя в гармонії зі Всесвітом. Мабуть, витоки страждання людини – у ній самій, у її характері. Якщо людина сама себе «перебудовує», якщо зміниться її ставлення до природи, то вона стане її володаркою. Якщо вона буде ставитися з любов'ю до свого ближнього, то не буде зла у третьому тисячолітті. Тож відки-немо егоїзм, ненависть, агресивність, погані звички та інше зло. Жити стане легше, цікавіше».

Такі слова вчителя літератури на уроці своїм змістом виховують в учнів активну життєву позицію, бажання нести людям тільки добро, людяність, чуйність, почуття оптимізму, повагу до особистості, бажання бути корисним для суспільства, людяність, гуманізм.

Не можуть не прорости в душі учнів і такі слова вчителя, сказані в ході уроку зарубіжної літератури: «Простягніть одне одному руку допомоги, зрозумійте хворого, старого, немічного, того, хто потрапив у біду. Ви ж люди! А добро сторицею повернеться до вас. Діти, бажаю вам у житті сонця, світла, радості, земного щастя, здійснення всіх ваших мрій».

Дзвінок з уроку. Вже перерва, та учні не поспішають із уроку, бо він спонукав їх до роздумів, у них виникли запитання, на які в невимушеній бесіді дасть відповіді учитель зарубіжної літератури, знавець літератури народів світу. Тобто формувати «учня – мислителя», що на думку В. О. Сухомлинського, означає навчити дитину здобувати знання, «відкривати істину, відповідати на запитання». Значну увагу духовній сутності, без якої немає людяності, почуття честі і гідності, приділяв В. О. Сухомлинський, наголошуючи, що відсутність духовності призводить до «порожнечі душі» [8].

Пророчими стали слова ученого - педагога: «Світ вступає в століття людини». Він прекрасно розумів, що саме від розвиненості духовності та моральності кожної особистості буде залежати доля держави, нації.

А одним із засобів, який допоможе зробити людське життя кращим, є художня література. В. О. Сухомлинський зазначав, що знати літературу – це не однаково, що знати фізику і хімію. Знати літературу, «це зовсім особливе поняття», яке не можна зводити до «порції знань» з підручника, «до запасу фактів» [9].

Хороші знання учня з літератури, на думку В. О. Сухомлинського складаються з двох, органічно пов'язаних між собою частин: із розуміння учнями матеріалу та із ставлення до цього матеріалу. У статтях Учителя знаходимо: «У знанні літератури на перше місце висувається розуміння ідейних та естетичних критеріїв художнього твору, глибоко особисте, емоційно-моральне ставлення до естетичних цінностей» [1].

Актуальність художнього твору для Василя Олександровича була необхідною вимогою аналізу незалежно від того, що вивчають учні – українську чи зарубіжну класику, фольклор чи сучасну літературу. Така орієнтація на сучасність викликана прагненням В. Сухомлинського пробудити інтерес учнів до літературних творів, зробити художню книгу

своєрідним «підручником життя», а образи літературних героїв – моральним еталоном для учнів. Він наголошував, щоб перед учнями розкривалися, перш за все, ті риси літературних героїв, у яких втілюються народні погляди, щоб юнаки і дівчата вчилися наслідувати головне – бути вірним своїй Батьківщині, бути справжнім патріотом України. Вважаючи основним завданням школи виховання всебічно розвиненої творчо активної особистості, В. О. Сухомлинський для його розв'язання завжди звертався до літератури. Тож оскільки проблема аналізу літературних творів є актуальною, погляди Василя Сухомлинського на вивчення літератури мають неоціненне значення не лише для історії методики, а й для методичної теорії й практики.

Так, у статті «Література і людина» В. О. Сухомлинський висловив заповітні мрії про місце і роль мистецтва слова в моральному й естетичному вихованні. Вони мають велике значення і сьогодні, у час розбудови Нової української школи. З цього приводу він писав: «Скарби слова... Вони, тільки вони доносять до людської душі ідею, вони творять художній образ, який вчить молоде покоління, надихає благородним прагненням віддати все, а якщо потрібно – то й життя, в ім'я високих ідеалів». Література в школі має одухотворити юні серця ідеалами краси і світла, утверджувати добро і людяність. Відомий педагог був переконаний: «Збагатившись авторським ставленням до життя, учні вноситимуть певні корективи у власні ціннісні орієнтири» [7].

Сам В. Сухомлинський вважав виховання любові й шанобливого ставлення до книги як найголовнішої необхідності для повноцінного духовного життя людини. Як не погодитися зі словами Яна Парандовського: «Слово – Божий дар, його людина одержує разом із життям, яке й не уявляється без слова. Магічна сила слова – у його здатності пробуджувати думку, уяву, викликати образи».

Тому важливо усвідомити, що урок словесності – це майстерня виховання великої любові до Слова. Це тут завжди пульсує думка, а серце наповнюється добром і любов'ю, це творча співпраця вчителя й учнів.

Цікавими є роздуми педагога – практика В. Сухомлинського щодо співвідношення таких пізнавальних процесів, як пам'ять та мислення. Він застерігав, що не можна допускати жорстокого ставлення до дитячої пам'яті. Постійна «експлуатація пам'яті», на яку «... навалюється вантаж знань – це не те, що непосильно, це просто згубно для дитини. Пам'ять – дуже тендітна, ніжна річ, з нею треба бути обережним!» [5].

«Наука стрімко йде вперед, знання нагромаджуються, а можливості людської пам'яті обмежені. Інтелектуальний розвиток людини... визначається тим, як вона вміє орієнтуватися в безмежному морі знань...» [7]

Тому важливо не допускати, щоб до уроків зарубіжної літератури в 5 класі учні заучували великі об'єми навчального матеріалу, адже, це «сковує розумові сили дитини». Найбільше треба боятися «заучування незрозумілого, тому, щоб запобігти механічному

заучуванню, слід використовувати найбільш ефективний прийом – постановка проблемних запитань.

Як же зацікавити учнів вивченням літератури? Відповідь на це питання знаходимо у педагогічній спадщині Сухомлинського В.О.

Постійно серед природи В. Сухомлинський разом з дітьми читали безсмертні твори української та світової літератури про природу і людину. Учні слухали описи природи в поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Рильського, слухали казки Г. К. Андерсена, Шарля Перро.

Якось улітку на березі Дніпра Василь Олександрович прочитав дітям уривок із повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» - опис краси українського степу. Чарівна сила слова письменника – класика у спілкуванні дітей з красою рідної природи сприяла кращому запам'ятовуванню цього уривку. Відомий педагог вважав, що досить дитині прочитати небагато, але спілкування з цікавою книжкою залишить глибокий слід у її серці й свідомості, і тоді вона буде повертатися до цієї книжки кілька разів, відкриваючи все нові і нові духовні багатства.

Безперечно, В. О. Сухомлинський – великий педагог, теоретик і практик. Не кожному вчителю зарубіжної літератури дано бути таким, проте намагатися втілити в практику своєї роботи його ідеї, коли йде розбудова Нової української школи, зобов'язаний сьогодні кожний. Зараз ми розуміємо, що Василь Олександрович Сухомлинський бачив далеко наперед. Все те, що він говорив, писав і застосовував на практиці, відповідає сучасності, воно навколо нас. Немає сумніву, що цей безцінний скарб ідей житиме й розвиватиметься у майбутньому, тому кожен учитель літератури завжди може звернутись до безсмертної педагогічної спадщини Василя Сухомлинського за методичною допомогою.

Використана література

1. Вибрані твори: в 5 т. Т. 5. Статті. В. О. Сухомлинський; редкол. Дзевєрін О. Г., Сухомлинська Г. І. та ін. – К.: Рад. школа, 1977. – 639 с.
2. Концептуальні засади реформування середньої освіти. «Нова українська школа», - 2016. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://osvita.ua/>
3. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О. М., Клименко Ж. В., Мацевко – Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.)
4. Нова українська школа : поради для вчителя (за заг. Ред. Н. М. Бібік. – К.: Літера ЛТД, 2019. – 208 с.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю/ О. В. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976.- 257 с.
6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 3. – С. 283 – 582.
7. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа // Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Рад. Школа, 1977. – Т. 4. – С. 7 – 390.
8. Сухомлинський В. Вибрані твори в 5 т. Т. 5. Бачити себе / В. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976 – 1977. – 639 с.
9. Сухомлинський В. О. Тайники перевантаження // Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 5. – С. 223 – 229.

РОЗВИТОК НАСКРІЗНИХ УМІНЬ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НУШ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Оксана Холод,
*учитель англійської мови,
Прилуцький заклад загальної середньої освіти №7
(ліцей №7).*

Трансформаційні процеси, які відбуваються сьогодні в житті суспільства, стосуються усіх сфер його діяльності, зокрема освітньої сфери як основоположної компоненти формування світогляду особистості. Особливої актуальності у освітній сфері набуває проблема реалізації компетентнісного підходу, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості.

Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти фокусуються на ключових компетентностях, серед яких важливе місце відведено таким компетентностям як вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, які впливають на розвиток наскрізних умінь, таких як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, вміння оцінювати ризики та приймати рішення, вміння розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми. На формування зазначених компетентностей спрямовано вивчення англійської мови.

Згідно з державним освітнім стандартом однією із основних цілей навчання англійської мови як однієї із мов міжнародного спілкування є комунікативний і соціокультурний розвиток особистості здобувача освіти, підготовка його до міжкультурного спілкування, що включає в себе: формування і розвиток білінгвістичної комунікативної компетенції (мовленнєвої, мовної, лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної), необхідної для спілкування в навчальній, повсякденно-побутовій, діловій сферах, сферах дозвілля і розваг; формування у школярів уявлень про діалог культур як життєву філософію; ознайомлення школярів з культурою країн мови, що вивчається, її зв'язками з гілками світової культури.

Провідне місце у навчанні англійської мови в умовах НУШ відведено не лише традиційним засобам – дошці, крейді та друкованим джерелам (підручникам, зошитам з друкованою основою, таблицям, схемам тощо), але завдяки використанню нових технологій навчальне середовище можна доповнити постерами, звуками, анімацією, відео-записами, інтерактивністю, навчальними іграми, проекторами. Для молодших школярів учителі англійської мови створюють умови

реальної комунікації – це життєве спілкування на спрощеній основі з врахуванням розміщення учнів у формі квадрата, ліній, кола, куба і т.п., налагодження дружніх взаємовідносин, облаштування комфортного середовища, а саме меблів, ігрової зони, конструкторських засобів, куточків спостережень, місць для комунікації та відпочинку, комп'ютерного обладнання, наочності.

Англійську мову вивчаємо не як предмет, а як засіб спілкування. З цією метою застосовуємо парну і групову роботу, використовуємо при цьому яскраву наочність, сучасні цифрові інструменти (телевізори, ноутбуки, планшети, CD-програвачі). На уроках іншомовну комунікативну компетентність формуємо не за партами, а в колі, на килимі чи в уявних рольових чат-румах. Форма кола, реального оточення, довільного вибору створюють відчуття цілісності, полегшує взаєморозуміння і взаємодію дітей. На різних етапах навчання у початковій школі використовуються такі форми як дискусія «Мікрофон», обговорення «Ідея мікс», пошук різних джерел інформації «Новини», зіткнення думок і переконань «Мандрівка», реальний світ спілкування «У чаті», уявний світ спілкування «Віртуальність», екскурсія «Мрія», польове дослідження «Опис природи», письмовий калейдоскоп, граматичний мікс, Лего-геймінг, квізінг, сніжна куля, морська хвиля, мультиманія, пазломанія, віртуальна мандрівка і ін.

Навчання молодших школярів має свої особливості, оскільки кожна вікова група сприймає і засвоює навчальний матеріал на своєму рівні, від простого до складного. Так у роботі з учнями 1-го класу основним видом навчальної діяльності є гра, отже, значна кількість матеріалу запам'ятовується мимоволі. Наприклад, «Remembering» використовуємо при вивченні лексичних, граматичних та розмовних тем: за допомогою наочності діти швидко вивчають букви, звуки, слова; аудіозапис пісеньки або вірша активізує емоційний стан дитини та підвищує рівень запам'ятовування лексики та граматики з конкретної теми. У 2-му класі діти вже можуть не тільки запам'ятовувати, а й відтворювати вивчену лексику. На цьому етапі учні вчать складати міні-діалоги з використанням нових слів. Починаючи з 3-го класу застосовуємо в повному обсязі – від етапу «Remembering» до «кінцевого пункту» - «Creating» у рамках однієї теми. Опрацьовуючи теми, учні знайомляться з новими лексичними одиницями за допомогою ігор «Two claps, one stamp», «Missing words» - «Remember»; закріплюють засвоєні слова, опрацьовуючи комікси -«Understanding».

Отже, використовуючи нестандартні засоби навчання на уроках англійської мови, розвиваємо наскрізні уміння ключових компетентностей учнів НУШ і впроваджуємо нові техніки, методики формування інтелектуальної підготовки молодших школярів для подальшого навчання.

Використана література

1. Державний стандарт початкової освіти/ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dano.dp.ua/attachments/article/>
2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради здійснює підготовку випуску періодичного видання «Теорія і практика професійної підготовки сучасного фахівця: науково-методичний збірник»

Категорії читачів: педагогічні працівники ВНЗ, студенти, вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, працівники інших закладів та установ системи освіти.

Програмові цілі: висвітлення та поширення передового педагогічного досвіду ВНЗ, результатів наукових психолого-педагогічних досліджень, присвячених актуальним проблемам професійної підготовки фахівців у закладах цього типу.

Орієнтовні рубрики:

- Управління навчально-виховним процесом у сучасних коледжах.
- Теорія і методика професійної підготовки у сучасних коледжах.
- Педагогічний супровід становлення майбутніх фахівців у закладах вищої та фахової передвищої освіти. Досвід організації навчання та виховання в коледжах.
- Кращий педагогічний досвід у галузі професійної діяльності майбутніх фахівців.
- Науково-дослідна діяльність студентів: результати творчого пошуку.

Вимоги до оформлення статей для публікації в збірнику:

Статті обсягом 10-12 сторінок мають бути відредаговані, відкоректовані, оформлені з дотриманням таких вимог:

- назва (великими літерами жирним шрифтом, відцентрована);
- наступний рядок – прізвище, ім'я, по батькові автора (жирним курсивом, праворуч);
- наступний рядок – назва навчального закладу (курсивом, праворуч);
- через рядок подається основний текст: шрифт Times New Roman, розмір 14 кеглів, без переносів, міжрядковий інтервал 1,5, абзацний відступ – 1 см; праве, ліве, верхнє, нижнє поля по 2 см;
- посилання в тексті подавати у квадратних дужках із зазначенням порядкового номера джерела та сторінки, наприклад: [3, 22], де 3 – номер джерела за списком літератури, 22 – сторінка. Посилання на декілька джерел одночасно подаються таким чином: [3; 5; 6] або [3, 22; 5, 46; 6, 243];
- через рядок після основного тексту подається література в алфавітному порядку або в порядку використання джерел у тексті (не більше 10).

До статті окремим документом (файлом) додаються **відомості про автора:**

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Науковий ступінь _____

Вчене звання / педагогічне звання _____

Місце роботи _____

Посада _____

Коло наукових інтересів, основні досягнення в сфері професійної діяльності _____

Контактна інформація: Адреса _____

Телефон _____ E-mail _____

Орієнтовний термін завершення комплектування чергових випусків збірника:

11-й (17) випуск – 20.04.2023 року;

12-й (18) випуск – 20.11.2023 року

Матеріали до збірника надсилати на електронну адресу colledgpriluki@gmail.com

Контактні телефони:

(04637) 5-08-55 – приймальня директора КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради;

(099) 480-52-20; (097)785-42-44 – відповідальний за підготовку збірника, кандидат педагогічних наук Кочерга Ольга Миколаївна; E-mail: ONKocherga@i.ua

(067) 403-29-43 – заступник директора з навчально-методичної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент Мельничук Оксана Іванівна

Адреса: 17500, Чернігівська обл., м. Прилуки, вул. Перемоги, 170.

З повагою, редакційна колегія

Наукове видання

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 10 (17)

Технічний редактор – І. П. Борис

Верстка, макетування – О. М. Кочерга,
В. М. Косяк

Випускається 1 раз на квартал.

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 05.02.2023
Гарнітура Arial
Замовлення №

Формат 60x84/8
Ум. друк. арк. 20,92
Обл. вид. арк. 11,21

Папір офсетний
Тираж 100 прим.

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.

(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn@ndu.edu.ua
vidavn_ndu@ukr.net